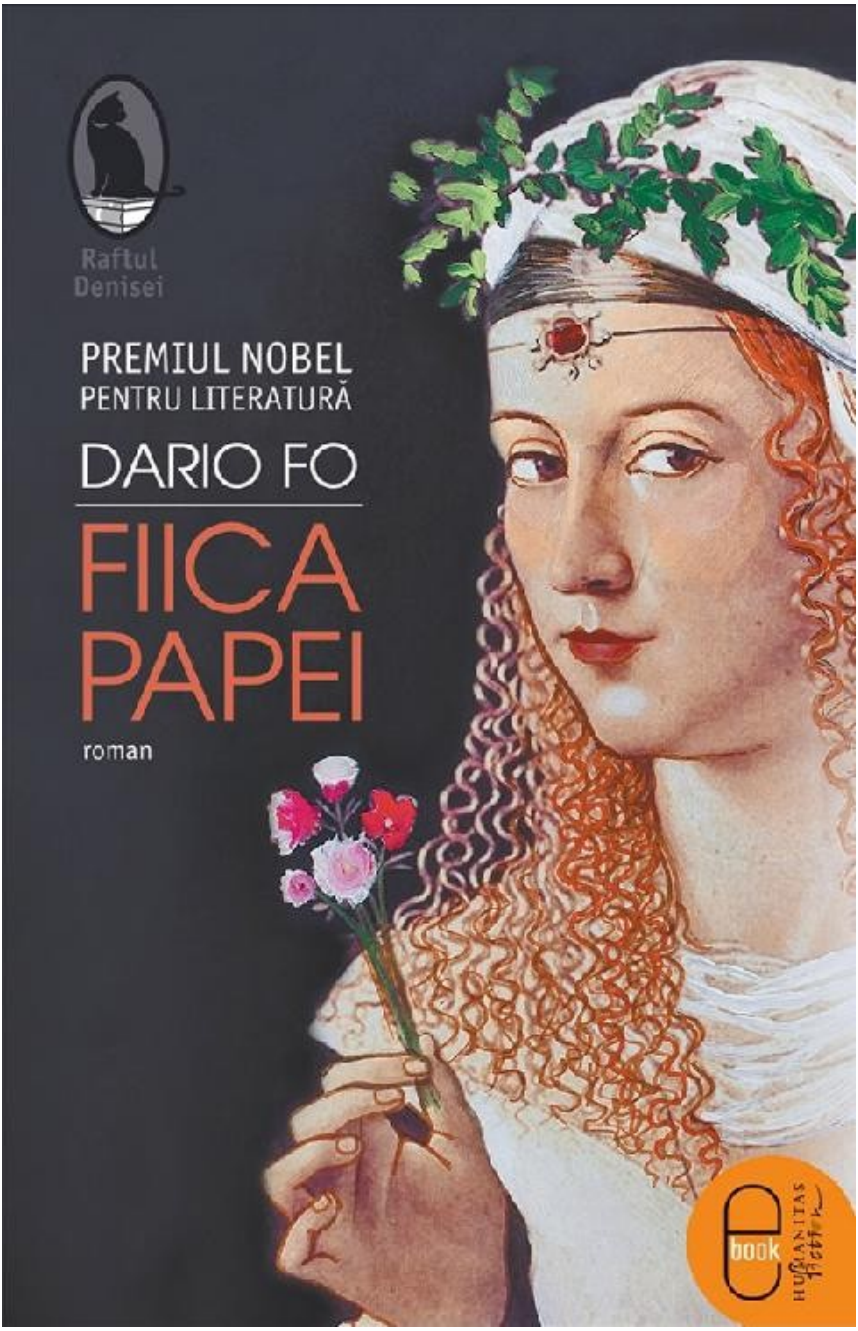

DARIO FO
FIICA PAPEI

Table of Contents

FIICA PAPEI
Preambul
Partea întâi
Partea a doua
Bibliografie

DARIO FO
LA FIGLIA DEL PAPA

© 2014, Chiarelettere
Romanian edition published by arrangement with Agenţia literară Livia Stoia.
© HUMANITAS FICTION, 2016, pentru prezenta versiune românească (ediţia digitală)

ISBN: 978-606-779-137-2 (epub)
EDITURA HUMANITAS FICTION

www.humanitas.ro

DARIO FO

FIICA PAPEI

Traducere din italiană de
Vlad Russo

„Dumnezeule! Privit de sus, aşa, gol puşcă, eşti şi mai frumos! Din ce familie eşti, napoletanule?“ Lucrezia către Alfonso de Aragon

„În spectacolul la care am asistat, în avanscenă se aflau nişte copii, care, în toiul celor mai neruşinate şi groteşti pantomime, nu făceau decât să privească cu gura căscată.“
Lucrezia către fratele ei Cesare

Lucrezia

Preambul

În noroi până la gât

Despre viaţa, izbânzile şi nefăcutele mai mult sau mai puţin atestate ale familiei Borgia s-au scris şi pus în scenă opere şi piese de teatru, s-au făcut filme notabile cu actori celebri, iar în ultima vreme şi două seriale de televiziune de un enorm succes.

Care să fie motivul unui asemenea interes pentru comportamentul acestor personaje? Fără îndoială, neruşinata imoralitate de care au dat dovadă de-a lungul întregii lor existenţe. O existenţă desfrânată, începând cu sexualitatea şi terminând cu comportamentul social şi politic.

Printre marii scriitori care ne-au povestit dramele, cinismul şi iubirile acestei atotputernice familii se numără,

de pildă, Dumas, Victor Hugo şi Maria Bellonci. Unul dintre cei mai cunoscuţi este însă John Ford, elisabetan de la începutul secolului al XVII-lea, care a pus în scenă piesa *Păcat numai că-i curvă*, inspirată aproape cu certitudine din presupusele aventuri ale Lucreziei Borgia şi ale fratelui ei Cesare, despre care legenda ne asigură că au fost amanţi. Prietena mea Mergherita Rubino a cercetat piesele scrise chiar în vremea aceea şi a descoperit doi autori, Giovanni Falugi şi Sperone Speroni, care vorbesc despre întreaga tărăşenie, atribuindu-i o pretinsă provenienţă romană urcând nici mai mult, nici mai puţin decât până la Ovidiu.

E adevărat că, dacă desprindem istoria papei Alessandro VI şi a rudelor sale din Renaşterea italiană, obţinem o saga tulburătoare, în care personajele se poartă fără pic de respect cu adversarii lor şi adesea chiar între ele.

Victima menită sacrificiului e fără îndoială, de fiecare dată, încă din copilărie, Lucrezia, aruncată cu orice prilej şi fără un dram de milă, atât de tată, cât şi de frate, în vâltoarea intereselor financiare şi politice. Ce credea dulcea copilă despre asta nu-i păsa absolut nimănui. De altfel, e femeie – motiv suficient chiar şi pentru un tată viitor papă şi pentru un frate pe cale de-a deveni cardinal. Ba, câteodată, Lucrezia nu-i nimic altceva decât un colet cu sâni plinuţi şi fese trăsnet. Ah, era să uit, până şi ochii îi sunt plini de vrajă.

Dar în Italia ororile nu stârneau atâta tevatură numai la Roma. Ca să dăm un exemplu, să poposim la Milano pentru a vă prezenta familiile Visconti şi Sforza, pe care le vom întâlni de mai multe ori în povestea noastră în roluri de prim-plan.

În 1447, Filippo Maria Visconti moare fără a lăsa urmaşi de sex bărbătesc, ci numai o fiică nelegitimă, Bianca Maria, care va deveni legitimă cu acest prilej, ca să-l poată lua de bărbat pe Francesco Sforza, al cărui tată, căpitan de mercenari, avea origini plebee: era, într-adevăr, fiu de morar. Iată, aşadar, că ia naştere o nouă dinastie.

Tânăra soţie prăseşte opt fii, printre care şi pe Galeazzo Maria şi Lodovico, cel care va fi numit apoi „il Moro“.

Galeazzo Maria era, cum se spune la Napoli, un *sciupafemmene*, adică un fustangiu, gata oricând de aventuri galante, atât cu doamne nobile, cât şi cu prostituate. Prin felul lui de a fi şi-a atras un mare număr de duşmani; fapt e că mulţi au fost cei care au participat la asasinarea sa. A fost înjunghiat în faţa bisericii Santo Stefano exact de hramul sus-numitului sfânt, la 26 decembrie 1476, de Giovanni Andrea Lampugnani, Gerolamo Olgiati şi Carlo Visconti, zis Bastardul. Ce de-a conjuraţi, parcă ar fi fost Iulius Cezar!

După moartea lui Galeazzo Maria, ducatul ar fi trebuit să-i revină fiului său Gian Galeazzo, de numai şapte ani. Dar il Moro, cu sprijinul francezilor, preia regenţa şi profită de tinereţea nepotului pentru a-şi spori nemăsurat propria putere. Acţiunile lui criminale nu se opresc însă aici. Vrând să scape definitiv de rivalul său, care-i e şi nepot, hotărăşte să-l otrăvească lent, puţin câte puţin, ca să nu poată fi învinovăţit de asasinarea lui. Şi, aşa cum şi-a propus, după o foarte lungă agonie, băiatul moare în cele din urmă, iar unchiul, Lodovico il Moro, vărsând lacrimi amare pe sicriul nepotului, moşteneşte ducatul Milanului.

De ce am vorbit despre această familie? Mai întâi, fiindcă il Moro o va lua de soţie peste câţiva ani pe Beatrice d’Este, al cărei frate, Alfonso, din aceeaşi familie, va deveni soţul Lucreziei Borgia. Iar încuscrirele nu se opresc aici, căci Isabella d’Este, soră a lui Alfonso şi a Beatricei, se va mărita cu Francesco Gonzaga, marchiz de Mantova, care, aşa cum vom vedea, va juca un rol în anumite bârfe despre Lucrezia noastră. Şi privind cu şi mai multă atenţie, cercul nu se închide nici aici.

Pentru a înţelege în ce atmosferă se trăia la sfârşitul secolului al XV-lea, la Roma şi în întreaga Italie, e bine ca, înainte de a începe, să mai amintim câteva fapte. Iar aici se potriveşte de minune scrisoarea pe care un tânăr episcop proaspăt numit o scrie unui coleg de-al său de seminar.

Petreceri elegante cu nobile doamne

Înaltul prelat povesteşte despre o petrecere papală în timpul căreia nişte *bonae femmene*, adică curtezane de rang înalt invitate la ceremonie, s-au dat în spectacol într-o întrecere de dans, aplecându-se şi lăsându-şi fesele să coboare până la podea, unde se aflau lumânări parfumate aprinse. Suflecându-şi în chipul cel mai firesc rochiile, fiecare dansatoare stingea lumânarea de sub ea, după care se ridica apucând aşa-numitul muc al lumânării cu propriul sex, având mare grijă să nu-l scape. Aplauzele, desigur, nu lipseau.

În sfârşit, un ultim episod demn de notat, care ne poartă direct în pragul poveştii noastre: la 23 iulie 1492, papa Inocenţiu VIII intră în comă, toată lumea aşteptând să-şi dea obştescul sfârşit în câteva zile.

Despre el, Savonarola, flagelatorul multor episcopi şi papi, spunea: „[Pretextul numit] artă este chiar blestemul ce ruinează scaunul Sfântului Petru de la Roma […]. Vorbim despre papa Inocenţiu VIII, în viaţa căruia singurul lucru inocent a fost numele“.

Şi totuşi, Dumas, care a scris o uluitoare istorie a familiei Borgia şi a papilor care l-au precedat[1], ne spune că era numit „părinte al celor mulţi“. Cum altfel, de vreme ce, graţie acţiunilor lui iubitoare, sporise numărul supuşilor săi cu opt odrasle de sex bărbătesc şi opt de sex femeiesc[2] – într-o viaţă petrecută în mari voluptăţi –, bineînţeles cu ibovnice diferite. Nu se ştie însă cum le alegea, de vreme ce, lucru arhicunoscut, suferea de o miopie îngrozitoare. Fapt e că numise un episcop însoţitor, care, cu prilejul fiecărei întâlniri, îi şoptea numele, sexul, vârsta şi trăsăturile fizice ale celor ce-i sărutau inelul.

Să recunoaştem totuşi că acest papă-păcătos avea un înalt simţ al familiei. Atenţiile cu care şi-a copleşit copiii trebuie socotite mai degrabă dovezi de dragoste decât de josnic nepotism.

Într-adevăr, pentru a-şi împinge stirpea în lumea

1 Alexandre Dumas, *I Borgia*, Sellerio, Palermo, 2004.
2 *Ibid.*, p. 19.

bună, reuşi să aleagă născătoare potrivite dintre fiicele oamenilor puternici şi iluştri, începând cu fiica preferată a lui Lorenzo de' Medici care deveni soţia întâiului său născut, Franceschetto Cybo. Precum şi tineri din familiile cele mai ilustre ale Italiei pentru numeroasele-i fiice.

În cartea sa *Cultura Renaşterii în Italia*, Jakob Burckhardt zugrăveşte câteva laturi interesante ale comportamentului papei Inocenţiu şi al fiului său Franceschetto: cei doi, povesteşte el, „întemeiară o adevărată bancă de haruri temporale, unde se putea obţine iertare pentru crime şi lovituri mortale prin taxe foarte ridicate. Astfel, pentru fiecare ispăşire reveneau 150 ducaţi tezaurului pontifical, restul vărsându-i-se lui Franceschetto. La Roma mişunau în ultimii ani ai acestui pontificat asasini şi [delincvenţi] protejaţi [şi cu impunitatea garantată]"[3].

Clemenţa şi indulgenţa sunt garanţia puterii

Dar ceea ce ne interesează îndeosebi e faptul că grupului deja numeros de răufăcători i se adaugă, în acel iulie 1492, încă două sute şi ceva. Vi s-o părea paradoxal, dar aşa stau lucrurile: peste două sute de omoruri, deci tot atâţia asasini, în câteva săptămâni, unul după altul.

Cum e cu putinţă un măcel de asemenea dimensiuni?

Lesne de explicat: la moartea fiecărui papă, la Roma, se petrec o mulţime de omoruri, fiindcă, potrivit unei tradiţii seculare, la încheierea fiecărui conclav de alegere a noului pontif, se acordă iertarea oricui a comis o crimă în zilele de interregn.

Aşadar, oricine cloceşte în adâncul sufletului un act de răzbunare profită de scaunul vacant ca să-şi facă cheful, să ucidă azi, devenind liber mâine –, şi toate astea graţie unei indulgenţe fără margini şi cât se poate de sigure. Ce vremuri minunate!

Iar acum, că am lămurit atmosfera, putem începe istorisirea noastră, şi anume chiar cu moartea acestui papă

---

3 Jakob Burckhardt, *Cultura Renaşterii în Italia*, trad. rom. de N. Balotă şi Gh. Ciorogaru, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, vol. I, p. 135. (*N. tr.*)

şi cu ce a urmat imediat după ea.

Partea întâi
Binecuvântata loterie

La 11 august 1492, tunurile de la Castel Sant'Angelo anunţă Romei şi întregii lumi că a fost ales noul papă cu numele de Alessandro VI. Spania se bucură în sfârşit că dădea al doilea papă, Rodrigo Borgia.

La Roma, tradiţionalul autor anonim lansa o *pasquinata*, o satiră otrăvită: „Scaunul pontifical i-a revenit aceluia care a plătit mai mult celor ce au în grijă urna sfintei loterii".

Locuitorii Romei cunoşteau numele şi stirpea fiecărui cardinal prezent în tombola conclavului: Ascanio Sforza, fratele lui Lodovico il Moro, care în schimbul sprijinului său primise chiar un oraş, anume Nepi, pe lângă patru catâri încărcaţi cu aur, Giuliano della Rovere, care primise asigurarea că va urca în vârful piramidei la următoarele alegeri – şi aşa mai departe, alte daruri şi prebende pentru toţi ceilalţi votanţi.

Să ne întoarcem însă la noul papă, a cărui familie am ales-o drept suprem protagonist al poveştii noastre.

Despre primii Borgia se ştiu foarte puţine lucruri, iar rarele informaţii care ne-au parvenit nu sunt de-ajuns pentru a le stabili originea; origine pe care adulatorii casei spaniole o împing de-a dreptul până la familia regilor de Aragon, lucru puţin probabil.

În realitate, numele familiei devine cunoscut abia odată cu adevăratul întemeietor al stirpei, pardon!, al dinastiei: adică odată cu Alfonso Borgia. Tatăl armăsarului e numit când Domenico, când Juan; cât despre mamă nu i se cunoaşte nici măcar numele de familie.

Alfonso s-a născut în 1378, lângă Valencia. A fost numit secretar al regilor de Aragon, dar, schimbându-şi oportun veşmântul, îl întâlnim peste puţină vreme în odăjdiile episcopului de Valencia. În această *ţinută* debarcă la Napoli în suita lui Alfonso de Aragon, devenit rege al

Neapolelui. În 1444, Alfonso Borgia e uns cardinal[4]. Rapidă şi miraculoasă ascensiune!

Lucru arhicunoscut, încă de la mijlocul secolului al XV-lea, scopul Spaniei, la concurenţă cu Franţa, este de a pune mâna pe statul papal şi pe imperiul european. Iar începutul cuceririi scaunului pontifical l-a făcut chiar familia Borgia, anume Alfonso Borgia, primul papă din Casa Borgia, care şi-a pus tiara în 1455, sub numele de Calixt III. În urma pontifului aflat în vârful piramidei, s-a stabilit la Roma un număr impresionant de rude directe sau prin alianţă ale Sfântului Părinte din Valencia. Între ei, nepotul cel mai drag lui: Rodrigo.

Cronicarii şi cercetătorii istoriei familiei Borgia sunt cu toţii de acord că Rodrigo a venit la Roma în jurul vârstei de optsprezece ani, gata să se pună sub protecţia pontifului spaniol. E primul semn evident de nepotism al înaltului prelat, care ia asupra lui toate cheltuielile prilejuite de prezenţa tânărului. Rodrigo l-a avut profesor pe Gaspare da Verona, om de mare cultură şi cu extraordinare înzestrări de pedagog.

După câtva timp, tânărul se mută la Bologna ca să studieze jurisprudenţa. Era stabilit că pentru obţinerea acestei diplome erau necesari şapte ani. Greu de crezut că Rodrigo s-a dedicat trup şi suflet studierii codicelor şi însuşirii retoricii şi teologiei. Băiatul dobândeşte imediat simpatia şi respectul colegilor de la universitate. E un tânăr plin de energie, deosebit de frumos şi înzestrat cu o vorbire limpede şi plină de duh. E iubit de fete şi generos cu prietenii. Drept care ajunge imediat în fruntea bandei fiilor de nobili şi de negustori.

Participă la toate cursurile şi se prezintă cu regularitate la examene, unde obţine înalte aprecieri. Dar nu lipseşte nici de la petrecerile din cârciumi şi bordeluri. „Femeilor le vine foarte greu – spunea profesorul său de retorică – să reziste avansurilor sale. Atrage femeile aşa cum magnetul atrage fierul. Fierul, fireşte, e vârful înroşit

4 Ferdinand Gregorovius, *Lucrezia Borgia*, Salerno Editrice, Roma, 1983, p. 33.

al păcătosului. Vai, ce mă faceţi să spun!“

La 9 august 1456, deşi nu-şi încheiase încă studiile, pentru merite deosebite, lui Rodrigo i se permite să se prezinte la examenul de diplomă[5]. Entuziasmat, unchiul, care între timp s-a suit pe tronul papal, îl numeşte, drept răsplată, cardinal. Bineînţeles, numirea e făcută cu tact şi naturaleţe, ca să nu stârnească acuzaţii de favoritism şi nepotism.

Să continuăm însă cu lista privilegiilor acordate. Acelaşi Calixt III, unchiul, hotărăşte să-şi numească protejatul vicar papal în marca Ancona. Nu e deloc o sarcină uşoară, fiindcă boiernaşii din Le Marche s-au răzvrătit împotriva cârmuirii Romei, între ei fiind totodată în veşnică gâlceavă[6].

Tânărul cardinal Rodrigo Borgia ajunge în oraş pe timp de noapte, însoţit de un mic grup de colaboratori, şi porunceşte îndată ca dimineaţă să aibă loc o întrunire a tuturor celor răspunzători cu ordinea, justiţia şi prelevarea impozitelor la palatul curiei.

— Mă aflu aici trimis de Sfântul Părinte, se prezintă el. Înainte de orice, vreau să aflu din gura voastră cum staţi cu forţele de intervenţie, adică de câţi oameni înarmaţi şi de câţi călăreţi dispuneţi, dacă aveţi arme de foc şi mai ales tunuri. Aveţi?

Răspunsul soseşte, timid:

— Nu, eminenţă, le aşteptăm, dar până acum nu ne-au sosit.

— Bun, m-am ocupat eu de asta, am adus patru care cu archebuze, culevrine şi flinte cu furcă, pentru amortizarea reculului; am mai adus şi patru tunuri de şapte livre fiecare, trase de patru perechi de boi.

— Numai că noi nu prea ştim să folosim maşinării dintr-astea, recunoaşte umil căpetenia gărzilor.

— Păi eu de ce sunt aici?

— Ne învaţă eminenţa voastră?

— Pot să vă-nvăţ şi eu, dar prefer să-i las pe cei doi

5 Roberto Gervaso, *I Borgia*, Rizzoli, Milano, 1980, p. 68.
6 *Ibid.*, pp. 70 şi urm.

meşteri archebuzieri pe care i-am adus cu mine să vă instruiască.

— S-avem iertare, dar aveţi de gând să trageţi cu obuzierele astea?

Şi vicarul de colo:

— Înţeleg că, dată fiind situaţia din minunatul vostru oraş, Ancona, vă cam codiţi să ciuruiţi cu plumbi spinările personajelor celor mai ilustre din oraş. M-am informat şi ştiu că în vrajba, uneori sângeroasă, dintre variile facţiuni de nobili, voi, reprezentanţii ordinii şi ai justiţiei, aţi stat mereu în cumpănă, în echilibru stabil, instabil şi aparent. De fapt, aţi tras pe dreapta, şarlatanilor! Acum însă va trebui să acţionaţi. Gata cu tertipurile, cu favorurile reciproce, nu mai merge să închideţi ochii. Nu mai e loc de-a v-aţi-ascunselea, acum aveţi mijloace ca să impuneţi ordinea: învăţaţi să trageţi, altfel o să tragem noi în voi.

— Cum adică? Cine să tragă în noi?

— La Roma, o mie de oameni sunt gata oricând ca, la porunca mea, într-o singură zi de marş, să fie aici şi să vă înlocuiască, fireşte, după ce-i vor fi îngropat pe aceia dintre voi care se opun poruncilor noastre. Alegeţi!

— Da’ să ştiţi că… noi am fost siliţi să dăm înapoi de forţa copleşitoare, chiar şi armată, a acestor răzvrătiţi…

— Ia ascultaţi, numele Grippo dei Malatempora vă spune ceva?

— Da, răspund în cor oamenii de ordine, e chiar unul dintre notabilii care au organizat ultima revoltă!

— Ei, nu mai e.

— E mort?

— Nu, e pus la păstrare aici, în închisoare. De-asta am şi venit pe timp de noapte cu un grup de bărbaţi îndeajuns de numeros cât să-l pună în lanţuri. Peste puţină vreme, sperietoarea asta a voastră va porni către Roma, unde va fi judecat mintenaş. Vă place cuvântul „mintenaş“?

— Da.

— Ei bine, o să-l tot auziţi rostit câtă vreme oi mai sta pe-aici.

Şi uite aşa a răsunat pentru prima oară în Ancona bubuitul tunurilor şi al culevrinelor.

Trebuie spus că bubuitul cu pricina avu un efect extraordinar asupra celor răspunzători de administraţia publică. Rodrigo Borgia, vicar papal în marca Ancona, reuşi să pună în lanţuri circa o sută de personaje sus-puse şi de ţuţări de-ai lor. Cât despre numărul morţilor, în raport cu însemnătatea operaţiunii, a fost cât se poate de mic. O trebuşoară pe cinste, ce mai!

La sfârşit, pregătindu-se să încalece dinaintea notabilităţilor oraşului, vicarul papal îşi încheie astfel misiunea:

— De-aci înainte, colaborarea voastră cu statul papal şi cu Sfântul Părinte nu va mai fi doar de formă, ci se va desfăşura la lumina zilei şi cu toată răspunderea. Aşadar, nimeni dintre voi, fie el gonfalonier, căpitan de breslaşi sau judecător, nu va mai fi autorizat să pună biruri, să pornească lupte şi jafuri, să facă dreptate, să se ocupe de jocuri de noroc şi prostituţie, să bată monedă şi să şantajeze negustori, dughengii şi meseriaşi, aşa cum fac cămătarii guvernului şi cum aţi făcut întotdeauna. Ah, era cât pe ce să uit, fiecare dintre voi, ca şi întreaga populaţie activă, trebuie să fie în stare să arate în fiecare lună că şi-a plătit dările către statul pe care-l reprezint eu aici.

Fu un mare succes, mai cu seamă în rândul poporului. Fapt e că, după ce rosti: „Adio, ne revedem curând“, mulţimea îl însoţi la poarta cea mare a oraşului, aplaudându-l şi strigând cât o ţineau plămânii: „Întoarce-te iute, Rodrigo! De un om ca tine avem nevoie!“

Iar unul urlă chiar: „Uite cine-ar trebui să fie papă, tu!“

— Vă mulţumesc, chiar mă gândesc la asta, voi face tot posibilul, răspunse cardinalul, dând pinteni calului care plecă la trap.

Iar când ajunse la Roma, aflând de acţiunile de la Ancona, mulţi îl aplaudară. Îl aplaudă fără perdea chiar şi papa, la Vatican, îmbrăţişându-l ca pe-un fiu. Şi, drept răsplată, îl numi vicecancelar – cum ar veni, de-acum

înainte, băiatul venea imediat după papă.

Straşnică carieră!

O familie ideală

În timpul ăsta, Rodrigo are o legătură amoroasă, ba chiar mai multe. De la ibovnicele cu pricina are trei copii. Poate însă că una şi aceeaşi femeie a fost lăsată grea de trei ori, dar să trecem peste fleacuri.

Relaţia sa cu unchiul e statornică şi tot mai afectuoasă. Dar, vai, la trei ani după ce a fost ales papă, Calixt III suferă o criză de gută, pe care medicii o declară ca fiind foarte gravă[7]. Nimeni nu bănuia că frecventarea prea asiduă a femeilor la vârsta lui putea da naştere unei asemenea boli. Oricum, ăsta e diagnosticul medicinei din secolul al XV-lea: ispitele cărnii, fie ea consumată la masă sau în pat, au întotdeauna efecte dăunătoare!

Aflând că papa nu mai avea mult până să-şi dea duhul, nobilii de la Roma – care în toţi cei trei ani ai pontificatului său fuseseră siliţi să înghită în tăcere ofensiva nepotismului ce-i procopsise cu un număr inacceptabil de rude apropiate, îndepărtate sau dobândite – se puteau în sfârşit pregăti să răzbune marea impostură. Privilegiile, care ani de zile fuseseră apanajul spaniolilor, urmau, în fine, să le revină iarăşi lor. Iar uzurpatorii aveau să plătească.

Fapt este că, unul după altul, ţuţării, servitorii şi adulatorii de profesie veniţi din Spania dispar ca prin farmec, iar Rodrigo rămâne singur să culeagă ultima suflare de pe buzele Sfântului Părinte. E emoţionant cât de statornică e prezenţa nepotului, care, am putea spune, nu părăseşte nicio clipă căpătâiul papei, deşi e pe deplin conştient că, procedând aşa, pe faţă, se expune riscului de a suporta, de unul singur, ieşirile brutale ale răzbunătorilor. Şi totuşi, cel mai puternic dintre cardinali nu numai că rămâne să-şi privegheze protectorul, dar se şi fereşte să reacţioneze prin gesturi sau ameninţări atunci

7 Marion Johnson, *Casa Borgia*, Editori riuniti, Roma, 1982, p. 44.

când palatul său e devastat de zbirii aflaţi în slujba familiilor Colonna şi Orsini. Care, la moartea papei, procedează la o adevărată epurare.

Pentru început, Pedro Luis, fratele mai mare al lui Rodrigo, numit comandant general al Bisericii şi prefect al oraşului, cu o zi înainte de moartea papei e silit să fugă, deghizat, ca să scape de linşaj. Nu are însă norocul fratelui, Pedro Luis ăsta, deşi îl cheamă tot Borgia! Într-adevăr, refugiindu-se la Civitavecchia, va muri la scurt timp, răpus de malarie.

În schimb, deşi la Roma toţi spaniolii şi toţi cei care au avut de-a face cu ei sunt trecuţi prin foc şi sabie, nimeni nu-şi permite să se atingă de-un fir de păr de-al lui Rodrigo. Pe el nu-l poate atinge nimeni, nu atât fiindcă ar fi protejat de noii potentaţi, cât graţie faimei sale de om de neînlocuit şi a talentului fără egal cu care şi-a îndeplinit rolul de vicecancelar. De necrezut: calitatea şi inteligenţa mai dictează încă.

În acel moment, în ziua morţii papei Calixt III, unchiul lui, tânărul Borgia are douăzeci şi şapte de ani. Aşadar, în timpul domniei următorilor patru pontifi, va rămâne neîntrerupt în aceeaşi funcţie, aflată în ierarhie imediat după papă. Şi asta până ce va fi silit s-o abandoneze, pentru a-şi aşeza pe cap el însuşi tiara papală.

În 1466, sau poate în anul următor, cardinalul Rodrigo o întâlneşte pe aceea care, am putea spune, avea să fie cea mai importantă femeie din viaţa lui. Dacă nu pentru altceva, măcar pentru faptul că ea o va naşte, peste câtva timp, pe Lucrezia.

E o superbă romană, pesemne de origine lombardă, înaltă, zveltă şi plină de nuri. E mai cu seamă o femeie inteligentă, căci altfel cum ar fi reuşit să capteze aşa temeinic atenţia unui bărbat cu atâta experienţă de viaţă şi putere.

O cheamă Giovanna Cattanei, zisă Vannozza. La momentul întâlnirii lor, Vannozza are în jur de douăzeci de ani, iar Rodrigo cu unsprezece ani mai mult. Cardinalul

ţine bine ascunsă relaţia, punând la dispoziţia amantei sale o casă mai mult decât decentă, unde, cu multă prudenţă, o vizitează, am putea spune, seară de seară. Asta deşi în societatea vremii era un obicei mai mult decât acceptat ca un om al Bisericii să întreţină legături, fără cine ştie ce precauţii, cu femei de orice condiţie şi poziţie socială.

Avem de-a face aşadar cu un libertin fără perdea, dar dând dovadă totuşi de o anumită reţinere. Dacă preferaţi, numiţi-o ipocrizie popească, de felul celei pe care ne-o prezintă Molière în *Tartuffe*.

Însă, spre deosebire de alte legături pe care le avusese, în cea de acum înaltul prelat caută nu atât aventura, cât sentimentul familiei. Într-adevăr, cei patru copii ce vor rezulta din această legătură vor fi îngrijiţi, iubiţi şi crescuţi într-un nucleu familial în toată puterea cuvântului, am putea spune. Dar, neputând juca el însuşi rolul de tată, cardinalul pune pe altcineva să-l joace în locul său. Şi îl alege cu multă subtilitate.

Se numeşte Giorgio de Croce, de profesie secretar apostolic. Inutil să spunem că funcţia i-a procurat-o el, tatăl adevărat. Fireşte însă că, pentru rolul de părinte, i-a mărit retribuţia.

La rândul său, Rodrigo trebuie şi el să-şi inventeze o acoperire, şi găseşte una absolut credibilă: el va fi unchiul. Un unchi binevoitor, generos şi extraordinar de afectuos cu nepoţii. Fapt e că vine în fiecare seară la oră fixă, încărcat de daruri. Ba chiar şi-a amenajat în casa Vannozzei o cameră modestă, un *pied-à-terre*, exact ca într-o farsă, sau, şi mai exact, ca în scenetele din *commedia dell'arte*. Iese soţul-tată, intră unchiul-cardinal, care (ce să vezi!), pe timpul nopţii, după ce i-a îmbrăţişat şi giugiulit pe copilaşi, se preface că se retrage în odaia lui să se culce, numai că, nu peste mult timp, iese pe furiş şi se strecoară în patul nevestei aşa-zisului soţ. Câteodată i se întâmplă chiar să dea nas în nas cu unul sau doi dintre copii, care o caută pe mămica fiindcă au visat urât, dar unchiul îi linişteşte, îi ia în braţe, îi duce în pătuţul lor, ba îi şi leagănă. După care se duce s-o legene pe mamă.

La drept vorbind, dintre toate rolurile, cel mai greu e al falsului soţ. Să joci rolul părintelui, al soţului, pentru ca apoi, de cum apare stăpânul, să te faci nevăzut şi să te întorci abia în zori, iar după plecarea lui să te dezbraci din nou şi să te bagi în pat nu e un rol prea distractiv. Dar când avantajele financiare sunt însemnate şi când ai parte de un aranjament atât de sigur, merită să înghiţi şi partea de codoşlâc.

Numai că, exact ca în improvizaţiile comice care începeau să se joace pe-atunci, apare şi lovitura de teatru. Brusc, falsul soţ şi tată moare. E o lovitură de teatru inventată? Nu, e adevărul adevărat. Fapt e că, după funeraliile părintelui de închiriat, printre lacrimi şi rugăciuni, trebuie ales alt tată. Şi de data asta e angajat un cărturar, Carlo Canale, mai tânăr decât predecesorul său (una peste alta, e de aceeaşi vârstă cu Vannozza). Fireşte că va trage şi el avantaje, va fi bine plătit şi nu va trebui să se ocupe decât de văduva consolabilă şi de copii, în chip de preceptor. Plătit separat.

Canale descoperă rapid că noii săi copii sunt foarte înzestraţi atât în disciplinele ştiinţifice, cât şi în cele literare şi poetice. Nu încape îndoială că cea mai disponibilă şi mai receptivă e Lucrezia, care, cu o uşurinţă nemaivăzută, îşi însuşeşte, de la copilărie până la pubertate, latina şi greaca, ajungând în scurt timp să ştie pe dinafară fragmente de poeme şi poezii lirice ale celor mai cunoscuţi autori de opere literare şi ştiinţifice. Pe atunci, Lucrezia avea doar şase ani.

Mai trec alţi şase, şi iată-ne în zilele în care papa Inocenţiu VIII (despre care am mai vorbit la început, în legătură cu nemaipomenita lui colecţie de amante şi cu numeroşii urmaşi dăruiţi de aceste legături) se află pe patul de moarte.

De la moartea unchiului Calixt III au trecut treizeci şi cinci de ani şi se poate spune că alegerea tuturor noilor papi, care în tot acest timp au ocupat scaunul lui Petru, a fost rodul extrem de abilelor manevre ale lui Rodrigo. Şi, cum spuneam, talentul ăsta al lui de a învârti cărţile de joc

şi interesele care contează îl fac tot mai de neînlocuit în rolul său de locţiitor al papei.

După Pius II, Paul II, Sixt IV şi, iată, Inocenţiu VIII, cardinalul Borgia hotărăşte că a sosit timpul să fie ales în funcţia supremă. Ajuns aici, e inutil să joace în continuare în familie rolul unchiului generos care vine seara şi pleacă în zori. De-acum, dat fiind că în curând va deveni stăpânul peste sfântul amvon de la Roma, poate arunca la gunoi orice eventuală bârfă care se va porni, fireşte, de cum se va afla că papa are copii şi o nevastă morganatică.

Acum însă e nevoit să comunice acest fapt şi propriilor urmaşi. Despre cum a făcut-o nu avem informaţii, dar sunt lesne de imaginat cuvintele şi dialogul care a urmat dezvăluirii. Rodrigo adună familia în jurul lui şi-i spune:

— Dragii mei copii, unchiul vostru va deveni în curând papă.

Urmează ţipete şi aplauze, îmbrăţişări şi pupături din partea tuturor copiilor, care mai de care. Dar ce vârstă au acum micuţii? Cel mai mare, Juan, are optsprezece ani, Cesare şaptesprezece, Lucrezia doisprezece, iar al patrulea, Jofré, zece.

Sărind în braţele lui Rodrigo, Lucrezia îl întreabă:

— Dar noi o să mai putem să-ţi spunem „unchiule“, sau va trebui să adăugăm „Sanctitate“?

Rodrigo îşi trage o clipă sufletul, îi pofteşte să ia loc în jurul lui, inclusiv pe Vannozza şi pe soţul ei, după care le comunică incredibilul adevăr:

— Nu, nu mai trebuie să-mi spuneţi unchiule, pentru că, de fapt, eu nu sunt fratele mamei voastre, Carlo Canale nu e soţul ei de-al doilea, iar defunctul vostru tată nu era de fapt tatăl vostru.

Copiii rămân cu gura căscată, iar Cesare întreabă:

— Dar atunci, dacă suntem cu toţii personaje închipuite, plăsmuite, tu cine eşti?

— Eu sunt tatăl, tatăl vostru, al tuturor, nu doar spiritual, ci şi trupesc, tatăl care v-a zămislit împreună cu mama voastră, singura adevărată.

Cesare întreabă atunci cu ostilitate:

— Şi în tot timpul ăsta aţi continuat să ne îndrugaţi minciuna asta, de ce?

— Fiindcă ar fi fost un scandal să dăm la iveală faptul că locţiitorul papei, adică eu până în clipa de faţă, avea o iubită cu care făcuse patru copii, pe care-i adora. Şi nici pentru voi lucrurile n-ar fi stat mai bine.

Lucrezia izbucneşte în plâns odată cu fratele mai mic:

— Ne-aţi spus mereu că nu trebuie să minţim – zice ea suspinând –, că adevărul nu trebuie nici trădat, nici pângărit. Iar acum aflăm că în familia noastră totul era fals, trucat. Tatăl nostru minţea când ne lua în braţe, minţea când se întindea în pat cu mama noastră, ba chiar şi preceptorul nostru era închipuit. Ce-o să le spunem prietenilor, oamenilor care ne vor întreba ironic: „Ce fac taţii voştri?“

Rodrigo îi răspunde calm:

— Răspundeţi întrebându-i: „Dar ai voştri?“, fiindcă trebuie să mai ştiţi şi asta, că la Vatican şi în împrejurimile lui sunt puţini fii legitimi şi puţine mame căsătorite. În orice caz, să ştiţi că eu v-am iubit întotdeauna ca pe copiii mei, iar acum vă voi putea iubi la lumina zilei.

— Dar de ce abia acum?

— E simplu, dragii mei. Peste câteva zile voi fi ales în vârful piramidei. O piramidă de mii de oameni mai mult sau mai puţin puternici, care, aşezaţi unul deasupra celuilalt, sprijină cu braţele ridicate întregul edificiu. Cine asigură sprijinul trebuie s-o facă ţinându-se în echilibru, iar când se clatină e strivit sau eliminat dintre sprijinitori şi imediat înlocuit cu altul mai capabil şi mai destoinic. Singurul care nu riscă niciodată să fie scuipat afară din piramidă este cel care stă în vârf, adică papa. Pe el numai moartea îl poate da deoparte. Prin urmare, nici măcar infamiile şi calomniile, ca să nu mai vorbim de adevărurile ce nu pot fi rostite, nu mă vor putea atinge. Şi asta e valabil şi pentru voi, care sunteţi copiii mei. Cum m-a învăţat profesorul meu de geometrie, echilibrul dinamic

este puterea credinţei. Unii susţin că e o blasfemie, dar mie îmi convine!

Poveste de dragoste imposibilă. Dar fără plasă de siguranţă

Am uitat să vă spun că, nu cu mult înainte să comunice progeniturii sale că e tatăl lor adevărat, Rodrigo întâlnise o fată foarte tânără, a cărei extraordinară frumuseţe era cunoscută de toată protipendada Romei. E vorba de Giulia Farnese.

Pe atunci, familia Farnese n-avea încă faima pe care urma s-o dobândească peste câţiva ani. Giulia fusese crescută la ţară, lângă Capodimonte, dar primise o educaţie rafinată în domeniul literelor, al dansului şi chiar al muzicii. Cânta într-adevăr minunat la lăută. Abia ieşise din adolescenţă când l-a întâlnit pe cardinalul Borgia, care organiza repetiţia generală în vederea alegerii sale ca papă.

Întâlnirea cu tânăra fată a fost o adevărată lovitură de trăsnet, din cele în stare să cutremure munţii. Frumuseţea Giuliei era descrisă de toată lumea cu o asemenea pasiune, încât Rafael a vrut s-o imortalizeze degrabă într-una din celebrele sale picturi. Cardinalul s-a îndrăgostit pe dată. Avea cincizeci de ani, forţa spiritului său se revărsa în valuri, ca şi grăsimea în exces, aşa că se va osteni nu glumă s-o strângă în braţe pe adorabila nimfă de abia paisprezece ani.

Dar cum reuşeşte bătrânul episcop să întreţină legătura? De asta are grijă Adriana Mila, verişoara lui, care se ocupă de întreaga tărăşenie. În plus, tot ea se ocupă şi de creşterea Lucreziei, împreună cu care locuieşte. Codoaşa are grijă să evite orice prilej de scandal şi, ca acoperire pentru viitor, reuşeşte s-o împrietenească pe Lucrezia cu noua pasiune a lui Rodrigo. Exact în vremea asta, Lucrezia află că unchiul iubitor e chiar tatăl ei: când descoperă că tot el e şi amantul prietenei sale, uluirea ei devine de-a dreptul disperare.

Dar, vai, oficial, Rodrigo nu e încă papă, şi deci nu-şi poate permite să-şi impună capriciul în faţa întregului stat

papal. Aşa că nu-i rămâne decât o soluţie: fie s-o părăsească pe copilă, fie s-o împartă de faţadă cu un tutore oficial, sau şi mai bine cu un soţ. Dar, cum spune un vechi proverb, rufele murdare se spală în familie. Iar de asta se îngrijeşte codoaşa, care-l propune drept soţ pentru amanta viitorului papă taman pe fiul ei, Orsino Orsini. Soluţie cum nu se poate mai cucernică! Pe deasupra, fiul e chior de-un ochi, aşa că să lăsăm lucrurile să-şi urmeze cursul, închizându-l şi pe celălalt! Totul trebuie făcut în mare grabă, căci Giulia e însărcinată, cu Rodrigo, fireşte… Nu întâmplător, în accepţiunea vechilor creştini cuvântul *episcop* însemna „zelos şi fără greş“. Perfect! Oricum, copilul e mai bine să aibă la naştere un tată legitim.

În acelaşi timp, Lucreziei nu-i mai scapă nimic din manevrele şi maşinaţiile puse la cale de tată şi de doică. Dar ce poate să facă? Cum să se poarte? În realitate, din când în când o încearcă un anumit dezgust, ar vrea să poată vorbi despre toate astea cu Cesare, fratele căruia i s-a destăinuit întotdeauna în clipele grele; din păcate însă, el se află la universitatea din Pisa. De câtva timp deja, Lucrezia locuieşte cu doica sa, codoaşa, dar ei nici vorbă să i se poată destăinui. Aşa că se hotărăşte să i se adreseze mamei sale şi se şi duce s-o vadă în vechiul ei palat.

Imediat ce-i arată pricina neliniştilor sale, Vannozza o îmbrăţişează, iar Lucrezia izbucneşte în lacrimi.

— Mamă, am descoperit că tata s-a încurcat cu o fetişcană mai tânără ca mine.

— Ştiu, îi mărturiseşte mama în şoaptă. Ştiu şi că cea care ţine iţele întregii poveşti este Adriana, verişoara ta. Mi-am închipuit imediat că s-a încurcat cu altă femeie, şi mai ales că, de data asta, se poate descotorosi de mine.

Şi izbucneşte la rândul ei în lacrimi.

Am arătat la început că episoadele izbitoare din viaţa familiei Borgia, îndeosebi din cea a unchiului Calixt III, a tatălui Rodrigo şi a fiului războinic şi totodată cardinal, Cesare, n-au uimit sau indignat cine ştie ce societatea vremii. În scurte vorbe, era un obicei larg acceptat să te arăţi lipsit de prejudecăţi cu orice prilej, să socoteşti

poveştile de alcov, de multe ori scandaloase, ale înalţilor prelaţi, şi chiar ale suveranului pontif însuşi şi ale rudelor sale drept lucruri absolut obişnuite. În fond, acela ce trăieşte în păcatul cel mai sordid e un personaj care se dezvăluie fără false pudori, şi ca atare inspiră mai multă încredere. Într-adevăr, cronicile vremii vorbeau despre evenimente lumeşti, petrecute chiar în ambianţa Vaticanului, cu detaşare şi fără intenţia de a stârni scandal. Dar odată cu apariţia pe scena istoriei Renaşterii a membrilor familiei Borgia, aplaudaţi de o avalanşă de susţinători, începând cu rudele cele mai apropiate, interesul publicului, italian şi străin, sporeşte brusc.

Şi lucrurile nu se mărginesc la aşa-numitele *pasquinate* de patru versuri rimate, ci în jocul acesta, aflat la limita calomniei, se prind chiar şi saltimbanci şi poeţi satirici, riscând adesea să atragă asupra lor răzbunarea sălbatică a tagmei de susţinători ai politicii spaniole şi ai familiei Borgia înseşi, bine-cunoscută pentru neîndurarea cu care obişnuia să-şi pedepsească detractorii.

Culmea broderiilor în jurul scandalului e atinsă atunci când se aruncă pe piaţă bârfa privitoare la anumite relaţii incestuoase, ajungându-se la insinuarea că Lucrezia a fost sedusă atât de tatăl principe al Bisericii, cât şi de fratele războinic nemilos. De altfel, despre aceste orori nu există nicio dovadă demnă de luat în seamă. Dar care sunt atunci mărturiile aduse de detractori în sprijinul acuzaţiilor lor?

Căsătoria e cheia de boltă ce susţine arcul sub care înfloresc infidelităţile cele mai năucitoare

Aici trebuie să plecăm de la căsătoria Lucreziei cu Giovanni Sforza, nepot al lui Ascanio Sforza, puternicul cardinal care a sprijinit alegerea lui Alessandro VI Borgia.

E o căsătorie aranjată în perspectiva unor jocuri politice. Era menită să strângă legăturile dintre papă şi Lodovico il Moro, favorabil coborârii în Italia a regelui Franţei Carol VIII, cu scopul de a scăpa de Alfonso de Aragon, regele Neapolelui, şi de puterea sa. La 12 iunie 1493, Lucrezia se mărită cu tânărul vlăstar al familiei

Sforza, fiu nelegitim şi el. Spre marea uimire a tuturor, ia parte la ceremonie şi tatăl miresei, adică însuşi Sfântul Părinte, înconjurat de zece cardinali cu mare fast. Între atâţia prelaţi, înveşmântat în purpură, se află şi fratele Lucreziei, Cesare. Dar ce face oare între atâţia oameni ai Bisericii? Simplu, cu câteva săptămâni în urmă, tatăl l-a numit şi pe el cardinal. Aferim!

E limpede că, prin prezenţa sa, papa Borgia intenţionează să oficializeze faptul că Lucrezia îi este fiică de sânge şi că e preferata lui. Cesare o ridică în braţe şi o sărută pe gură, ceea ce stârneşte o mare rumoare. Nu încape îndoială că prin gestul său neruşinatul frate voia să arate cât de mult o iubeşte.

„Fie că au comis sau nu incestul, Cesare şi Lucrezia se iubeau fără îndoială, fie şi ca fraţi, mai mult decât iubeau pe oricine altcineva şi şi-au păstrat fidelitatea unul faţă de celălalt până la sfârşit. Pentru Cesare, cuceritor lipsit de orice respect şi orice consideraţie pentru sexul feminin, Lucrezia reprezenta singura excepţie în rândul femeilor.“[8]

Cât a durat nunta, la apariţia fiecărui nou personaj, exclamaţiile de uimire s-au ţinut lanţ. La asta se adaugă emoţia stârnită când s-a aflat că fetişcana ce stătea la stânga papei nu e alta decât Giulia Farnese, recunoscută de-acum drept ibovnica lui oficială.

Întorcându-ne însă la căsătorie, darul de nuntă pentru mire este stăpânirea asupra oraşului Pesaro din partea lui Lodovico il Moro. Papa adaugă o zestre de treizeci şi unu de mii de ducaţi. Numai că uniunea celor doi tineri nu se consumă imediat, dat fiind că Lucreziei, cum se spunea pe atunci, nu-i dăduseră încă penele, adică avea doar treisprezece ani. Aşa că, imediat după nuntă, tatăl o ia cu el, iar pe mire îl expediază la Pesaro, ca să nu-i stea în cale. Şi, ca să fie siguri că lucrurile merg ca la carte, papa îl pune sub controlul fiului său preferat, Cesare, pe care mirele îl ştie deja drept cel mai nemilos

8 Sarah Bradford, *Lucrezia Borgia. La storia vera*, Mondadori, Milano, 2003, p. 89.

slujitor al papei.

Abia câteva luni mai târziu va fi trimisă Lucrezia la Pesaro, pentru consumarea căsătoriei. Dar în linişte şi cu respect, vă rog!

Trec patru ani, menajul celor doi soţi pluteşte pe ape liniştite, dar într-o atmosferă de mare plictiseală. Ne aflăm, într-adevăr, în provincie şi, în plus, cu o Curte lipsită de spirit şi iniţiativă, deşi Giovanni se poartă ca un soţ îndrăgostit şi fericit. Şi cum să nu fie? E de-ajuns să privim celebrul portret al Lucreziei pictat de Bartolomeo Veneto, în care fata apare cu podoaba părului blond mătăsos ce încadrează un chip puţin spus uluitor, ca să exclami: „Nimeni pe lume nu poate scăpa de farmecele unei asemenea frumuseţi“.

Între timp însă, cum ne-am obişnuit deja, proiectele politice ale familiei Borgia se schimbă pe neaşteptate. De ce oare? Ce s-a întâmplat?

Regele tras de sfori cu mers de marionetă

S-a întâmplat că tânărul rege al Franţei Carol VIII, fără să asculte îndemnurile la prudenţă ale sfetnicilor săi, a luat hotărârea să descindă în Italia cu o armată impresionantă. Monarhul de douăzeci şi unu de ani – pe care cronicile ni-l descriu ca pe un obtuz şi un megaloman, şi pe care unii dintre supuşii săi îl numeau, din pricina mersului şi a chipului de marionetă, *le roi guignol*[9] –, vrând să cucerească pentru sine regatul Neapolelui, a pus pe picioare o armată de patruzeci de mii de oşteni. Aliaţii săi în Italia sunt Lodovico il Moro, Giuliano della Rovere şi Ercole d’Este (cu care ne vom mai întâlni). În Italia, e lucru ştiut, oameni dispuşi să se suie în carul de luptă al primului invadator se găsesc pe toate drumurile.

Încep aşadar luptele. Flota napoletană e învinsă de forţele navale franceze, armata pontificală e încercuită în Romagna, şi, pe deasupra, familiile Orsini şi Colonna trec de partea viitorilor stăpâni probabili. Papa îşi dă seama că în aceste condiţii e cu neputinţă să le reziste „franţuzilor“. Alessandro VI hotărăşte deci să se baricadeze în Castel

9 *Guignol* înseamnă „marionetă“.

Sant'Angelo în aşteptarea unor vremuri mai bune.

Aşadar, Carol VIII îşi face intrarea triumfală în Urbe, aplaudat de veşnicii linguşitori gata să se pună în slujba învingătorului. Primul impuls al papei e să fugă, pe urmă însă, în sufletul lui, îşi fac loc mândria ancestrală şi un aprig simţământ al demnităţii. Prin urmare, hotărăşte să-şi încerce toate şansele.

Începe prin a-i trimite de urgenţă regelui o delegaţie alcătuită din intelectuali de rang înalt, incluzându-l printre ei şi pe fiul său Cesare, în calitate de interpret. Tânărul a studiat, într-adevăr, franceza la universitatea din Pisa şi o vorbeşte la perfecţie. Parcă ar fi laureat la Sorbona.

Încă de la întâlnirea de la Palazzo Venezia, unde regele s-a cazat împreună cu toţi ofiţerii săi, Cesare face prezentările. Îi introduce unul câte unul pe cei patru delegaţi, vorbind, fireşte, franţuzeşte, şi le traduce acestora în fraze scurte şi fără înflorituri comentariile regelui. Îşi îngăduie chiar câteva replici spirituale la adresa monarhului, cum ar fi: „Aţi remarcat, majestate, simpatia pe care v-a arătat-o populaţia Romei? Treabă de fanatici! Nădăjduiesc că v-a făcut plăcere! Ba chiar cineva a strigat: «Duceţi-l la Vatican pe gentilomul ăsta! Ce mai aşteptăm, să-l facem papă!» Majestate, dacă aş fi în locul vostru, m-aş gândi serios la asta: un rege devenit papă nu s-a mai pomenit".

Carol de Valois izbucneşte într-un hohot de râs şi răspunde:

— Eşti foarte spiritual, şi mai presus de toate îmi vorbeşti limba cu un accent demn de invidiat! Nu care cumva eşti un supus de-al meu?

— Nu, majestate, mi-ar plăcea să fiu, dar din păcate sunt născut la Roma. Ah, era să uit, trebuie să vă transmit salutul tatălui meu!

— Cine e tatăl dumitale?

— E papa, majestate, sunt fiul lui Borgia, actualul suveran pontif Alessandro VI.

— Dumnezeule mare! Habar n-aveam că papa are un fiu! Te-o fi avut înainte să-şi înceapă cariera ecleziastică!

— Nu, sire, m-am născut când tata era deja cardinal. Ştiţi, la noi e un lucru firesc. Cred că nici n-au fost aleşi vreodată papi care să nu aibă fii, neveste, ba chiar şi ibovnice.

— Ha, ha, ha! Tare mai eşti hazliu şi neobrăzat! Să vorbeşti aşa despre sfântul cler al Bisericii apostolice romane!

Pe scurt, întâlnirea cu regele Franţei reprezintă un mare succes, mai cu seamă pentru tânărul Borgia, care, întorcându-se la tatăl său, exclamă:

— Tăticule, pe Carol ăsta îl înfuleci dintr-o îmbucătură. Eu masa ţi-am pus-o, am întins şi faţa de masă. E rândul tău acuma.

Papa şi monarhul se întâlnesc la Vatican. La intrarea lui Carol de Valois în curtea mărginită de porticuri a marelui palat, fanfara gărzii pontificale intonează somptuosul marş al regatului Franţei. Tânărul rege-*guignol*, impresionat de primirea ce i s-a făcut, ridică braţele şi se înclină dinaintea suveranului pontif, care-i vine în întâmpinare de unul singur, urmat îndeaproape nu de episcopi, cum ar fi de aşteptat, ci de cele mai superbe dame de la curtea papală.

Din clipa aceea pisica şi şoarecele îşi încep dansul.

Alessandro VI i se adresează tânărului monarh în latină:

— *Excelsis rege qui degnastibus descendere hic Italiae magno honore civitas nostram exultes menomatus.*[10]

Pe chipul lui Carol se întipăreşte groaza, iar papa izbucneşte într-un hohot de râs:

— Ha, ha, ha! V-am speriat, domnul meu, nu-i aşa? Nu vă temeţi, majestate, spune el în italiană, ajutându-se de gesturi. Cum v-aţi simţit atât de bine cu fiul meu, l-am însărcinat pe el, dacă n-aveţi nimic împotrivă, să facă pe interpretul.

— *Votre fils? Oh, je suis bien content de ça! Il est*

10 Joc de cuvinte pornind de la limba latină. (*N. tr.*)

tellement aimable![11]

Şi iată-l apărând zâmbitor pe Cesare: cu mişcări pline de eleganţă dă să îngenuncheze la picioarele regelui, dar acesta îl ridică şi-l îmbrăţişează. Şi începe îmbrobodirea monarhului.

În cele din urmă, cei doi cad de acord: papa îngăduie armatei franceze să treacă pe teritoriul Statelor Papale, iar regele acceptă în schimb să părăsească imediat Roma şi făgăduieşte protecţie şi prietenie membrilor familiei Borgia. Apoi stabilesc că fiul papei, Cesare, va urma armata franceză în calitatea oficială de legat pontifical, dar în realitate ca ostatic cu-adevărat privilegiat.

Carol VIII ajunge în scurt timp la Napoli, unde e primit ca un învingător. Fireşte, regele Alfonso II a părăsit capitala Sudului, s-a refugiat în Sicilia şi a abdicat; aşa se face că, fără zăbavă, regele Franţei se poate autointitula liniştit unic suveran al Neapolelui.

Dar Spania şi celelalte state italiene şi europene încep să-şi arate îngrijorarea faţă de influenţa excesivă pe care francezii o câştigă în întreaga peninsulă. Hotărăsc deci să înăbuşe în faşă această ameninţare şi formează Liga Sfântă. Şi, pentru ca planul să nu bată prea tare la ochi, declară că respectiva confederaţie are scopul de a se opune înaintării turcilor, dar toată lumea ştie că turcul cel mai primejdios vine de la Paris şi se numeşte Carol, zis *guignol*. Acesta îşi dă seama însă că riscă să rămână blocat în sud de toate aceste forţe. Ca atare, ca un strateg desăvârşit ce este, trage sforile marionetelor şi o porneşte spre nord; pe scurt, o rupe la fugă.

Misiunea pe care papa i-o încredinţase tânărului de treizeci de ani Giovanni Sforza, soţul fiicei sale, era aceea de a conduce armata napoletană refăcută şi întărită cu un contingent de trupe papale, cu scopul de a încercui avangarda franceză în marşul său spre nord. Dar Giovanni se ţine departe de înfruntarea directă, adică adoptă tactica lui Fabio Maximus, zis Temporizatorul, cum s-ar spune

11 „Fiul vostru? O, sunt încântat! E aşa de amabil!“ (*N. tr.*)

tactica de a urmări de la distanţă trupele inamice şi de a interveni doar când acestea se află în dificultate. Giovanni temerarul le urmăreşte, dar din păcate nu apar situaţii dificile pentru francezi.

Între timp, Carol află că şi armata Serenissimei se deplasează în direcţia sa, urmând să-l întâlnească, poate, înainte ca trupele sale să treacă Apeninii. Dă ordin aşadar să se mărească pasul. Ajuns la Pisa, e primit de populaţie sărbătoreşte, femei nespus de frumoase îi aclamă şi îi îmbrăţişează pe soldaţii francezi, mai ales pe cei aflaţi călare. Regele Franţei e însă foarte grăbit şi exclamă: „Trebuie să alegem: ori plăcerile carnale, ori capcanele canale. Canalele n-au nicio legătură aici, sunt puse doar ca să rimeze“ şi, împreună cu întreaga armată, se îndreaptă către valea Padului.

Un rege trebuie să ştie din când în când să-şi plece capul, mai ales înaintea grinzilor prea scunde

La trecerea munţilor Carrarini, artileria şi trupele de rezervă rămân în urmă. Francezii coboară valea micşorând pasul, dar la Fornovo dau nas în nas cu trupele Ligii comandate de Francesco Gonzaga, marchiz de Mantova. Încăierarea e sălbatică. Trupele franceze, deşi în inferioritate, reuşesc să evite dezastrul şi scapă de încercuire, pierzând mulţi oameni, dar provocând totodată pierderi egale armatei aliaţilor italici. Abătut, dar nu învins, regele trece Alpii şi se întoarce în Franţa.

Dar la Amboise, unde se retrage ca să-şi lingă rănile, are o păţanie demnă de un clovn. Trecând călare pe sub un portal de piatră, ca un *guignol* desăvârşit ce era, se izbeşte cu fruntea de arhitravă şi dă ortul popii. Calul în schimb scapă teafăr: el a avut prezenţa de spirit să-şi plece capul.

Ginerele lui Alessandro VI, ascuns cine ştie pe unde, a rămas şi el teafăr. Papa îi trimite scrisori peste scrisori poruncindu-i să lase comanda altor căpitani de-ai săi, mai destoinici, şi să se întoarcă imediat la Roma. Tânărul Sforza, evident bucuros, ajunge în capitala statului papal şi îşi vizitează soţia.

La început, papa Borgia nu dă niciun semn vădit de

ostilitate faţă de ginerele trădător, ba chiar, în duminica Floriilor, îl întâlnim pe aşa-zisul cârmuitor al oraşului Pesaro la San Pietro, printre notabilităţi, aşezat lângă Cesare şi primind ramura de palmier sfinţită pe care i-o oferă papa în timpul slujbei. La întoarcerea acasă, Lucrezia, care-l aşteaptă în palatul lor, se arată foarte preocupată de viitorul imediat al soţului şi-i destăinuie că vrea să se folosească de un vechi şiretlic utilizat adesea în familia ei: o provocare în măsură să descopere ce se pune la cale pentru bărbatul ei.

Imediat după plecarea lui Giovanni, în faţa servitorilor şi în prezenţa doicii codoaşe, fiica papei izbucneşte în lacrimi, văitându-se că nu-l mai poate suporta pe soţul ăsta socotit laş şi lipsit de demnitate, atât în luptă, cât şi în viaţa de zi cu zi. Şi iată că, apropiindu-se de ea ca s-o consoleze, o slujnică o îmbrăţişează şi-i şopteşte:

— Liniştiţi-vă, *madonna*, în câteva zile veţi scăpa de el.

Iar Lucrezia de colo:

— Să scap? În ce fel? Poate doar dacă-l ucide cineva?

La care codoaşa, străduindu-se să curme primejdiosul dialog, ia totul în derâdere:

— Ucis! Să lăsăm prostiile! Există căi mult mai la îndemână şi mai puţin crude de a face, la nevoie, pe cineva să lase din gheare o pradă încântătoare.

Totul ia sfârşit aici, iar Adriana Mila porunceşte:

— Toată lumea la treabă, şi fără şuşoteli pe la colţuri!

Pentru Lucrezia, e semnul că momeala a prins. Iar când soţul se întoarce, se duce întins la el şi-l previne:

— Lucrurile n-arată prea bine, dragul meu. Ştiu sigur că fratele meu Cesare şi tatăl meu plănuiesc să te înlăture. Faptul că nu te-au ameninţat încă direct înseamnă că au deja un plan care prevede eliminarea ta fără martori, şi de aceea mult mai nemiloasă.

Soţul răspunde:

— Dar cum ai aflat, de la cameristele tale?

— Ascultă, dragul meu Giovanni, din felul în care-mi

vorbeşti, înţeleg că spusele mele nu te-au convins, dar primeşte măcar sfatul meu: stai deoparte în zilele următoare, şi mai ales aţine-te pe lângă grajduri, cu un armăsar înşeuat şi cu provizii.

Şi spunând acestea îl sărută şi pleacă, murmurând întristată:

— Îţi jur că durerea mea va fi nespusă dacă ţi se va întâmpla ceva rău.

Dar vorbeşti de lup, şi lupu-i la uşă. Într-adevăr, în scenă intră Adriana, cea care face toate jocurile, şi o anunţă solemn:

— Fratele vostru a intrat în palat.

— O, ce surpriză plăcută! exclamă Lucrezia jucându-şi la perfecţie rolul.

Şi spunând aceasta îl pune pe valetul ei cel mai de încredere, Giacomino, s-o ajute să îmbrace o mantie largă, apoi, intrând în salonul cu sculpturi, îi porunceşte:

— Ascunde-te în dosul statuii lui Hercule şi Cacus şi trage bine cu urechea la tot ce se întâmplă.

Lucrezia îşi primeşte fratele cu un zâmbet larg, îmbrăţişându-l şi strigând cu putere:

— Ce dar nepreţuit îmi faci, Cesare, ce surpriză!

Cesare o îmbrăţişează tandru şi-i zice de-a dreptul:

— Am hotărât împreună cu tatăl nostru că bărbatul ăla al tău nu ne mai e de folos, ba chiar ne stă în cale. Pregăteşte-te aşadar să fii din nou nubilă, sau mai bine zis văduvă.

Apoi adaugă tot către sora lui, rămasă fără grai:

— Vorbim despre asta imediat, nu te teme, o să încercăm să facem totul în aşa fel încât tu să nu fii în niciun chip implicată.

Şi, cu un scurt salut, fiul papei pleacă.

Imediat, Lucrezia se întoarce către Giacomino şi-i spune:

— Ai auzit cuvânt cu cuvânt? Acum fugi şi dă-i de ştire.

Servitorul coboară la grajduri şi-l găseşte pe Giovanni suit pe calul său turcesc.

Abia are vreme să-i repete vorbele lui Cesare: dând pinteni calului, soţul Lucreziei porneşte în galop, fără să se oprească nici măcar o clipă la izvor ca să-şi adape calul.

Cronicile dau asigurări că a ajuns în Le Marche în douăzeci şi patru de ore, o goană care ar ucide orice cal. Într-adevăr, ajuns la Pesaro, armăsarul se prăbuşeşte, mort.

Lucrezia a dispărut. O fi fugit, o fi fost răpită? Cine ştie!

În acelaşi timp, la Roma, Lucrezia coboară singură la grajduri, purtând o desagă mare, şi-i porunceşte grăjdarului să-i înşeueze calul. Apoi, cu o agilitate de adevărată amazoană, saltă în spinarea calului, aşază bagajul pe crupă, îi dă pinteni şi iese în galop.

În aceeaşi seară, Adriana remarcă absenţa Lucreziei, şi când aude clopotele de vecernie începe să se neliniştească cu-adevărat. Trimite un servitor să verifice dacă fata nu s-a oprit la mama ei, dar află rapid că Lucrezia n-a fost văzută toată ziua la Vannozza.

Tremurând toată, codoaşa îl anunţă atunci pe tatăl fetei, aflat la cină cu nişte ambasadori, iar acesta îl cheamă pe comandantul gărzii şi-i porunceşte să cerceteze cazul. În faţa unei asemenea desfăşurări de forţe, adevărul nu întârzie să iasă la iveală: *madonna* a ieşit călare, cu bagaje, şi s-a îndreptat spre via Appia. La început, toată lumea crede că a ieşit din oraş, dar după interogarea rând pe rând a gardienilor de la fiecare poartă a oraşului rezultă că n-a trecut de niciuna.

După încă o noapte papa Rodrigo e înştiinţat că fiul lui mezin, Jofré, a sosit de la Napoli cu o zi înainte şi că, mai mult ca sigur, a întâlnit-o pe soră-sa la ea acasă.

Într-un birt, numit La Vacca, pe care toată lumea îl ştie a fi proprietatea Vannozzei, se dă de urma tânărului: a fost recunoscut de câţiva guarzi, care-l duc pe dată la Vatican. La început, în faţa tatălui, Jofré neagă că s-ar fi întâlnit cu Lucrezia, dar la insistenţele mai degrabă ameninţătoare ale papei se hotărăşte să vorbească.

— Da, tată, m-am întâlnit cu Lucrezia la ea acasă. Era

răvăşită, spunea că e sigură că intenţia voastră, *signore*, şi a fratelui meu Cesare este să-i ucideţi soţul.

— Ce tot spui acolo? Cum a putut să creadă aşa o bazaconie?

— Nu ştiu, răspunde încordat băiatul, şi nici măcar nu m-am întrebat, eram prea întors pe dos eu însumi ca să mai caut să aflu ce-o tulbura pe sora mea.

— Întors pe dos? De ce?

— Te rog, tată. În Roma se spune că papa Alessandro e capabil să citească gândurile cele mai tainice ale fiecărui supus din oraş în chiar clipa în care sunt gândite.

— Ce vrei să spui? izbucneşte suveranul pontif. Despre ce taine vorbeşti?

— Păi, de exemplu, despre taina care învăluie familia noastră.

— Uite ce e, te poftesc să încetezi cu cabala asta a ghicitorilor când vorbeşti cu mine. Spune pe şleau ce ai de spus.

— Mă refer la povestea mea, a mea şi a fratelui meu Cesare, care a vrut să-şi satisfacă capriciul de a şi-o vârî în pat pe nevasta fratelui său, nevasta mea!

— Ce tot spui acolo?

— Gata, tată, acum tu te prefaci că nu ştii nimic. Te salut, mă întorc la Napoli.

— Opreşte-te! exclamă papa şi, apucându-l de braţ, îl trage spre el. E-adevărat, Cesare a violat-o pe soţia ta, e un lucru nedemn. Am aflat chiar în dimineaţa asta şi i-am tras un perdaf, iar Cesare s-a răzvrătit împotriva mea urlându-mi: „Chiar dacă eşti papă, nu-ţi permit să-ţi vâri nasul în treburile mele. Uită-te mai bine la propriile tale încurcături amoroase. Eu n-am venit niciodată să-ţi fac morală, deşi, dacă m-aş apuca să-ţi fac reproşuri, aş ţine-o aşa zile întregi“.

Astfel, Sfântul Părinte află că Lucrezia e la curent cu fărădelegile amoroase ale lui Cesare şi că la capătul destăinuirilor ce i s-au făcut a izbucnit în urlete, insulte şi chiar blesteme îndreptate împotriva oricui, începând cu fratele ei şi terminând cu papa însuşi.

Continuându-şi relatarea, Jofré aminteşte:

— „Mi-ajunge!“ a urlat Lucrezia scoasă din fire. „Dacă aşa stau lucrurile, mă retrag, prefer să mă smulg din putregaiul vieţii ăsteia. Ce ticăloşie! Să descoperi într-o singură zi că rudele cele mai dragi uneltesc să-ţi ucidă soţul, iar fratele Cesare se culcă cu soţia fratelui mai mic. Aşa, ca distracţie!“ Şi urlând înainte – continuă Jofré –, se apucă să deschidă laviţele şi să-şi scoată haine şi lenjerie, exclamând în vreme ce le vâra într-un sac: „Mai bine mă îngrop într-o mânăstire decât să trăiesc într-o asemenea lume ticăloasă!“

— Aha! izbucneşte Rodrigo. Aha! Deci se ascunde într-o mânăstire! Cum de nu mi-a trecut prin cap mai înainte!

Şi după ce le porunceşte anchetatorilor să treacă prin ciur şi prin dârmon toate mânăstirile oraşului, papa descoperă în cele din urmă locul sacru în care s-a refugiat fiică-sa.

E vorba de mânăstirea de călugăriţe San Sisto.

Rodrigo se duce imediat acolo, fără suită şi fără însoţitori: îl tulbură, fără îndoială, gândul că fiica i-ar putea da peste cap planurile cu vreo toană de-a ei.

De altminteri, îl apucă o dragoste sinceră pentru ea:

— Eu te iubesc de-adevărat! Nu ştiu ce-aş fi în stare să fac pentru tine.

— Tată, dragostea pe care mi-o oferi tu nu mă interesează – îi răspunde Lucrezia –, e o dragoste pe jumătate. Ţie ţi se pare că viaţa pe care mă pui s-o trăiesc e demnă? Mi-am petrecut toată copilăria în credinţa că bărbatul ăla mediocru care dormea cu mama era tatăl meu adevărat. Dar măcar el arăta că mă iubeşte. În timpul ăsta, tu ni te arătai mie şi fraţilor mei drept cardinalul binefăcător, omul cucernic şi puternic. Apoi, din senin, ni te dezvălui drept ceea ce eşti, şi mai ales că nu eşti prietenul generos al familiei, ci amantul mamei mele de douăzeci de ani bătuţi pe muchie, răstimp în care ai lăsat-o grea de patru ori pentru plăcerea ta. Şi, într-un final, descoperim că eşti cel mai puternic cardinal din Roma,

viitor papă, un fustangiu care adună una după alta, la nesfârşit, aventuri amoroase. Ba chiar îţi cade cu tronc o frumoasă prietenă de-a mea, o fetişcană, şi ţi-o faci ibovnică. Ca să păstrezi aparenţele, o măriţi cu fiul doicii mele, un nefericit fără avere sau putere, ba chiar fără un ochi. Pe urmă vine rândul meu. Hotărăşti, împreună cu fratele meu Cesare, demnul tău fiu, că-ţi pot fi de folos ca să-l atragi de partea voastră pe ducele Milanului, care, fireşte, îţi încurca planurile. Alegi un nepot de-al lui – şi el fiu nelegitim, ce să vezi, al cârmuitorului oraşului Pesaro, alt Sforza – şi mi-l dai drept soţ, fără să mă întrebi măcar, după ce mi-l prezinţi (bagă de seamă, aveam doar treisprezece ani), dacă un bărbat care are de două ori vârsta mea mă poate interesa. Te-ai purtat cu mai multă delicateţe când mi-ai arătat în grajdurile papale un mânz de rasă, adăugând: „Ăsta e cel mai bun cal din cei o sută ai papei. Încearcă-l mai întâi, iar dacă nu ţi-e pe plac şi ai ochit altul pe care-ţi place mai mult să-l călăreşti, spune-mi, pune-i căpăstrul, pune să fie ţesălat cum se cuvine şi ia-l acasă“. Întorcându-ne însă la celălalt mânz, la tânărul Sforza, şi pe ăsta mă inviţi să-l duc acasă. Eu mă supun, nu e bărbatul visurilor mele, dar mai întâi şi-ntâi se îndrăgosteşte de mine, şi apoi descopăr cu el, pentru prima dată, ce înseamnă să fii socotită o fiinţă umană, şi nu o simplă piesă pe tabla de joc a afacerilor tale.

După un lung moment de tăcere, papa îi spune cu glas şoptit fiicei sale:

— Trebuie să recunosc că pari să mă cunoşti mai bine decât mă cunosc eu însumi. Aşa că n-o să caut să apăr cu artificii retorice şi vorbe emoţionante ce-am pus la cale, felul în care mi-am cârmuit şi-mi cârmuiesc viaţa. Dar îţi jur că voi face totul ca să scap din acest labirint în care mă zbat de ici-colo, adesea, crede-mă, cu atâta disperare, că mă gândesc serios să las totul baltă.

— Nu mai spune! Când zici „să las totul baltă“ te gândeşti să abdici, sau mai degrabă să te dai deoparte şi să te retragi la vreo mânăstire? Tată, îmi pare rău, dar nu mă simt în stare să izbucnesc în hohote de râs.

— Bine, am înţeles. Ziua de azi nu mi-e prielnică, dar trag nădejde mai cu seamă că ai ales să rămâi între aceste ziduri ca să meditezi şi să încerci să-nţelegi şi să ierţi nebunia care ne-a cuprins şi ne face să ne pierdem minţile şi orice milă, chiar şi faţă de noi înşine.

Apoi, ieşind din scenă asemeni unui *ipocrites* din teatrul grec, papa se îndepărtează cu chipul scăldat în lacrimi.

Ajunşi aici, planul de bătaie trebuie schimbat. Atenţie, să nu devină un joc de clovni

Papa Alessandro e mai liniştit acum. E încredinţat că Lucrezia nu va răbda multă vreme asprimea acelui răgaz monastic şi se va întoarce într-o altă stare de spirit, întemeiată pe resemnare. Dar abia trec câteva zile, şi vestea că fiica papei a părăsit pentru totdeauna lumea de fast închizându-se într-o mânăstire se răspândeşte în rândul populaţiei, stârnind o zarvă de neoprit. E limpede că în aceste condiţii planul eliminării fizice a soţului, urzit de multă vreme, nu mai poate fi pus în aplicare. Întregul joc trebuie schimbat cu unul mai puţin câinos şi, mai ales, mai acceptabil, cu riscul de a transforma totul într-o farsă.

În ziua următoare, Cesare bate cu putere în poarta mânăstirii. La o ferestruică din lemnul porţii se arată chipul unei novice, care întreabă:

— Pe cine căutaţi?

La care Cesare:

— Sunt cardinalul Borgia, fratele *madonnei* Lucrezia, deschideţi, vă rog.

— Îmi pare rău, eminenţă, dar mi s-a poruncit ca nimeni, nici măcar rudele apropiate, să nu aibă acces la chiliile pentru oaspeţi.

Novicea dă să închidă ferestruica, dar mâna lui Borgia se strecoară rapid şi înhaţă vălul tinerei, silind-o să-şi arate iar chipul în deschizătură. Într-o clipită poarta se deschide larg, vizitatorul o apucă pe fată de păr şi o trage în sus, ca s-o silească să umble pe vârfuri, poruncindu-i să-l conducă la odaia surorii lui. După ce străbat curtea mărginită de porticuri, suie o scară abruptă, la capătul

căreia se află o uşă cu două batante.

— Deschide! porunceşte cardinalul cu fermitate.

Se aude un zăvor, şi de după uşa întredeschisă apare Lucrezia. Descoperindu-şi fratele, fata se face pe dată albă ca varul şi nu reuşeşte să rostească o vorbă. Cu o lovitură de călcâi, Cesare trânteşte uşa. Apoi îşi ia sora pe după umeri, o strânge în braţe şi izbucneşte în lacrimi, murmurând:

— Eu te iubesc. Eram disperat la gândul că ai putea săvârşi cine ştie ce faptă necugetată din cauza mea.

— Disperat, tu? Din pricina mea? Poate unde ai priceput că tu eşti de fapt regizorul întregii piese?

— Nu te înfuria şi tu, pentru numele lui Dumnezeu! Toţi îmi cară şuturi, de parc-aş fi un câine râios. Tatăl nostru m-a afurisit numindu-mă ucigaş, însetat de sânge şi curvar, din pricina aventurii mele cu nevasta fratelui nostru. Iar când i-am spus că nu eu am început, ci ea, că a sărit pe mine ca o îndrăcită, goală puşcă, mi-a tras o palmă de m-a pus la pământ. Pe urmă, se spune că Jofré, fratele nostru, după ce muieruşca i-a povestit că eu am siluit-o, a chemat doi zbiri de-ai lui poruncindu-le să mă găsească şi să-mi facă de petrecanie pe loc.

— Nu mai spune, dulăul a căzut pradă găinuşei!

Grotescul e calea cea mai sigură de a ajunge înţelept

— Ştii unde mi se pare că mă aflu în clipa asta?

— Unde?

— Acum câteva luni, pentru a sărbători patru ani de la căsătoria noastră, împreună cu soţul meu, Giovanni, pe care voi îl numiţi trădător, am hotărât să mergem de la Pesaro la Ferrara, unde ştiam că se ţine un mare iarmaroc în cinstea ducelui Ercole d’Este. Ajunşi acolo, s-a întâmplat să asistăm într-o seară la un spectacol incredibil prin fantezia şi nebunia invenţiilor scenice. Mai întâi de toate, am fost uluiţi să descoperim că actorii nu vorbeau în latineşte sau în dialecte de neînţeles, cum se întâmplă de obicei, ci în italiană, în italiana vorbită de oamenii din Ferrara, o limbă curată şi elegantă. Ciudat e însă că atitudinile şi mişcările personajelor nu erau omeneşti, ci le

imitau întru totul pe-ale animalelor, în cazul de faţă actorii se purtau de parc-ar fi fost câini. Dădeau din coadă (trasă de fire chiar de către actori), se amuşinau unul pe altul la fund ori de câte ori se întâlneau, mârâiau în semn de salut, se lingeau pe bot şi pe gât, masculii ridicau piciorul ca să urineze, iar din când în când executau un întreg dans, curtându-se cu gemete şi frecături, după care, în cele din urmă, treceau la o adevărată împerechere canină, cu femela încovoiată şi masculul suit peste ea. Totul cu mult calm, pe trotuare. Nu-i de mirare, animalele n-au simţul pudorii. Toate personajele purtau măşti care făceau aluzie la diferite rase de câini. Erau dulăi de vânătoare şi câini de agrement, iar corul era alcătuit din corcituri. Pentru a sublinia aceste diferenţe, actorii care imitau câini de rasă purtau zgărzi din piele fină cu ţinte aurite, în vreme ce corciturile trebuiau să se mulţumească cu zgărzi de sfoară şi lanţuri ruginite.

— Iartă-mă, dar de ce-mi povesteşti mie toate astea? Ce-i cu alegoria asta? o întrerupe Cesare.

— Păi, dragul meu, aluzia e la noi, noi suntem interpreţii principali. Fapt e că titlul ciudatei comedii era *Oraşul câinilor*, care, am aflat pe urmă, s-a tradus în engleză, aşa cum se întâmplă mai nou cu tot ce se scrie pe la noi. O companie a încercat s-o pună în scenă la Londra, cu alt titlu şi într-o variantă adaptată, dar regele Henric VII a interzis spectacolul şi se pare că a băgat la puşcărie întreaga companie, inclusiv pe cel care a avut ideea spectacolului.

— Aşa e, oraşele şi principii noştri devin tot mai vestiţi în lume – comentează fratele Lucreziei –, dacă nu prin altceva, prin orgii, scandaluri şi obscenităţi.

— Ah, am uitat un amănunt, spune Lucrezia. În spectacolul la care am asistat, în avanscenă se aflau nişte copii, care, în toiul celor mai neruşinate şi groteşti pantomime, nu făceau decât să privească cu gura căscată. Apoi trăgeau pânza largă aflată pe post de cortină, ca pentru a ascunde lumea obscenă şi crudă pe care actorii o întruchipaseră până atunci. Şi imediat se înălţa un cântec,

aproape ca de basm, iar copilaşii începeau să danseze, să se îmbrăţişeze şi să facă gesturi afectuoase şi de o nespusă puritate în frăgezimea lor. Şi tocmai într-un moment ca ăsta mi-am amintit de vremea când eram noi copii şi trăiam toţi în aceeaşi casă, jucându-ne de-a mama, tata şi copiii.

— Da, mi-aduc aminte. Fiecare juca un rol, Juan şi cu mine jucam pe rând rolul tatălui, tu, Lucrezia, erai mama, iar micuţul Jofré era copilaşul nostru, şi cum ne mai iubeam în jocul ăla al nostru.

— Mi-aduc aminte că eu repetam întruna: „Când o să fiu mare, vreau să mă mărit cu fratele meu şi să trăiesc cu el“.

— Exact, iar eu eram gelos pe Juan, care era mai mare cu doi ani şi tot timpul el voia să fie preferatul. Mie îmi revenea mereu rolul unchiului episcop, prietenul familiei.

— Aşa e, dar recunoaşte că din când în când te preferam pe tine şi te impuneam în rolul soţului.

— Şi ne întindeam în pat ca şi cum am fi fost căsătoriţi de-adevăratelea. N-am uitat niciodată cum ne mângâiam.

— Eu mă întreb adesea – comentează Lucrezia – de ce simţeam nevoia să ne jucăm aşa.

Iar Cesare îi răspunde:

— Cu siguranţă fiindcă simţeam instinctiv că familia în care trăiam nu era în realitate o familie, aşa că ne inventam altă realitate, chiar dacă şi ea era total falsă. Că tot veni vorba de iubiri închipuite şi de altele nedemne, am auzit că în Roma se vorbeşte pe la toate colţurile că noi doi am fi amanţi incestuoşi.

— Da, am auzit şi eu mişelia asta, deci, ca să nu dăm prilej bârfitorilor să ne împroaşte şi mai tare cu noroi, e mai bine să stăm departe unul de altul.

— Am înţeles. Deci chiar trebuie să plec?

— Da, ar fi mai bine.

— Îmi dai voie să te mai îmbrăţişez o dată?

— Sigur că da, du-te cu Dumnezeu.

La Roma tot ce se aruncă în scurtă vreme apare plutind pe apele râului

În dimineaţa celei de-a doua zile, barcagiii văd plutind pe mijlocul Tibrului trupul unui înecat ce purta somptuoase veşminte ţesute cu fir strălucitor de aur. Se descoperă că e vorba nici mai mult, nici mai puţin decât de primul fiu al papei Alessandro VI, adică de Juan Borgia. Pe trupul său se disting numeroase lovituri de pumnal. Cine a putut să ucidă şi să arunce în apă în semn de dispreţ un personaj atât de puternic, având înaintea sa o carieră ce promitea să meargă din triumf în triumf?

În toată Roma se fac auzite satire care arată când spre un rival, când spre altul. Se vorbeşte, bineînţeles, de familiile renumite, de la Orsini la Colonna, şi aşa mai departe. În cele din urmă însă, cercul bănuielilor se restrânge la însăşi familia victimei, şi numele care se află pe toate buzele, în toate tavernele şi chiar în palatele cele mai cunoscute din Roma sus-pusă, este al fratelui Cesare Borgia.

Dintre toţi locuitorii oraşului, cel mai răscolit, aproape disperat, e fără îndoială Alessandro VI, tatăl. Tot poporul se întreabă cum de monarhul Romei nu porunceşte poliţiei sale să purceadă la o anchetă temeinică şi necruţătoare. Dar, fără să le răspundă celor care i se adresează întrebându-l ce crede despre mobilul crimei şi cine crede că a putut-o săvârşi, tatăl victimei nu scoate un cuvânt. Iar concluzia, demnă de o sentinţă a lui Pasquino, e repetată într-adevăr de mulţi supuşi ai sacrului regat: „Papa nu scoate o vorbă fiindcă ucigaşul e din familie, din familia lui!“

Papa Borgia devine astfel principalul responsabil. Toţi sunt încredinţaţi acum că a căzut sub dominaţia teribilului său fiu preferat.

Fricoşii să nu caute libertatea cerându-le-o celor care deţin puterea!

Teribilului fiu nu-i pasă nici cât negru sub unghie de acuzaţia ce i se aduce. El are un plan de dus la bun sfârşit, şi pentru asta s-a asociat cu tatăl său: e vorba de a-l

determina pe Giovanni Sforza, încă soţ al Lucreziei, să renunţe la ea, dacă vrea să rămână la cârmuirea oraşului Pesaro.

Ca să şi-l poată îndeplini, trebuie să-i vorbească pe şleau fricosului soţ al Lucreziei. Motiv pentru care se duce în Le Marche însoţit discret de o escortă.

Îl dibuie pe Giovanni, care, alb ca varul, e silit să asculte propunerea tânărului Borgia:

— Dragul meu prieten, îi spune acesta, uite cum stau lucrurile, îţi oferim două alternative: prima este să accepţi să semnezi un act prin care îţi declari lipsa de bărbăţie, şi deci incapacitatea de a întreţine relaţii trupeşti cu vreo femeie. A doua este să recunoşti în faţa unui judecător că ai hotărât cu de la tine putere să nu ai nicio relaţie sexuală cu Lucrezia.

— În fond, răspunde Giovanni într-un acces de demnitate şi curaj, îmi cereţi să spun o minciună care să-mi târască şi soţia în noroi! Cum să crezi că un bărbat, chiar ramolit, cum vreţi voi să mă arăt, ar putea sta deoparte, neispitit de nicio dorinţă trupească în faţa unei femei superbe cum e sora voastră?

— Perfect, îl linişteşte nemilosul Cesare, dacă nu-ţi convine să-ţi recunoşti lipsa de bărbăţie, eşti liber să n-o faci, eu pun mare preţ pe demnitate, oricine ar fi cel care o flutură. Sper doar ca norocul să nu-ţi joace feste. Lumea în care trăim, frate, e plină de capcane şi primejdii, oricând poţi să dai peste un taur înnebunit, fugit din staul şi luând în coarne pe primul om care îi iese-n cale, sau peste un fanatic religios care te ia drept un eretic, te leagă de un stâlp şi-ţi dă foc. Sau, ca să închei, să te trezeşti că înghiţi un pahar de vin minunat, pregătit anume pentru altul şi conţinând din întâmplare o otravă îngrozitoare, sfârşinduţi astfel viaţa în chinuri cumplite şi-n urlete animalice. Sunt lucruri care se întâmplă! Oricum, gândeşte-te la toate astea, pe curând! Ah, era să uit, dacă vrei să te sfătuieşti cu soţia ta, cum ar veni cu soră-mea, află că de ieri nu mai e la mânăstirea San Sisto, unde se refugiase.

— Aţi fi răpit-o voi, cumva? întreabă tânărul scos din

minţi.

— Nu, a plecat de capul ei, a dispărut, şi oricât am căutat-o n-am reuşit să dăm de ea. Dacă o întâlneşti, te rog, dă-ne de ştire, la urma urmelor facem parte din aceeaşi familie!

— Ha, ha, ha! Asta-i tare!

Să-l lăsăm pentru o clipă pe Cesare şi să ne deplasăm la ţară, lângă Ferrara. Pe malul dinspre mare al unui canal al Padului, se află o veche mânăstire, abandonată în secolul al XIV-lea de maicile care se temeau de ciuma din acei ani. Un grup de călugăriţe i-au descoperit ruinele acum câteva luni şi o restaurează.

Un tânăr călare se opreşte în faţa porţii şi-l întreabă ceva pe un zidar. Acesta îi face loc să intre şi-l însoţeşte în curtea mărginită de porticuri. Bărbatul descalecă, şi pe dată o femeie destul de trupeşă se apropie de el şi-l împinge înapoi.

— Ieşi afară! Pe cine cauţi?

De la o fereastră se aude glasul Lucreziei strigând:

— Lăsaţi-l! E soţul meu. Giovanni, cobor îndată!

După o clipă, Lucrezia se arată în curte:

— O, Giovanni, cât mă bucur să te văd în sfârşit!

— Cum ţi-a venit să te retragi în locul ăsta? o întreabă el. Dacă nu mă înşel, e o veche mânăstire, taicătău o să te găsească în doi timpi şi trei mişcări.

— Ba nu, era o mânăstire, acum e o comunitate de surori Pizzocchere!

— Pizzocchere? Cum adică?

— Sunt novice care n-au nevoie de aprobare ca să întemeieze un ordin. Aşa că nimeni din clerul oficial nu ne poate dibui.

— Bine măcar că fidelul nostru servitor Giacomino m-a găsit la timp, închipuie-ţi că a ajuns exact când mă pregăteam să plec… Habar n-am unde, cât mai departe cu putinţă.

— Dar ce s-a întâmplat?

— Fratele tău Cesare a venit la mine trimis de tatăl tău şi, ca să declare nulă căsătoria noastră, m-a silit să

semnez un act prin care mă declar impotent!

— Impotent? Şi l-ai semnat?

— Încă nu, dar nu prea văd cum aş putea evita asta.

— Ce ticălos!

— Mie-mi spui! În acelaşi timp mi-a dat de înţeles că, dacă nu accept soluţia lor, mi s-ar putea întâmpla un accident neprevăzut şi nu se ştie cine mi-ar putea face de petrecanie. Că tot veni vorba, trebuie să-ţi dau o veste tristă…

— Dumnezeule mare, încă una? Despre ce e vorba?

— Fratele tău, Juan… a fost găsit mort.

— Asta am aflat deja.

— Zău? Şi ştii şi că la Roma toată lumea e încredinţată că asasinul e chiar fratele tău Cesare?

— Ştiu şi asta, inclusiv faptul că tatăl nostru e socotit şi el răspunzător, fiindcă ştia cu siguranţă şi a cerut iertare pentru făptaşi.

— Exact, şi-n felul ăsta s-a dat de gol că-s mână-n mână.

— Din păcate, aşa e. Mai ştiu şi că pe urmă a avut o criză cumplită, n-a mai apărut vreme de trei zile, se închisese în odaia lui, dar a fost auzit urlând de disperare şi plângând pe rupte zi şi noapte. Iar fiul lui, asasinul, unde era în timpul ăsta? În preajma lui cumva? Nici vorbă! S-a repezit în goană până la Pesaro ca să te întâlnească şi să te ameninţe cu moartea şi pe tine, în caz că nu te supui voinţei lui. Iată de ce am fugit din mânăstirea de la Roma, nu mai vreau să văd pe nimeni din familia mea, nu mai vreau să trăiesc cu blestemul ăsta cumplit pe care mi l-au pus în cârcă: numele de Borgia.

— Şi acum, ca tu să poţi trăi liberă şi să scapi de silnicii, mă strâng cu uşa ca să mă despart de tine. Când te gândeşti că am trăit lângă tine cei mai frumoşi ani ai mei!

— Nu te sinchisi de mine, vezi mai degrabă de-ţi scapă pielea. Ştii ceva? Există o soluţie!

— Care?

— Unchiul tău, Lodovico il Moro, e un Sforza ca şi tine, îţi datorează recunoştinţă, dacă n-ar fi decât fiindcă la

dorinţa lui ai acceptat să mă iei de nevastă, că doar îi convenea şi lui, nu-i aşa?

— E-adevărat, dar n-ajută la nimic.

— De ce nu? Hai, curaj, încearcă.

— Am încercat deja, scumpa mea Lucrezia, dar în zadar, ba chiar am plecat de la el mai umilit decât eram.

— Cum adică mai umilit?

— I-am cerut să intervină, să ne ocrotească de brutalitatea familiei tale, iar el, il Moro, mi-a propus: „Ştii ce trebuie să faci? Demonstrează-le tuturor nu doar că nu eşti lipsit de bărbăţie, dar că poţi fi chiar socotit un adevărat armăsar. — Şi cum să fac? — Te prezinţi în faţa unui juriu priceput, alcătuit din bărbaţi neînsuraţi, în care să intre fireşte şi legatul papal, câţiva reprezentanţi ai breslelor importante şi câteva femei, între care să nu lipsească vreo două codoaşe, care să poată depune personal mărturie de putinţele tale, şi, gol puşcă, înfrunţi marea încercare: înainteee! Intră apoi în scenă o femeie, cu sâni şi buci cât să mai dea şi altora, goală şi ea şi doritoare, care te invită la întrecere. Iar tu, ca un berbec care se respectă, îţi arăţi pe dată podoabele în splendidă erecţie şi o posezi, o dată, de două ori, de trei ori… Mă rog, de două, e de-ajuns…“

Lucrezia îl priveşte uluită şi exclamă:

— Nu pot să cred… Chiar aşa ţi-a spus? Cu vorbele astea? E drept că cele mai sfâşietoare tragedii riscă întotdeauna să se transforme în farse obscene. Ah, am uitat să te întreb, ai mâncat?

— Nu-ţi face griji, găsesc eu un birt pe drum.

— Nici nu mă gândesc! Uite că se întunecă deja, ar fi o nesăbuinţă să porneşti noaptea la drum. Ascultă-mă, rămâi să dormi aici, pleci dimineaţă în zori.

— Să dorm? E vreo odaie pentru mine?

— Da, a mea.

— Eşti sigură?

— Ascultă, nu ştiu ce va urma, s-ar putea ca asta să fie ultima oară când ne vedem, vreau să-ţi dăruiesc şi să-mi dăruiesc o amintire frumoasă despre povestea noastră.

În zori, Giovanni încalecă şi se îndreaptă spre Milano, unde, în faţa lui Lodovico il Moro, a cardinalului Ascanio Sforza şi a lui Cesare Borgia, se pregăteşte să semneze declaraţia de impotenţă.

— Mă plec în faţa cererii voastre, dar tu – se adresează el fratelui Lucreziei – trebuie să-mi dai totodată asigurări c-o vei lăsa în pace pe sora ta! Că-i vei garanta dreptul de a-şi duce viaţa aşa cum socoteşte de cuviinţă.

În acelaşi timp, Lucrezia, venită pentru acest prilej la Roma, semnează de faţă cu papa în persoană şi cu doi notari un act prin care recunoaşte că legătura ei matrimonială cu Giovanni Sforza nu s-a consumat. Tatăl îşi ia la revedere de la ea îmbrăţişând-o:

— Nu te teme, am dat poruncă să nu mai fii persecutată, să fii pe deplin liberă şi, pe cât se poate, fericită. Stai, îţi cer să mai rămâi câteva ceasuri, vreau să asişti la o reuniune care va avea loc în curând cu toţi episcopii şi cardinalii.

— De ce?

— E o surpriză, draga mea. Sunt sigur că vei fi uimită de cele ce voi spune, ca şi întreaga curie.

— Dar cum să iau eu loc printre prelaţi, doar sunt femeie!

— Intră în odaia asta, sunt acolo veşmintele pe care le pun călugăriţele aflate în slujba mea, o să găseşti ceva care să-ţi vină. Cum te văd intrând, îmi încep discursul.

Sfânta tumbă

Puţin după asta, în salonul tapiseriilor, începe consistoriul. Alessandro se ridică în picioare de pe tronul său şi începe să vorbească cu glas amplu şi cu oarecare dificultate:

— Daţi-mi voie să vă împărtăşesc simţămintele mele legate de asasinarea fiului meu cel mare. Nu mă putea lovi o durere mai mare, nutream pentru el o dragoste nespusă, aşa cum trebuie să nutrească orice tată pentru un fiu atât de blând şi de senin ca Juan. În faţa loviturii pe care am suferit-o, nu mă mai simt în stare să preţuiesc cum se cuvine nici demnitatea papală, nici vreo altă învestitură.

În sală se ridică o uşoară rumoare, papa priveşte în jur, ca pentru a-i descifra motivul, şi continuă:

— Dacă învestitura mi-ar permite cârmuirea a şapte state papale, pe toate le-aş da pentru a redobândi viaţa fiului meu. Este cu siguranţă o pedeapsă care apasă asupra întregii mele vieţi, nu fiindcă ar merita-o, ci fără doar şi poate pentru unul dintre păcatele mele, şi în primul rând pentru acela de a mă fi gândit mai presus de toate la foloasele pe care le puteam dobândi de pe urma acestei învestituri, uitând că am fost ales nu pentru a lăsa lucrurile aşa cum le-am găsit, ci pentru a le schimba din temelii. Aşadar, dacă acest semn va rămâne neluat în seamă, nu se poate întâmpla nimic altceva decât ca eu şi întreaga Biserică să fim şi mai aspru pedepsiţi. Până acum s-a încetăţenit obiceiul de a înstrăina bunurile ecleziastice, adică a le vinde, a face comerţ cu ele şi a trage de pe urma lor cele mai mari foloase, care, luaţi aminte, n-au urmat niciodată calea milosteniei evanghelice, ci s-au scurs în şuvoaiele de putere pe care le cunoaşteţi cu toţii.

Din clipa asta, acestei ticăloşii trebuie să i se pună capăt. Şi fiindcă tot am ajuns aici, să vorbim pe şleau despre bănci. Am recitit cu atenţie textele sfintei Evanghelii şi, închipuiţi-vă, n-am găsit nici măcar o aluzie, cât de mică, la faptul că, pentru a se întrupa şi a iradia în rândul deznădăjduiţilor, Biserica ar trebui să înalţe un palat în care, prin împrumuturi şi manevre comerciale, implicând afaceri şi schimburi, să se adune bunuri în vederea unei nemaivăzute emancipări a umanităţii. N-am găsit nicio aluzie la aşa ceva!

Dimpotrivă, recitind Evanghelia, am dat peste un profet care-i altoieşte cu bâta în cap pe cei care făceau negoţ în templu cu îngăduinţa preoţilor ce le permiteau cămătarilor şi împilătorilor să-şi aşeze acolo tarabele.

Şi ca să fie limpede, iată o regulă pe care va trebui s-o acceptaţi: de-aci înainte niciun cardinal nu va putea avea mai mult de un episcopat şi nu va putea obţine de pe urma lui o rentă anuală mai mare de şase mii de ducaţi[12]. De azi

12 M. Johnson, *op. cit.*, pp. 108 şi urm.

înainte, simonia, pe care am practicat-o şi eu, va fi pedepsită cu anatema, altfel spus cu excomunicarea. Da, vă repet, vreau mai presus de toate să nu mai văd niciun palavragiu care-şi acuză fraţii de ticăloşie arătându-i cu degetul, în timp ce cu cealaltă mână îşi vâră în buzunar bani şi avantaje, prebende şi învestituri, pentru sine şi pentru ai lui. Singura modalitate de a mântui Biserica aceasta, de a renaşte şi a ne putea prezenta înaintea fiecărui credincios devenit alt om, este de a învârti cu putere roata olarului, astfel încât să modelăm noi conştiinţe şi o nouă milostenie.

Vă întreb aşadar: cum putem noi, care ne socotim trimişii Domnului însărcinaţi să împărţim dreptatea printre supuşi, să beneficiem de câştiguri care se ridică până la de o sută de ori suma primită de servitorii noştri, începând cu preoţii din parohii? Vă amintiţi de pilda în care fiul bogatului destrăbălat îl întreabă pe Isus: „Învăţătorule, ce trebuie să fac ca să merg cu tine în Împărăţia Cerurilor?“, şi vă amintiţi ce i-a răspuns Învăţătorul? Închipuiţi-vă atunci că astăzi acelaşi tânăr i-ar pune lui Mesia aceeaşi întrebare; ce i-ar răspunde Fiul Domnului? S-ar mărgini oare să-i spună: „Leapădă-te de bogăţiile tale“? Nu. Ar adăuga: „Leapădă-te de toate privilegiile învestiturii tale, de prebende, de donaţii, de adjudecări, de foloasele corupţiei, ca să nu mai vorbim de hoţiile pe care oricine din clica ta le poate pune la cale fără teama de a fi descoperit şi pedepsit“. Iar aici trebuie să avem curajul să dăm în vileag întreaga curie, căzută cu totul pradă corupţiei şi împilării. Mirenii din toate provinciile sunt supuşi birurilor şi asupriţi de administratorii ecleziastici, iar dacă încearcă să se răzvrătească, sunt imediat victimele altui jaf.

În încheiere (ştiu că această cerere a mea riscă să arunce un bolovan într-o baltă plină de broaşte), cer să se înceteze cu ibovnicele pentru episcopi, cardinali şi preoţi, începând cu papa.

Tulburaţi, crezând că discursul s-a încheiat, toţi participanţii la consistoriu se ridică în picioare şi,

îngrijoraţi, comentează fiecare cu vecinul său propunerile Sfântului Părinte.

— Staţi că n-am terminat, îi reduce papa Alessandro la tăcere.

Toţi încetează, lăsându-se să cadă în fotolii.

— Voiam să vă previn că de trei zile încoace am întâlniri de ore întregi cu zece cardinali din comisia de reforme şi că redactăm împreună un plan de măsuri. Să nu credeţi că scopul nostru este să zgâlţâim un pic conştiinţele, atât cât să introducem o variaţie în ritmul monoton al rotiţelor puterii. Vom impune această transformare astfel încât să scăpăm de tot putregaiul care s-a prins pe încălţările noastre, chiar de-ar fi să mergem pe urmă desculţi.

În vreme ce salonul se goleşte de participanţi, papa rămâne singur să-şi pună în ordine foile discursului. Deodată, e literalmente înlănţuit de două braţe care-l fac să risipească iarăşi foile jur împrejur, şi un obraz se lipeşte de-al său, acoperindu-l de sărutări. Fireşte, dovada de afecţiune vine de la fiica sa Lucrezia.

— Tată, exclamă ea printre lacrimi şi strigăte de fericire, e minunat tot ce-ai spus şi îndrăzneala pe care ai turnat-o în cuvinte. Încă mă mai întreb dacă profunda tulburare a produs, într-adevăr, metamorfoza cu care ne-ai bucurat inimile! Pentru tot ce-ai fost, până acum un ceas te-am urât, tată, acum însă am pentru tine simţăminte pe care nu le-am mai încercat. Te implor, continuă nesmintit tot ce-ai hotărât să înfăptuieşti, nu trăda încrederea miilor de oameni care, asemeni mie, aşteaptă miracolul unei Biserici cu adevărat sfinte.

Lucrezia expediază pe dată o misivă către surorile Pizzocchere care au adăpostit-o lângă Ferrara, cuprinzând mai mult sau mai puţin următoarele: „Necunoscute sunt într-adevăr căile Domnului. Iată, pe tatăl meu l-a transformat dintr-un tiran într-un creştin plin de omenie. Deocamdată rămân la Roma, vreau să trăiesc din plin extraordinarul eveniment“.

Un delegat florentin aflat în Urbe comentează însă

neîncrezător: „Comisia de reforme se adună în fiece dimineaţă în palatul pontifical[13]. Toţi participă cu atâta zel, încât, privindu-i pe episcopii şi cardinalii cufundaţi în treburile lor, te întrebi clipă de clipă dacă te afli cu-adevărat la Vatican sau în toiul unui spectacol cu roluri de un absurd bătător la ochi“.

Cine s-a hotărât să-şi ispăşească păcatele să fie gata să urce pe scaunul de tortură

Câteva zile mai târziu, se arată fiul papei, Cesare, cerându-i să aibă neîntârziat o discuţie cu el în absenţa episcopilor. Se retrag amândoi într-o sală mare, unde câţiva muncitori repară pereţii. Cesare le face semn să elibereze încăperea, apoi se pregăteşte să-şi înfrunte tatăl, care s-a aşezat liniştit pe o bancă.

— Tată, ai jucat o scenă de-a dreptul răscolitoare, felicitări!

— Ştiam că n-ai să priveşti cu ochi buni hotărârea mea, i-o ia înainte papa. Iartă-mă, dar ţie nu ţi s-a întâmplat niciodată să faci o criză dintr-o pricină sau alta? Te simţi împăcat, de pildă, cu viaţa pe care-o duci?

— Tată, să lăsăm deoparte cazul meu, pleacă-ţi mai bine urechea, cum se spune, la ce zic toţi aceia care în clipa asta se prefac că te sprijină şi care, la fel ca tine, par căzuţi de pe cal, fulgeraţi pe drumul Damascului, pocăiţi şi gata să transforme lumea.

— Ştiu, îl întrerupe papa, că mulţi dintre ei rămân în joc aşteptând doar ca eu să mă împiedic şi să mă dea la o parte, dar în afara acestor ziduri sunt mii şi mii de bărbaţi şi femei care cred în tot ce mi-am pus în gând să împlinesc. Din cauza lor mi-am pierdut minţile, cum spuneţi cu toţii.

— Asta-i de-a dreptul ciudat, chiar tu i-ai trimis scrisori, şi încă pline de dispreţ, lui Savonarola, îţi aminteşti? Ba chiar l-ai ameninţat că intervii cu forţa împotriva lui şi a puzderiei de Plângăreţi care îl sprijină.

— E-adevărat, dar l-am respectat întotdeauna şi susţin şi astăzi că, deşi e un exaltat, e un om de mare valoare.

---

13 *Idem*, p. 109.

— Ştiu asta, ba chiar l-ai poftit să vină aici ca să pună la cale cu tine ceva foarte neobişnuit pentru Biserică, aşa cum o ştim. Şi nu numai atât, ţi-am citit propunerile din consistoriu: te-ai făcut stăpân pe cuvintele lui ca să-ţi ilustrezi mai bine propriul proiect, le-am învăţat pe dinafară: „Noi nu spunem decât adevărul, dar păcatele voastre profeţesc împotriva voastră. Noi vrem să-i călăuzim pe oameni către o viaţă cinstită. Voi, în schimb, vreţi să-i călăuziţi în continuare către dezmăţ, fast şi fală, şi de aceea aţi stricat lumea şi i-aţi corupt pe oameni, târându-i într-o viaţă de ipocrizie şi minciună“.

— Da, e-adevărat, i-am folosit cuvintele fiindcă sunt convins că vin din adâncul inimii şi pot pătrunde în adâncul conştiinţelor.

— Bravo, tată! Ştii însă la ce va duce această stârnire a prostimii?

— Da, la răsturnarea mea din scaunul papal, dacă nu mă agăţ cu putere de el.

— Ba nu, te va duce la martiriu. Asta-ţi doreşti? Vrei un eşafod cu funiile gata pregătite pentru osândit şi cu focul arzând, în care se aruncă praf de puşcă pentru ca rugul să fie mai spectaculos? Mi-ar plăcea ca, peste un an, în loc să fim aici, la Roma, să ne întâlnim la Florenţa şi să ne arătăm amândoi în balconul de la Palatul Signoriei, ca să vedem ultimul act al marii aventuri a sfântului tău, Savonarola. Cred că ştii deja că signoria din Florenţa i-a retras protecţia şi că se prevede ca procesul lui să se încheie cu o condamnare la moarte.

— Ştiu, şi mai ştiu că, acum câteva luni, te-ai făcut luntre şi punte să-l elimini împreună cu toţi discipolii lui.

— Ce tot spui, tată? Ce-am făcut?

— Mai nimic, ai ticluit doar un fals prin care l-ai făcut pe episcopul de Perugia să dea citire unui ordin pe care l-aş fi emanat eu de la Roma cu privire la Savonarola. Un ordin de excomunicare, evident. Contrafăcut însă, dar care a fost totuşi socotit autentic chiar şi de signoria Medicilor, la început. Apoi, din fericire, toţi şi-au dat seama că au de-a face cu o făcătură, dragul meu Cesare, ştii foarte bine ce

vreau să spun.

— Şi „făcătura“ aia am poruncit-o eu?

— Da, dragul meu, şi încă fără să-mi spui nimic. Îţi recunosc falsitatea, chiar şi de la distanţă.

— Am înţeles, totul e zadarnic, bănuiam eu. Eu venisem doar să te previn. Te asigur că, atunci când o să-ţi vii în fire şi o să-ncerci să scapi de linşaj, eu voi fi gata să-ţi vin în ajutor. Te îmbrăţişez, tată, *adiós*.

Se ştie că petrecerile private în cercurile ecleziastice au fost recent interzise de noua reformă a papei Alessandro. Dar cele care nu se fac pe ascuns, adică în care totul se desfăşoară la lumina zilei şi în deplină castitate, inclusiv dansurile şi cântările, sunt bine privite de toată lumea. Mai ales dacă, aşa cum s-a întâmplat în cazul pe care-l vom prezenta, sunt recomandate de ordine precum Umiliati, pe care în cele din urmă Sfântul Părinte în persoană l-a scăpat de ameninţarea de a fi definitiv lichidat. Iar petrecerea era organizată tocmai pentru a sărbători cu bucurie evitarea acestui pericol.

O poveste de dragoste de-a dreptul imprevizibilă

Cu acest prilej o regăsim pe Lucrezia ca invitată de rang înalt, aleasă spre a fi amfitrioană de însuşi mai-marele ordinului. Ca atare, îi revine sarcina de a-i primi pe invitaţi şi de a-i face să se simtă bine, prezentându-i pe unii altora. Îi dă o mână de ajutor Giulia Farnese, pe care Lucrezia încearcă s-o atragă în organizarea petrecerii, având în vedere că fata e disperată, ba chiar, din când în când, o podideşte plânsul, tânguindu-se că, de câteva săptămâni, Suveranul Pontif a părăsit-o de tot.

Un grup de muzicanţi îi primeşte pe invitaţi, unul câte unul. Atmosfera e de petrecere câmpenească, cu întrecerile obişnuite între pretendenţi, fete şi băieţi. Fiecare vrea să-şi arate veselia şi cheful de a petrece. Deodată, un grup de tineri napoletani îşi fac intrarea, stârnind un val de euforie în asistenţă prin simpatia pe care reuşesc s-o trezească. Printre ei, un băiat foarte tânăr, în jur de optsprezece ani, îi face Lucreziei o plecăciune exagerată, stârnind hohote de râs. Apoi, îndreptându-se, îşi

pierde echilibrul şi cade cât e de lung. Lucrezia îl ajută să se ridice şi se pomeneşte pe dată în braţele băiatului. Rămân multă vreme ochi în ochi, ca vrăjiţi.

E limpede că ne aflăm într-un clasic episod de dragoste la prima vedere. Şi, într-adevăr, de-a lungul întregii seri, cei doi nu se mai despart. Îşi povestesc unul altuia despre ei, într-un dialog descins parcă din *Romeo şi Julieta*.

— Cine eşti?

Iar Lucrezia răspunde:

— Sunt o doamnă de companie.

— A cui?

— A *madonnei* Lucrezia. O cunoşti?

— Nu, dar am auzit mult vorbindu-se despre ea…

— De bine sau de rău?

— Aş spune că de foarte bine. La Napoli, unde trăiesc eu, fiica papei a devenit un soi de legendă printre îndrăgostiţi.

— Mult i-ar plăcea să te audă vorbind astfel. Dar, din păcate, nu-i aici. Cine ştie pe unde s-o fi ascuns. Dar, ia spune-mi, tu cine eşti?

— Sunt un simplu rândaş la grajdurile ducelui de Napoli. Dar nici el nu-i aici.

— O, ia uite, se împart măşti de carton, vrei şi tu una?

— Păi… dacă-ţi face plăcere să-mi ascund faţa…

— Închipuie-ţi că în scurt timp toţi o să fie mascaţi, n-o s-avem încotro, va trebui să intrăm în joc. Ia spune-mi, cum te cheamă? îl întreabă Lucrezia pe când îşi pun măştile.

— Aş prefera să nu-ţi spun, dacă sunt recunoscut pe-aici, risc să fiu dat afară imediat.

— De ce?

— Ai mei nu sunt bine văzuţi de familia Colonna, care sunt de fapt stăpânii casei.

— Foarte bine, o să-ţi dau eu un nume atunci: Alfonso! E un nume pompos, îţi place?

— Nu zic nu. Dar pe tine cum te cheamă?

— Ei, inventează-mi şi tu un nume.

— De acord, o să-ţi zic Emiliana.

— Frumos nume, îmi place!

— De ce-ai vrut să-ţi inventez şi eu numele?

— Fiindcă şi eu mă aflu clandestin aici.

— Clandestin? Cum adică?

— Sunt novice şi am fugit de la mânăstire chiar în ziua în care trebuia să depun jurământul.

— Asta-i tare! Şi eu ar trebui să te cred?

— Dacă preferi, sunt o fată de moravuri uşoare şi mă aflu aici ca să-mi câştig pâinea.

Ajungem fără doar şi poate şi la clipa în care Lucrezia şi Alfonso rămân complet singuri într-un apartament al palatului nobiliar.

— Ce s-a întâmplat? întreabă tânărul. Adineaori stăteam cu plângăcioasa de Giulia şi cu cea pe care tu o numeai doică, alături de prietenul meu Ludovico, m-am dus o clipă pe terasă ca să iau o gură de aer, m-am întors şi i-ai de unde nu-s. Te caut şi văd că toate încăperile sunt goale, ca în cele din urmă să te găsesc aici, singură. Unde au dispărut ceilalţi?

— Au plecat.

— De ce?

— Aşa, au spus că fiul doicii, soţul Giuliei Farnese, a păţit ceva.

— Îmi pare rău. Dar ce-a păţit?

— Nu-ţi face griji, nu-i nimic grav.

— Şi l-au luat cu ei şi pe prietenul meu… De ce?

— Pentru că impresia mea e că povestea nu-i adevărată, au inventat-o pentru ca noi doi să putem rămâne singuri. Frumos cadou, nu? Sau te pomeneşti că-ţi pare rău?

— Nu, nu, dimpotrivă! Dar a cui e casa asta?

— A mea, locuiesc aici cu doica…

— A ta? Nu mai spune! Iartă-mă, dar sunt îngrijorat pentru prietenul meu… Crezi că se întoarce? Când?

— Lasă-i pe ei, mai bine aşază-te aici! spune Lucrezia arătându-i un divan.

El se aşază, priveşte roată împrejur, apoi spune:

— Să mă ierţi dacă sunt cam distrat şi mă port ca un necioplit, dar… în faţa ta mă simt intimidat…

— Intimidat? De ce?

— Habar n-am, de cum te-am văzut însă, mi-am zis: „Asta nu-i o fată oarecare, e o regină“.

— O, îţi mulţumesc! Eşti foarte amabil! Iartă-mă, tu chiar ai douăzeci de ani?! îl întreabă apoi Lucrezia apucându-l de mână.

— Păi, adineaori ţi-am cam înşirat gogoşi… De fapt, am şaptesprezece, neîmpliniţi…

— Atunci, fii liniştit, eu am doar cu un an mai mult.

— Un an mai mult decât şaptesprezece sau decât douăzeci?

— Decât şaptesprezece.

— Ah, aşa da…

— Şi la Napoli ai o iubită?

— Da, dar nu ne mai vedem, asta şi fiindcă ea habar n-are.

— Adică vrei să spui… cum se zice… că nu i-ai făcut declaraţii?

— Exact… Să ştii că mă dau eu mare, dar… Ţie pot să-ţi spun: nu m-am culcat încă cu nicio femeie…

— Chiar?

— Nu, de fapt nu-i adevărat… Acum câtva timp, prietenii mi-au pus la cale o farsă, mi-au îndrugat că ne ducem la nişte prietene de-ale lor şi, când colo, m-am pomenit într-un bordel. Fata cu care m-au lăsat s-a dezbrăcat în faţa mea şi mi-a zis: „Ce mai aştepţi? Scoate tot ce ai pe tine şi hai să ne hârjonim!“, iar eu, văzând-o goală, am tulit-o.

— De ce? Era aşa urâtă?

— Nu, nu cred… Dar nici nu m-am uitat prea bine, m-a enervat că trebuie să stau de vorbă cu o femeie goală pe care n-o cunosc.

— Atunci, de vreme ce pe mine mă cunoşti, cu mine o să vorbeşti chiar dacă mă dezbrac?

— Doamne sfinte! Mă iei peste picior?

— Nici gând! Hai, dă-i drumul!

— Cum adică?! Aşa, dintr-odată?

— Mda, ai dreptate, poate că înainte ar fi mai nimerit să ne cunoaştem ceva mai bine.

— Iartă-mă, dar asta înseamnă că tu te-ai culcat deja cu bărbaţi? Cu câţi?

— Mă rog, aşa, pe loc, n-aş şti să… Glumesc, bineînţeles! Vrei să ştii adevărul? Sunt căsătorită!

— Zău?! Adică ai un soţ?

— Nu, soţ nu mai am. M-au silit să-l iau din pricini… pe care n-o să ţi le spun. Pe urmă însă, ai mei au hotărât să-l scoată din joc şi au reuşit să anuleze căsătoria, aşa că acum sunt iarăşi nubilă şi singură.

— Şi… cât timp aţi stat împreună, căsătoriţi?

— Te rog, gata cu interogatoriul. Să ştii că e mult de când vreau să-ţi fac o mărturisire, încă de când te-am ridicat de jos şi ne-am îmbrăţişat şi apoi te-am privit… Şi ştii ce vreau să-ţi spun? Că eşti cel mai frumos băiat pe care l-am văzut în viaţa mea. Ai spus că eu semăn cu o regină, dar tu eşti mai frumos decât un rege. Te-aş lua de bărbat imediat. Ca să fac dragoste cu tine.

— Măiculiţă! Chiar aşa? face băiatul, apoi, trăgând aer în piept, zice: Şi eu.

De dimineaţă se trezesc unul în braţele celuilalt. Se desprind cu greu din îmbrăţişare şi se privesc în tăcere multă vreme, apoi ea se ridică în picioare pe pat şi exclamă:

— Dumnezeule! Privit de sus, aşa, gol puşcă, eşti şi mai frumos! Din ce familie eşti, napoletanule?

— Nu pot să-ţi spun, nu cred că ai fi prea încântată, şi apoi mă tem că tata şi fraţii mei nu mi-ar îngădui să te iau de nevastă.

— Lasă astea, spune-mi din ce familie eşti.

— Aragon.

— Aragon! Sfinte Dumnezeule! Cum s-ar zice, regii Neapolelui.

— Da, numai că sunt un Aragon nelegitim.

— Dacă-i pe-aşa, şi eu sunt fiică nelegitimă.

— Din ce familie?

— Borgia.

— Borgia! Maică Precistă!

Ca să urmăreşti voinţa cerului e de-ajuns să ştii să citeşti mişcarea aştrilor

Papa se află în cabinetul său, cu spatele la fereastră şi rosteşte cu glas tare:

— Intră, intră, Gertrude! Şi aşază-te.

Tânăra măicuţă intră în încăpere şi se înclină:

— M-aţi chemat, Sanctitatea Voastră?

— Da. Vreau să-ţi dau o sarcină foarte importantă.

— Sper să fiu la înălţimea ei. Vă ascult, Sanctitate.

— În scurt timp, chiar astăzi, cred, vor veni două persoane cărora, în ce mă priveşte, le acord o mare importanţă. Unul e polonez, dar vorbeşte fluent limba noastră, celălalt e ferrarez şi este magistrul polonezului, care a devenit însă mai faimos decât magistrul său.

— Se întâmplă uneori.

— Exact. Polonezul se numeşte Copernic şi e un om de ştiinţă care studiază stelele, pe celălalt îl cheamă Novara şi, pe lângă că-i astronom şi matematician, citeşte şi vorbeşte greaca veche.

— Nu mai spuneţi! Tremur de emoţie numai la gândul să întâlnesc asemenea persoane.

— Tremur şi eu, să ştii. Să revenim însă la sarcina ta: trebuie să faci în aşa fel încât curioşii de serviciu, care cam roiesc în jurul nostru, să nu-şi vâre nasul aici cât timp mă voi întreţine cu cei doi savanţi.

— Voi veghea, Sanctitate. Mă duc imediat la intrarea în palat să le anunţ sosirea. Vreţi să-mi repetaţi numele lor?

Şi, spunând asta, scoate un carneţel şi un creion.

— Nu! Nu scrie nimic! o opreşte papa. Ţine minte totul, nu vreau să văd notiţe pe-aici. Doar un cuvânt să scrii, dacă le pică în mâna ăstora – şi ştii despre cine vorbesc –, pornesc imediat o anchetă şi un proces legat de ea.

— Aveţi dreptate, Sanctitate. Acum, cu îngăduinţa

voastră, permiteţi-mi să mă retrag.

Sfântul Părinte se întoarce la scriptoriu, dar măicuţa îşi face iarăşi apariţia:

— Iertaţi-mă, Sanctitate.

— Ce e, Gertrude, ai uitat ceva?

— Nu, Sanctitate, dar cei doi savanţi au şi venit, chiar acum urcă scările.

— Doamne, ce iuţeală! Bine, du-te în întâmpinarea lor, primeşte-i cu respectul cuvenit şi condu-i încoace.

Nu trece un minut şi cei doi savanţi îşi fac intrarea în încăpere, papa se ridică şi vine în întâmpinarea lor:

— Bine aţi venit, prieteni. Aţi ajuns mai devreme decât mă aşteptam.

— Păi, dată fiind graba pe care aţi arătat-o, spune cel mai în vârstă, ne-am grăbit şi noi.

— Îmi închipui că dumneata, spune Suveranul Pontif arătând către cel ce vorbise, eşti magistrul Novara, iar el, tânărul, este elevul dumitale, Copernic. Am ghicit?

— Da, aşa e.

— Luaţi loc.

Măicuţa are grijă să împingă două scaune, apoi se retrage în fundul încăperii, lângă uşă, rămânând acolo în picioare. Aşezându-se, magistrul Novara spune:

— Iertare, Sanctitate, dar înainte de a începe dialogul nostru, am vrea să ştim de ce ne-aţi ales tocmai pe noi, doi astronomi, pentru a vă sfătui într-o problemă care priveşte de fapt viitorul creştinătăţii.

— Răspund şi eu printr-o întrebare. Cum v-aţi dat seama că e vorba de o problemă hotărâtoare pentru mine şi pentru viaţa Bisericii?

— E simplu, răspunde polonezul. Nu uitaţi că despre proiectul vostru se discută deja în întreaga Italie şi în toate statele Europei.

— Numai că, adaugă Novara, ce nu reuşim noi să înţelegem este din ce pricină vreţi să vă slujiţi de doi savanţi care, prin natura meseriei lor, sunt cu mintea mai degrabă la problemele universului decât la cele pământeşti.

— Mai întâi de toate, dintr-o pricină pe care aţi admis-o voi înşivă: meseria voastră este aceea de a citi în stele, aşadar vă aflaţi cel mai aproape de Dumnezeu. Vedeţi, în Catalunia, din care provin, există o veche zicală: „Dacă vrei să ştii ce să faci într-un moment de cumpănă, poţi să întrebi o vrăjitoare care cercetează măruntaiele unei găini sau o magiciană care-ţi ascultă bătăile inimii la tâmple privindu-te în ochi, dar cel mai bun mijloc între toate este, negreşit, să întrebi pe cineva care citeşte în stele“. În plus, unul din voi – şi-acesta e cu siguranţă magistrul Novara –, ca să se întreţină, pe lângă astronomie, se ocupă şi cu astrologia, adică citeşte viitorul oricui, dialogând cu aştrii de pe cer.

Aproape în cor, cei doi savanţi răspund:

— E-n regulă, Sanctitate, iertaţi-ne pentru curiozitate.

— Să revenim deci la problema noastră, continuă papa. Fiindcă sunteţi deja la curent cu hotărârea pe care am anunţat-o la ultimul consistoriu, privitoare la schimbarea, s-ar putea spune totală, a întregii Biserici, aş fi curios să aflu ce credeţi despre asta.

— Ca să fim sinceri, răspunde Novara, cu mare greutate am reuşit să ne procurăm o copie a programului vostru şi, citindu-l, am fost şocaţi, ba am rămas chiar muţi de uimire o vreme.

— Vă rog să vorbiţi pe şleau, avem puţină vreme, şi, din păcate, în edificarea noii structuri, lucrurile au scârţâit încă de la bun început, ba chiar s-au produs şi câteva surpări parţiale, destul de semnificative însă şi de rău augur.

— Păi, e absolut firesc, când încerci să faci o schimbare majoră precum cea pe care o încearcă Sanctitatea Voastră.

Tânărul polonez ia cuvântul la rândul său:

— Dacă-mi permiteţi, Sanctitate, mie proiectul mi se pare cel puţin dezechilibrat.

— Adică?

— În fizică, despre ceva care impune un echilibru

paradoxal se spune că este o mişcare de transformare totală, adică una care iese total din canoanele normalităţii.

— Îmi place definiţia asta! Dar, privitor la proiect, îl socotiţi posibil sau utopic?

Cu un zâmbet ciudat, Novara îi răspunde cu îndrăzneală:

— Sanctitate, din păcate, trebuie să aveţi răbdare să aşteptaţi apusul soarelui şi lăsarea nopţii, fiindcă e greu să citeşti în stele la lumina zilei.

Papa nu se poate abţine să nu râdă amuzat:

— Ha, ha, ha! E bună, în primul moment n-am înţeles-o.

— Minunat! exclamă tânărul polonez. Avem noroc de-un papă spiritual. Putem fi liniştiţi, nu ne va denunţa imediat tribunalului Inchiziţiei.

Papa dă de înţeles că acceptă ironia şi discuţia continuă.

— Iertare, Sanctitate, reia Copernic, adineaori aţi vorbit de scârţâieli şi de opoziţii făţişe ale colaboratorilor şi consilierilor voştri care, evident, vi se opun, sau cel puţin pun la îndoială posibilitatea de a realiza o asemenea acţiune, nu-i aşa?

— Exact.

— Prin urmare, intervine imediat magistrul Novara, vă daţi seama că nu deţineţi forţa dialectică de a contracara acele observaţii şi rezistenţe.

— Da, cam aşa stau lucrurile.

— Vă îndreptaţi deci către noi, cerându-ne să vă ajutăm să găsiţi cuvintele pe deplin convingătoare.

— Bravo, chiar aşa e.

— Pentru asta însă, conchide Copernic, trebuie să ne spuneţi care sunt opoziţiile explicite pe care vă vine greu să le învingeţi…

— Eu, spune papa apăsat, am propus ca temă fundamentală a programului nostru să radem în primul rând veniturile şi mai cu seamă privilegiile de care se bucură episcopii, cardinalii şi toţi aceia care administrează bunuri ecleziastice. În al doilea rând, am poruncit ca

nimeni să nu mai îndrăznească să profite de acele fonduri care sporesc avuţia Bisericii, de pildă de pomeni.

— Să ne oprim şi să analizăm aceste două puncte, dacă nu vă e cu supărare, Sanctitate, îl întrerupe tânărul savant. Ce-au răspuns oponenţii voştri cu privire la raderea câştigurilor, scuzaţi-mi trivialitatea?

— S-au pronunţat ferm împotrivă. Mai întâi, mi-au amintit că sarcina lor este de a aduna zeciuiala şi daniile, ba mai mult, de a administra proprietăţile care reprezintă apanajul curiei înseşi: „Suntem slujitorii Domnului, cu niciun chip nu-i putem împila deci pe lucrătorii viei noastre!“ Dar asta nu e totul, alt cardinal, om cumpănit şi cu judecată, a adăugat: „Eu aş purta cu dragă inimă haine uzate şi zdrenţuite, aş mânca din farfurii de lemn feluri de nimic şi fără gust, dar atunci cum i-aş mai putea întâlni sau invita la masă pe mai-marii acestei lumi, ca să nu mai vorbim de principii străini? «Luaţi loc, majestate, vreţi un pic de fasole fiartă cu rădăcini şi-un ou de prepeliţă? Sper să fie proaspăt!»“

— Păi, era de aşteptat, exclamă tânărul polonez. Episcopii s-au obişnuit de veacuri cu privilegiile. Citeam deunăzi o cronică a conciliului de la Niceea din anul 325 şi am înţeles în ce moment şi din ce pricină s-a petrecut marea transformare a Bisericii dintr-o comunitate săracă şi persecutată în sfânta Biserică aflată în slujba imperiului.

— Ce ciudat! izbucneşte râzând papa Alessandro. Cred că e aceeaşi culegere de mărturii pe care am citit-o şi eu acum mai puţin de o lună şi vă voi spune că ea m-a determinat să redactez acest proiect de reformă. Unul dintre pasajele care m-au izbit cel mai tare e lista martirilor creştini din cele trei secole precedente, prezentată de un vorbitor, episcop la Roma. Un adevărat măcel, spunea el, bieţi creştini sfârtecaţi în arene, profeţi ţintuiţi de cruci cu capul în jos, femei violate, copilaşi aruncaţi în râpe. Şi deodată, ajunşi aici, se ridică un glas: „Ajunge, aşa nu se mai poate, refuzând protecţia celor puternici în toate împrejurările, vom deveni fără doar şi poate mişcarea religioasă cea mai respectată în lume, dar

în scurtă vreme vom face cu toţii parte din rândul celor mai neprihăniţi reprezentanţi ai comunităţii morţilor“.

— Perfect! îl aplaudă Novara. Văd, Sanctitate, că aţi învăţat pasajul pe dinafară. Vă amintiţi, desigur, şi edictul lui Constantin, atât pe cel adevărat, cât şi pe cel fals.

— Nu, pasajul ăsta nu l-am citit cu destulă atenţie.

— Bine, intervine Copernic, vi-l voi aminti eu. Spune Constantin: „Episcopii care vor vota pentru protecţia Bisericii vor obţine privilegii extraordinare. Întâi de toate, vor dobândi din partea puterii un respect şi o consideraţie de neînchipuit până acum. La încheierea conciliului de la Niceea, vor obţine pentru prima dată subsidii imperiale, pe lângă dreptul de a strânge bani, inclusiv sub formă de taxe, pământuri fertile străbătute de râuri, temple ale păgânilor transformate în lăcaşuri de cult şi, pentru a încheia, ascultaţi-mă bine, dreptul de a se folosi de şerbi şi, în anumite cazuri, chiar de sclavi“.

— Aşadar, putem spune pe drept cuvânt că, în acest punct, creştinismul şi-a întors faţa de la apostoli şi de la Cristos, dar mă tem că şi Cristos şi-a întors-o de la noi.

— Doamne Dumnezeule! exclamă Copernic. Să fie oare adevărat, o spun cu tot respectul, că cel care vorbeşte aici e chiar Suveranul Pontif, părintele Bisericii creştine?

— Vă voi spune, admite cam cu jumătate de gură Novara, că în urma discuţiilor purtate în anii trecuţi cu mai-marii Bisericii m-am îndepărtat serios de credinţă; în clipa asta vă asigur însă că, dacă aş vedea renăscând o comunitate creştină aşa cum pare că doreşte din tot sufletul să edifice Sanctitatea Voastră, m-aş număra printre cei mai vajnici sprijinitori ai săi.

În acest moment, Sfântul Părinte se ridică în picioare şi începe să străbată încăperea în lung şi-n lat ca să-şi adune gândurile. La un moment dat se opreşte şi, privind în sus, zice:

— Ştiţi la ce mă gândesc? Că e cu neputinţă să construim un nou edificiu încercând să restaurăm un palat ale cărui temelii nu mai susţin clădirea. Faţada îi este încă impunătoare, dar e de neînchipuit că poate fi transformat

în ceva nou.

— Şi ce-ar însemna asta? exclamă Copernic. Că singura modalitate chibzuită ar fi de a dărâma întreg palatul şi de a o lua de la capăt?

— Exact. Se spune „Imperiul Roman s-a prăbuşit“, dar ceea ce a fost repus pe picioare e mult mai rău decât ce a fost. De ce? Fiindcă a fost reclădit pornind de la aceleaşi temelii. Aşadar, când spunem „de la capăt“, trebuie să înţelegem de la zero absolut.

— Aşa e, dar pentru a reuşi o asemenea lucrare trebuie schimbat ceva mai întâi, rosteşte apăsat Novara.

— Ce anume? întreabă papa.

— Oamenii. Dacă cei ce reconstruiesc au aceleaşi gânduri, obiceiuri, reguli şi purtări cu cei ce-au fost înlăturaţi, sau sunt aceeaşi oameni deghizaţi în inovatori, ne vom întoarce mereu la ce-a fost.

— Şi atunci?

— Atunci, dacă nu suntem în stare să dărâmăm pentru a ne înnoi, singura soluţie este să rămânem aşa cum suntem. Orice altă soluţie poate părea extraordinară, dar nu slujeşte la nimic.

Frumos e Napoli pe timp de zi sub soarele arzător, ca şi pe timp de noapte cu sau fără lună, dar mai presus de toate splendid arată când eşti îndrăgostit

Sunt cuvintele unui cântec pe care tânărul Alfonso de Aragon i l-a dedicat Lucreziei în ziua când superba lui logodnică venea să-l viziteze. Băiatul reuşise să-şi convingă tatăl, regele Neapolelui Alfonso II, să accepte relaţia lor, ajutat întru aceasta de Cesare Borgia. Când Lucrezia i-a mărturisit că e îndrăgostită nebuneşte de tânărul Alfonso, fiul papei a intrat numaidecât în acţiune. S-a dus personal la regele Neapolelui spre a interveni, inclusiv în numele tatălui său, în favoarea celor doi îndrăgostiţi.

Între timp, papa Alessandro începuse, calm şi detaşat, să ţească din fire colorate tapiseria menită să zugrăvească epopeea prăbuşirii proiectului de transformare totală a Bisericii romane. Având grijă să cadă în picioare şi să iasă nevătămat.

Pregătind viitoarele discuţii cu cardinalii de la vârful ierarhiei, se întreba cum de putuse crede că va reuşi o atare profundă transformare, când personajele ce-ar fi trebuit s-o ducă la bun sfârşit erau aceiaşi ticăloşi vicleni şi făţarnici împotriva cărora era îndreptată reforma. Aveau mâinile mult prea adânc vârâte în buzunarele întreprinzătorilor, care depindeau de bunul-plac al curiei pentru realizarea oricărei lucrări. Obişnuinţa cu făţărnicia şi înşelătoria nu putea fi, desigur, influenţată şi transformată în lucru pozitiv numai prin legi noi şi regulamente înnoitoare. Rodrigo Borgia învăţase lecţia. Nu merita să încerce să facă un loc propice vieţii dintr-un castel de nisip înălţat la malul mării, în aşteptarea unui val care să mătură castelul şi constructorii deopotrivă. Dar trebuia acţionat cu mare prudenţă şi cu detaşare. Îşi amintea că în politică amânarea are mereu câştig de cauză: ea este, într-adevăr, reţeta pentru proiectele care nu se pot sau, mai degrabă, nu trebuie realizate.

Papei Alessandro îi venea greu să depăşească obstacolul aşa-zisei „morale“. Adică să-şi pună stavilă, măcar în aparenţă, nevoii neînfrânate de îmbrăţişări neîngăduite. Pe de altă parte, cum să rămâi multă vreme departe de o făptură atât de gingaşă cum e Giulia? O veche zicală spune: „Când hienele îţi aleargă pe urme, aruncă-le bucata cea mai gustoasă, un mieluşel abia născut. Ai să vezi că, deschizându-şi fălcile ca să înhaţe prada, nici unei hiene şi nici unui şacal nu le mai pasă de nimic“.

Astfel, marea reformă s-a scufundat încet-încet în mlaştina uitării. Din când în când, cineva mai cu ţinere de minte întreba: „Când ne vom ocupa iarăşi de schimbarea aia?“

Şi toată lumea, de la Suveranul Pontif la cardinali, răspundea: „Nu vă temeţi, n-am uitat-o. Aveţi răbdare, o repunem curând pe tapet“.

Bineînţeles, dar cine o mai crede?

Gâlceavă între îndrăgostiţi

Lucrezia se află la Roma. Scena începe în clipa când se aude înfundat bătaia în uşa din faţa scării centrale şi

glasul unei slujnice care strigă:

— *Madonna*, iubitul vostru a bătut la uşă!

— În sfârşit! Ce mai aştepţi, deschide-i! răspunde Lucrezia.

— A şi intrat, urcă scările!

Alfonso îşi face apariţia, Lucrezia îl întâmpină şi dă să-l îmbrăţişeze, dar tânărul o respinge.

— Ce te-a apucat? De ce mă respingi?

— Întreabă-l pe frate-tău şi pe taică-tău! Frumoasă adunătură de nemernici, n-am ce zice!

— Nemernici? Ai băut ceva sau insulta asta se vrea a fi o glumă?

— Ascultă-mă, tu eşti învăţată, îţi plac baladele şi refrenele? Citeşte aici! spune el, scoţând nişte foi împăturite. Te rog, ţi-e dedicată ţie, sau mai degrabă nouă. E foarte distractivă.

Fata ia foile şi întreabă:

— Cine le-a scris?

— Un anume Bellomo Patrubuci, un măscărici, fireşte! Dichisit, ce mai!

— Ce-i asta, îmi vorbeşti în napoletană acum, ca să mă faci să mă simt prost?

— Să te simţi prost, tu? Cine ar reuşi una ca asta? Nu mai face pe mironosiţa! Ascultă puţin ce zice – şi, smulgându-i foile din mână, Alfonso citeşte subliniind cuvintele: „Preamândră şi dulce Lucrezia, cu ochi de mieluşea, tu nu ştii de osândă şi-o faci pe-ndrăgostita în tovărăşia unor ticăloşi, că aşa-l îmbrobodirăţi pe flăcăul ăsta, nepot, cică, de rege, făcându-l să creadă că din întâmplare v-aţi întâlnit voi doi, deşi-nţelegerea era de mult, şi doar el nu ştia. Aşa că, pe nepusă-masă, vă pomenirăţi deodată îndrăgostiţi. Când, de fapt, la mijloc nu era decât tertipu' lu' frat-tu, Cesarone, căpetenie de lotri, şi-al sfântului părinte, ba chiar şi regele de Napule era băgat. Care-au făcut contractul mult înainte ca voi să vă-ntâlniţi. Iar sărmanu' flăcău era încredinţat că se-ntâlni cu tine c-aşa voia Fortuna, care-i şi-a dragostei zeiţă. Vai, vai, ce păcăleală!“

Lucrezia bufneşte în plâns. Iar tânărul izbucneşte-n râs.

— Asta mai lipsea, să dai apă la şoareci! Plângi tu, plângi, da-n timpul ăsta îţi baţi joc de fraier!

— Ajunge! urlă Lucrezia şi-i trânteşte o palmă. Eu habar n-am, pricepi?

— Nu zău? Şi nici frate-tău, Cesare, nu ştie nimic? Nici taică-tău, nici Adriana, doica ta codoaşă? Stai să-ţi spun una bună, m-am dus întins la taică-meu şi l-am luat la întrebări, iar el mi-a râs în faţă: „În sfârşit! a strigat. Ai înţeles şi tu că ţi-am făcut-o! Da' ce-ţi pasă dacă credeai că v-aţi întâlnit din întâmplare? Fătuca e frumoasă, bani are cât să-i sucească minţile unui bancher, iar tu o să ai o zestre de nabab. Şi mai devii şi ginerele papei, iar fiu-său, cine ştie, în viitorul apropiat va deveni rege la Napule“. Iar tu, Lucrezia, o să fii regină! Te-ai prins?

— Dacă-ţi spun că habar n-am! Îţi jur!

În acest moment, slujnica se strecoară înăuntru şi zice în şoaptă:

— *Madonna*, a venit fratele vostru! Adineaori a descălecat! Ce să fac?

— Foarte bine, condu-l pe Alfonso la mezanin şi du-l chiar aici, deasupra încăperii, unde e o bortă prin care se poate vedea, şi mai ales asculta, ce se petrece dedesubt fără să fii văzut. Hai, du-te!

Şi-n timp ce slujnica îl duce pe Alfonso spre altă scară, Lucrezia îi spune răspicat:

— Ascultă cu luare aminte ce-o să răspundă Cesare la vorbele mele.

Cei doi ies, tânăra se aşază în faţa unui război de ţesut aflat în mijlocul încăperii şi începe să mişte suveica.

— Vai, Lucrezia! Cât mă bucur să te găsesc acasă! Ce faci, nu mă saluţi?

— Ar trebui? Poate c-ar trebui să-ţi şi mulţumesc pentru că te slujeşti de mine în continuare?

— Nu înţeleg unde baţi.

— Ascultă, ştiai că la Napoli, pe numite străzi, se cântă balade despre întâlnirea amoroasă dintre mine şi

Alfonso şi se râde copios?

— Ce tot spui acolo?

— Mă rog, poate că habar n-ai despre balade, aşa că, uite, îţi dau posibilitatea să-ţi faci cultura. Citeşte aici, îi spune ea, aruncându-i la picioare foaia împăturită. Sunt în napoletană, ştii napoletana? Bun, dacă n-o ştii, profită şi învaţ-o, dacă chiar vrei să devii regele Neapolelui…

Cesare citeşte şi după ce ajunge la jumătatea paginii exclamă:

— Ce comédie mai e şi asta?

— E comédia noastră, dragul meu, şi e chiar o comedie!

— Şi de ce te plângi? Nu ţipai tu mereu indignată că ne folosim de tine ca de un pion pentru interesele noastre? Iar acum, când facem totul ca să-ţi găseşti alesul inimii pe care-l cauţi dintotdeauna, tot tu vii să ne-o scoţi pe nas, ca şi cum eu şi tatăl nostru am acţiona ca nişte peşti ordinari?

— Aşa e, pretenţia mea e nevrednică! Ai dreptate, sunt o nesătulă. Voi v-aţi dat peste cap ca să-mi oferiţi doi tineri din nobilimea spaniolă…

— Ţine seama că noi ţi-am oferit doi ca să-i poţi schimba, dacă primul nu ţi-ar fi fost pe plac…

— Pe urmă v-aţi gândit mai bine şi aţi hotărât că cei doi popândăi nu sunt demni de mine şi i-aţi azvârlit la gunoi. Prin urmare, vă gândiţi să-mi oferiţi unul mai bun, adică un tânăr din familia Sforza! Ce mai vrei? Eu nu-l iubesc, dar mă siliţi să-l accept. Mă supun, fac tot ce-mi stă în puteri să-l mulţumesc. Vreme de patru ani ne iubim, faptul că mă iubeşte atâta mă face să-l accept, dar tata, în acord cu tine, hotărăşte că nu, nu e demn, şi ne puneţi să semnăm amândoi un act din care rezultă că nu ne-am iubit niciodată. În cele din urmă îl găsesc pe bărbatul vieţii mele, dar descopăr că totul a fost pus la cale de voi, că nimic n-a fost întâmplător. De fapt, m-aţi pus să joc o comedie, întotdeauna în avantajul vostru şi pentru interesele voastre.

— Aoleu, mi s-a acrit! Iartă-mă, dar n-am vreme de

pierdut cu tânguielile tale. Ne vedem după ce te mai calmezi un pic. Adio!…

Cesare pleacă, şi după câteva clipe reintră Alfonso, se aşază lângă aleasa inimii lui, iar după o lungă tăcere spune:

— Iartă-mă pentru tot ce-am zis şi pentru toate jignirile.

— Lasă asta, aveai tot dreptul. Blestemaţii… Nu ştiu decât să se folosească de oricine ca de nişte încălţări purtate.

— Şi acuma? Ce-i de făcut? Întreabă Alfonso, apoi fără să aştepte răspuns: Eu nu mai pot trăi fără tine. Sunt îndrăgostit.

— Şi eu. Te ador, spune Lucrezia. De-acuma, eşti prezent în viaţa mea în fiecare clipă, chiar şi când nu eşti lângă mine, când dorm, când umblu pe stradă, când mănânc. Te devorez şi mă las devorată de tine.

— Îmi place gândul că eu sunt hrana ta şi tu a mea. Să rămânem împreună şi să ne apărăm unul pe altul.

— Ai grijă însă, îi răspunde Lucrezia de-ndată, eu, deşi unul mi-e frate, iar celălalt tată, am învăţat să nu mă-ncred în ei nicio clipă. Ajunge să vezi cât de josnic a procedat la ultimul consistoriu bărbatul care-şi spune Sfânt Părinte. Cu urechile mele l-am auzit propunând episcopilor şi cardinalilor uluiţi să lichideze tot putregaiul care zace în cuhniile Vaticanului. Ba a înfiinţat chiar o comisie de înţelepţi dintre cei mai integri, dar dându-şi seama că riscă să dezlănţuie un adevărat război între toate grupurile de putere, şi-a lepădat brusc blana de leu şi a îmbrăcat pielea sclipitoare a unui cameleon. De altminteri, transformarea asta în văzul lumii e un dar extraordinar al familiei ăsteia. Frate-meu, la unison cu tata, şi-a lepădat mantia de purpură. A azvârlit scufia de cardinal şi, cu o iuţeală nemaipomenită, s-a încins cu armură, coif, cizme şi spadă de principe războinic.

— Şi toate astea ca să aibă câştig de cauză în treburile lui necurate… S-a zis cu somnul nostru liniştit! Iartă-mă că ţi-o spun pe şleau, dar te-ai născut într-o

şerpărie de creaturi sinistre, oricine stă în calea planurilor lor se poate socoti deja mort.

— Ai dreptate. Acceptându-le planurile, riscăm să ne pomenim manevraţi după placul lor.

Cei doi se îmbrăţişează şi murmură aproape la unison:

— Să sperăm că dragostea noastră va fi fără sfârşit.

Jocul schimbărilor

La 1 octombrie 1498, Cesare Borgia ajunge la Paris. E un oraş pe care nu-l cunoaşte, dar pe care a început să-l iubească pe când învăţa limba franceză, şi am văzut, cu prilejul călătoriei sale la Napoli în suita regelui Carol VIII, că o vorbeşte cu farmec şi aplomb. Dar ce caută el în oraşul ăsta aflat aşa departe de locurile sale natale? Nici mai mult, nici mai puţin decât să ceară mâna Carlottei de Aragon, nu întâmplător verişoară cu Alfonso, devenit între timp soţul Lucreziei, şi fiică a regelui Ferdinand al Neapolelui. Nici gând însă de încheierea fericită a unei poveşti de dragoste, e mai degrabă vorba de o treabă cu totul şi cu totul politică. Însurându-se cu o descendentă a familiei de Aragon, Cesare va urca pe o treaptă foarte înaltă pe scara ce duce la regatul Neapolelui.

Dar întâlnirea nu se desfăşoară conform planului. Când i se propune căsătoria, soţia mult râvnită le trânteşte mijlocitorilor o scenă violentă şi plină de indignare: „Cum adică? Îmi propuneţi să sfârşesc în patul unui tip deocheat ca ăsta? Un ucigaş recunoscut, demn de bordelurile cele mai rău famate? Aţi uitat că ticălosul ăsta şi-a luat-o amantă pe verişoara mea, dând-o de soţie fratelui mai mic? Ce vreţi la urma urmei? Să mă mărit cu un nelegiuit care întâi mă duce în pat, iar dimineaţa, după ce s-a bucurat de fecioria mea, e-n stare să mă sugrume în cearşafuri ca satrapul ucigaş din *O mie şi una de nopţi*?“

Refuzul e brutal şi fără drept de apel, dar Cesare nu se dă de ceasul morţii. Cum se zice, scenele de tipul ăsta sunt ca vântul suflând în pânzele corabiei, când siroco devine mistral e timpul să schimbi ruta. Şi cum procedează un Cesare care pierde o regină la şah? Îşi ia imediat alta.

Napoletana zice nu, nu-i nimic, are la dispoziţie o tânără nobilă franceză, altă Charlotte, Charlotte d'Albret, sora regelui de Navarra. Ea e de acord, tatăl de asemenea, deci trăiască mirii!

Cu această mutare de şah îşi atrage simpatia regelui Franţei Ludovic XII, care, de fapt, se foloseşte de această favoare acordată multiubitului fiu al papei ca să obţină sprijinul său, al papei se-nţelege, în chestiunea anulării propriei căsătorii. Monarhul a fost silit să se însoare cu Jeanne de Valois, o tânără cu minţile rătăcite. Numai Suveranul Pontif poate anula această căsătorie. Mai mult, regele vrea să obţină binecuvântarea Vaticanului pentru împlinirea unui proiect mult râvnit: cucerirea regatului Neapolelui. În fruntea planului său se află cucerirea Milanului. Întreprindere în vederea căreia Cesare e numit locţiitor al regelui, ceea ce înseamnă că tânărul are în sfârşit la dispoziţie o armată pe care s-o conducă împreună cu monarhul pentru a asedia nu doar Milanul, ci şi câteva însemnate oraşe din Romagna.

Milanul e cucerit, apoi armata coboară în Romagna.

După câteva luni, la 26 februarie 1500, Cesare se-ntoarce la Roma în chip de condotier victorios. Tatăl îi pregătise o intrare triumfală, demnă de un imperator, numindu-l totodată gonfalonier al Bisericii. Primirea cea mai sărbătorească şi entuziastă i-a fost făcută însă de populaţia Romei. Cu deosebire funcţionarii din administraţia publică i-au aclamat cu fanatism isprăvile. Seniorii feudali din Romagna erau, într-adevăr, o grea povară pentru statul papal. Recalcitranţi şi turbulenţi, refuzau de ani buni să plătească impozitele datorate guvernului de la Roma, silit astfel să recupereze prejudiciul de la locuitorii Urbei, în special de la funcţionari, care de luni de zile nu-şi mai primeau lefurile. Pentru ei, victoria lui Cesare Borgia reprezenta certitudinea că-şi vor primi rapid mare parte din sumele datorate.

Întâmpinându-l pe Cesare, „sfântul" părinte era constrâns să-şi ascundă bucuria şi mândria de a avea un

fiu atât de aclamat. Dar odată rămaşi între patru ochi în palatul pontifical, Rodrigo îşi îmbrăţişează fiul cu patimă, mai-mai să-l sufoce. Apoi, în timp ce slujitorii servesc prânzul – un prânz cu doar doi meseni, tatăl şi fiul –, papa Alessandro exclamă în catalană:

— Povesteşte-mi totul despre triumful tău!

Iar fiul:

— Lasă-mă să-mi trag sufletul, *pare*, şi eu sunt emoţionat de fastuoasa primire.

— Bine, bine, trage-ţi sufletul şi dă-i drumul. De la începutul începutului, te rog, exact din momentul în care regele te-a numit mâna lui dreaptă.

Şi Cesare începe îndepărtând farfuriile şi tacâmurile din faţă, ca să aibă mai mult loc pentru gesturile cu care-şi completează povestea aventurii:

— Bun, îţi spun pentru început, *pare meo*, că odată cu prima expediţie, cucerirea Milanului, am trecut şi prima probă. Cunoşteam oraşul la perfecţie, încă de când, trimis de tine, m-am dus acolo ca să aranjez căsătoria Lucreziei noastre cu trădătorul ăla laş de Giovanni Sforza, pe care pe drept cuvânt l-am măturat din calea noastră. Aşa că, atunci când regele Ludovic m-a întrebat cum ar trebui să procedăm cu Lodovico il Moro şi trupele lui, eu, îngrijindu-mă să nu sar peste cal, i-am răspuns: „După părerea mea, asedierea Milanului e treaba cea mai simplă la care majestatea voastră poate nădăjdui. — Graţie cărui avantaj? — Graţie avantajului pe care ni l-a oferit chiar ducele Milanului, care, cu căpoşenia lui nemaipomenită, a reuşit în scurtă vreme să-şi piardă orice reputaţie va fi avut, astfel că nu există supus al lui care să nu dorească mai mult ca orice pe lume să se elibereze nu doar de el, ci şi de toată curtea şi de toţi linguşitorii lui“. Iar regele, extrem de interesat, a întrebat: „De ce? Ce-a făcut vanitosul ăla? — Simplu, s-a gândit doar la propriul lui interes. Nici măcar nu s-a ostenit să se prefacă a avea grijă de cel al oamenilor lui“. Exact pe dos de cum m-ai învăţat tu mereu, *pare meo*: cine-şi vede de propriul interes şi totodată de interesul oamenilor cade întotdeauna în picioare, iar

poporul, în frunte cu mulţimea de coate-goale, îl adoră. Ca să nu vorbim de cât îl iubesc oamenii sus-puşi.

— Aşa e, *Sèsar*. Dar fii atent să nu-ţi prinzi urechile, mai ales cu sus-puşii: ăştia, când simt că cel care le face favoruri e moale, îl dezbracă de tot, şi regele nu trebuie să apară niciodată în izmene!

— De acord, dar să ne întoarcem la dialogul meu cu regele Franţei. I-am amintit deci că Lodovico il Moro sărise peste cal cu făgăduielile: „Milanezi! le spunea el cu emfază. Iubiţii mei supuşi! De vreme ce-aţi acceptat să vă cârmuiesc, vă asigur că voi reconstrui cetatea, că voi curăţa locul de adunătura exploatatorilor şi de bănci, că de-acum înainte nu creditori îi vom numi, ci cămătari, şi mai presus de toate că voi repune în funcţiune canalele şi cursurile de apă şi voi da poruncă să fie reparate canalele colectoare, care, aşa cum m-a anunţat public Leonardo da Vinci, colcăie de şoareci ce se strecoară pretutindeni, chiar şi în biserică în timpul ceremoniilor“. Şi apoi am încheiat: „Va fi de-ajuns, majestate, să vă arătaţi în faţa zidurilor de la Porta Romana, şi porţile se vor deschide larg, iar în întâmpinarea voastră va veni întreaga populaţie aplaudându-vă“.

— Şi el, regele, cum a reacţionat la prevestirea ta?

— La început mi s-a părut sceptic, dar pe urmă, văzând cum se petrec lucrurile în realitate, a trebuit să admită că locţiitorul său nimerise din plin. Iar când a intrat în Milano m-a ţinut mereu în preajma lui, apucându-mă de braţ, aşa cum faci tu când îţi aduci aminte că sunt fiul tău.

Tatăl schiţează un zâmbet şi adaugă:

— Nu pierde şirul. Suntem la momentul în care ajungeţi cu trupele în Romagna. Povesteşte!

— Imediat. Ne-am îndreptat către oraşele Imola şi Forli, unde însă armata noastră s-a izbit pe neaşteptate de o rezistenţă turbată şi a trebuit să facă faţă şi unui contraatac din partea trupelor locale, conduse, ce să vezi?, de o femeie, Caterina Sforza, înzestrată cu un curaj şi o forţă de convingere extraordinare. Închipuie-ţi că a reuşit să trezească în supuşii ei o mândrie demnă de o adevărată

stirpe de războinici. Şi cât ne-am ostenit să-i facem să accepte să se predea şi s-o luăm prizonieră!

Semne ale prăpădului

Suntem în 26 iunie, în plină vară. Papa Alessandro stă sub puterea unui semn de rău augur, care coboară asupra lui din înalt. Un enorm lampadar din salon se desprinde brusc din tavan şi se prăbuşeşte vertical exact peste fotoliul papei[14], care tocmai se ridicase ca să adune de pe jos o mică monedă de aur ce-i căzuse din mână. Înspăimântat, papa îşi dă seama că mai e în viaţă graţie câtorva milimetri – şi unei monede.

Dar nu era decât primul avertisment. Într-adevăr, a doua zi (una din rarele zile în care Cesare e absent), Alessandro VI se pregăteşte să înceapă o audienţă în sala papilor, când în cer răsună un bubuit cu fulgere şi tunete de sfârşit de lume. Urmează un scurt moment de tăcere şi se dezlănţuie o furtună demnă de Judecata de Apoi. Se aude apoi un pârâit repetat, şi căpriorii care susţin acoperişul se prăbuşesc brusc. Bârne şi tiranţi cad rând pe rând de sus. Doi cardinali se aruncă pe o fereastră deschisă ca să-şi scape pielea. Papa Alessandro rămâne nemişcat, aşezat pe tronul său, sub baldachinul care se prăbuşeşte peste el.[15]

Zvonul catastrofei se răspândeşte în tot oraşul. Se aud urlete disperate repetând întruna: „A murit! Papa a murit strivit de acoperiş!“ Câţiva bărbaţi se apucă să sape ca să extragă fără îndoială cadavrul şi, spre marea lor surpriză, îl descoperă aşezat pe tron, sub arcele frânte ale baldachinului, leşinat, dar încă viu.

Lângă Sfântul Părinte întins pe pat se află doar fiica lui. El în persoană a poruncit să fie îngrijit de fiica lui şi de nimeni altcineva.

În 15 iulie 1500 pare să domnească liniştea. Alfonso de Aragon urcă ultimele trepte ale scării din faţa cvadriporticului de la Sfântul Petru, când deodată e atacat de câţiva bărbaţi mascaţi, care-i sar în spinare înarmaţi cu

14 R. Gervaso, *op. cit.*

15 M. Johnson, op. cit., p. 133.

pumnale lungi. Cu un salt, tânărul reuşeşte să evite atacul, dar nu şi o lovitură care-i străpunge braţul. Se clatină. E aproape ora unsprezece seara, lumina felinarelor de pe faţada cu bolţi e foarte slabă. Unul dintre tâlhari se apropie pe la spate şi-l loveşte în cap.

Câţiva paşi mai încolo se află cineva care asistă la încăierare, dar n-are de gând să intervină sau să dea alarma. Se face nevăzut. Alfonso reuşeşte să scape încă o dată, cărându-i şuturi ucigaşului aflat cel mai aproape, care izbuteşte totuşi să-i înfigă adânc pumnalul în picior. Cade la pământ. Cei trei atacatori văd apropiindu-se câţiva oşteni de gardă, la ale căror strigăte îşi iau picioarele la spinare. Patrula ajunge la scările de intrare, şi doi dintre oşteni se apleacă imediat asupra nefericitului care mai răsuflă încă. Patru guarzi îl ridică şi-l transportă sub portic până la intrarea în bazilică, unde se află corpul de gardă. Căpitanul îl recunoaşte pe tânăr şi exclamă: „Dumnezeule, ăsta-i ginerele Sfântului Părinte!“

Şi tot în goană, cei patru îl transportă în odăile Vaticanului unde locuieşte Lucrezia Borgia. Femeia vine în întâmpinarea salvatorilor. Când îşi dă seama că e vorba de soţul ei şi că pierde mult sânge, se prăbuşeşte leşinată. E chemat un medic care coase pe cât se poate rănile nefericitului, comentând:

— Din fericire, loviturile n-au atins organele vitale. Numai că, din păcate, a pierdut mult sânge, dar e tânăr, poate scapă. Acum hai să ne îngrijim de *madonna*.

Reuşesc s-o readucă în simţiri trecându-i săruri pe la nas. Medicul îi ia pulsul şi declară:

— Are febră mare, mai mult ca sigur din cauza spaimei.

Luna neagră răsare adesea de două ori

În ziua următoare, încă din zori, în faţa intrării în apartamentele Lucreziei, pot fi văzuţi doi guarzi înarmaţi care stau zi şi noapte pe coridor. Medicul iese din camera în care zace rănit Alfonso. Lucrezia îl însoţeşte, purtând un copilaş în braţe.

— Cum vă simţiţi? Aveţi un fiu superb, pare un

îngeraş din cei pictaţi în jurul Madonei urcate la ceruri.

— Din întreaga familie, numai el e sănătos în momentul de faţă, comentează Lucrezia, sărutându-şi cu foc copilaşul:

— Câţi ani are? întreabă medicul.

— Nouă luni.

— Nu mai spuneţi! Să vă trăiască! Parcă ar avea un an. Iertaţi-mă că mă ocup de probleme care nu cad în sarcina mea, aveţi vreo bănuială în privinţa autorilor atentatului?

— Azi-dimineaţă au venit doi aşa-zişi jurişti trimişi de tatăl meu. Fireşte că au deschis deja o anchetă. Toată dimineaţa n-am făcut decât să răspund la întrebările lor. Îmi permit să exprim o părere pe care ar trebui s-o ţin pentru mine: am avut impresia că ştiau mai multe despre asasinatul nereuşit decât se prefăceau că vor să afle de la mine.

— Poate nu vă mai amintiţi, eraţi foarte tulburată atunci, dar tot eu v-am acordat primul ajutor când aţi pierdut sarcina cu primul vostru fiu.

— Vai, iertaţi-mă! Din păcate, atunci îmi pierdusem de tot minţile.

— Sigur că da, îmi amintesc… Aţi căzut când coboraţi scara, aşa aţi pierdut sarcina. Un avort la trei luni, eraţi pur şi simplu disperată. Totuşi, la scurt timp, am constatat cu bucurie că vă reveniserăţi de minune, ba chiar îmi spuneaţi, fericită: „Doctore, sunt iar însărcinată“.

— Da, dar bucuria n-a durat prea mult, răspunde Lucrezia, fiindcă foarte curând soţul meu a fost silit să fugă, mai precis a fost convins de un cardinal apropiat tatălui meu.

— Iertaţi-mă, n-ar trebui să insist, dar despre povestea asta am auzit atâtea versiuni… Spuneţi-mi, care-i adevărul?

— Adevărul a stat întotdeauna în mâna fratelui meu. Cardinalul, al cărui nume vi-l pot spune, Ascanio Sforza, a ajuns la Alfonso, soţul meu, şi l-a prevenit: „Tinere prieten, eşti în mare primejdie, cineva din familia dumitale

proaspăt dobândită, ca să zic aşa, vrea să te elimine în chip brutal. Ascultă-mi sfatul, fugi în locul cel mai bine apărat cu putinţă“. La care Alfonso i-a răspuns: „Nu ştiu niciunul în care aş putea să mă ascund. — Atunci du-te la proprietatea mea de la Genazzano, e o stâncă fortificată. Nimeni nu riscă să-şi vâre nasul acolo, oricâte trupe ar avea la dispoziţie“. Aşa se face că, de pe o zi pe alta, m-am pomenit de-a dreptul singură în preajma naşterii. Am plâns zile întregi. Din fericire, copilaşul n-a păţit nimic.

— Deci în toată perioada sarcinii nu v-aţi mai văzut soţul?

— Exact.

— Dar, iertaţi-mă că insist, de ce în familia voastră… ar fi dorit fratele vostru, după câte se pare, să vă ucidă soţul, după ce făcuse totul ca să vă măritaţi cu el?

— Ştiu că vi se pare sinistru, dar pentru bărbaţii din familia Borgia schimbarea unui plan după ce l-au pus în aplicare e un lucru absolut normal, şi cum calea cea mai rapidă e omorul, asta-i soluţia cea mai practicată. În cazul nostru, căsătoria mea nu era scopul ultim al planului, ci doar unul intermediar. Fratele meu, tot el, hotărâse că regatul Neapolelui ar putea fi o ţintă de cucerit, prin sistemul înrudirilor. Aşa că la început am intrat eu în joc şi, prin căsătoria mea, am pus bazele ascensiunii până la domnie, apoi şi-a făcut intrarea Cesare, care, cum se zice, voia să pună mâna pe verişoara soţului meu, urcând astfel pe tronul din Partenope. Dar, cum se ştie, Carlotta de Aragon l-a refuzat indignată pe pretendent.

— Aha, acum înţeleg! exclamă medicul. Deci, pierzând posibilitatea de a cuceri regatul Neapolelui, căsătoria cu tânărul vlăstar al familiei de Aragon nu mai slujea la nimic.

— Bineînţeles, aţi ghicit. Aşadar, bărbatul meu devine un soţ bun de aruncat. În groapă, se-nţelege.

— În groapă… Deci ăsta e motivul atentatului, din fericire ratat.

— Sigur, dar, vai, mi-e teamă că o să-ncerce din nou.

— Dar cum se poate? Dacă nu mă-nşel, părintele

vostru, pardon, Sfântul vostru Părinte, vă protejează în chip vădit. În jurul locuinţei voastre, la fiecare colţ stau gărzi înarmate.

— E-adevărat, dar nu e de ajuns. Chiar dacă Sfântul Părinte, aflat aici deasupra, a ameninţat cu pedepse drastice pe oricine va încerca să atace familia noastră, cunoscându-l pe Cesare, ne putem aştepta la ce-i mai rău.

Într-adevăr, peste o lună, fratele Lucreziei împreună cu câţiva zbiri de-ai săi năvălesc în casa în care ea îl îngrijeşte pe tânărul convalescent alături de cumnata ei. Le alungă brutal din cameră pe cele două femei, şi căpitanul Miguel de Corella, zis Michelotto, ucigaş aflat în solda personală a lui Cesare, intră în odaia lui Alfonso şi-l sugrumă într-o clipită.

Şi aici, la fel ca în dramele improvizate din teatrul italian, începe dansul măştilor. Fiecare îşi joacă propriul rol şi pe cel al antagoniştilor. Tatăl se declară mai întâi indignat, apoi închide ochii şi predică înţelegerea. Fiul asasin jură că n-a săvârşit nicio crimă, a fost doar nevoit să se apere, fiindcă victima şi-a permis să-l ameninţe, ba chiar a încercat să-l străpungă cu săgeţi trase cu o arbaletă. Tulburător e însă că, după o faptă de o asemenea barbarie, ce-ar declanşa un iureş de indignare în rândul supuşilor oricărei naţiuni, la Roma, în plin Umanism, în urma acestui omor, atmosfera devine un soi de amalgam vâscos în care totul îşi pierde greutatea şi forma. Uitarea.

Lucru de care-şi dă seama şi Lucrezia: invitată de prieteni de obicei bucuroşi s-o aibă oaspete cu orice prilej, simte acum, cu fiece întâlnire, că le e nesuferită, mai cu seamă când face o aluzie cât de mică la violenţa îndurată. Toţi încearcă să evite discuţia şi, fiindcă răspunde adesea la aceste eschive cu gesturi şi vorbe indignate, iată că tânăra văduvă se vede nevoită să recunoască că nimeni n-o mai suportă. Cum spunea Aretino: „Plânsul nemângâiat e acceptat numai când văduva ce varsă lacrimi e o stăpână a cărei putere e prielnică, ba chiar hotărâtoare pentru viaţa curtezanilor. Dar dacă cine guvernează şi-a pierdut în mare parte puterea, plânsul devine tânguire insuportabilă“.

Lucrezia nu-şi mai află locul în viesparul de ipocrizie şi cinism care devenise Roma, unde Cesare, supranumit „il Valentino“, adică duce de Valentinois, domneşte acum asupra tuturor. Acceptă deci cu dragă inimă îndemnul tatălui de a părăsi împreună cu întreaga-i curte Urbea şi a se duce la Nepi, la proprietatea aflată în stăpânirea ei, unde atmosfera îi va fi cu siguranţă prielnică. În toiul acestui marasm, copilaşul creşte vioi şi o dragoste tot mai năvalnică îl leagă de mama sa.

Să nu credeţi însă că Lucrezia a fost abandonată de tatăl şi de fratele ei unei vieţi de veşnică izolare în micuţul orăşel de basm, croit din păcate pe măsura copiilor. Alessandro VI simte povara responsabilităţii de a fi făcut din fiica lui trista, ba chiar deznădăjduita văduvă a unui tânăr pe care l-a iubit ca pe nimeni altcineva pe lume. Şi face totul pentru a o scăpa de această stare. O iubeşte, şi-ar da viaţa pentru fericirea fiicei sale. E clasicul temei moral al tiranilor, care în urmărirea propriilor interese acţionează întotdeauna ca nişte criminali fără milă; când vine vorba însă de sentimentele pentru apropiaţii lor, suferă şi se dau de ceasul morţii cu pasiunea unor autentice făpturi omeneşti.

Portretul nemăsluit al unui popor

Drept comentariu la cele întâmplate, vă propunem analiza oferită de Marion Johnson, cercetătoare britanică extrem de avizată şi de o mare pătrundere, care, cu obişnuita cruzime a anglo-saxonilor de talent, ne povesteşte viaţa din Italia în timpul Renaşterii: „De-a lungul întregului secol al XV-lea, criticile cu privire la starea în care se afla Italia s-au ţinut lanţ. Şi totuşi, în această ţară, unde spiritul atingea o vioiciune necunoscută în restul Europei, iar studiul istoriei fusese integrat de la bun început în rândul disciplinelor ştiinţifice, oamenii cu scaun la cap îşi dau cum nu se poate mai bine seama că vina e lăuntrică şi trebuie căutată în felul de a trăi al oamenilor“. Citeşte: al supuşilor. „Ceea ce Alessandro VI şi fiul său Cesare încercau să înfăptuiască nu era nimic altceva decât urmarea logică a intereselor celor ce

deţineau puterea. Scopurile şi mijloacele lor erau acceptate de toată lumea, în măsura în care erau cuprinse în tradiţia artei italiene a politicii, cu al său *trăieşte şi lasă-i şi pe alţii să trăiască*. Vreme de secole, statele independente ale Italiei fuseseră o arenă în care orice experiment era cu putinţă şi în care orice om înzestrat avea posibilitatea să se ridice. Prin urmare, conducătorii italieni au dat dovadă de o perspicacitate, o chibzuinţă, o adaptabilitate şi o înclinaţie artistică inaccesibile oricărui biet rege sau principe din ţările nordice; toate mergeau însă mână-n mână cu o viclenie, o lipsă de loialitate, o cruzime şi o imoralitate de neînchipuit pentru oameni mai placizi şi mai conservatori din fire.“[16]

Încheierea socotelilor… Ca să nu mai vorbim de privilegii

Ca o confirmare a spuselor lui Marion Johnson, iată conţinutul misivei trimise de papă tuturor seniorilor feudali supuşi Bisericii, prin care Alessandro VI îl declară pe fiecare decăzut din dreptul de a-şi administra proprietatea. Ba mai mult, îi excomunică pe toţi, în masă, pe motiv că nu şi-au plătit dările către Statul Papal. Astfel, Cesare se pomeneşte, cum se spunea în Romagna, „prânzind cu unt şi cu sardele“. Aşa se face că reuşeşte acum, cu o uşurinţă uluitoare, să-i dea jos pe contele de Pesaro, clanurile Malatesta de la Rimini, Montefeltro de la Urbino, Manfredi de la Faenza, Varano de la Camerino. Pe scurt, pune stăpânire cât ai bate din palme pe întreaga regiune, inclusiv pe numeroase fortăreţe şi castele. Acţiunea trezeşte uimire în întreaga peninsulă şi în mare parte din Europa. În urma acestui succes, plin de elan, Machiavelli avansează ipoteza ca, urmând calea greşită a evenimentelor ce se petrec în Romagna, să ia naştere în Italia un stat unic. De aici şi faptul că tratatul său politic, *Principele*, îi este dedicat lui Cesare.

Drumurile, chiar şi cele mai anevoioase, duc întotdeauna la Roma

16 *Ibidem*.

Exact în acele zile papa cere să se întâlnească cu fiica sa, aflată literalmente în refugiu la Nepi; Lucrezia îi răspunde: „Îmi pare rău, dar nu mă simt în stare să vin la Roma şi, mai ales, mă umple de dezgust ideea de a-l întâlni întâmplător, ca de obicei, pe fratele meu, pe care toată lumea îl numeşte acum casapul“.

Răspunsul papei vine imediat – cât îi ia unui curier care, schimbând doi cai, duce misiva, în care stă scris: „Lucrezia, oricât nu te-ai încrede tu în vorbele mele, eu mă străduiesc peste poate să-ţi demonstrez dragostea ce-ţi port. Dar înfăptuirea intenţiilor mele e destul de complicată. Aşadar, ca să aibă succes, are nevoie de participarea ta directă. Nu putem discuta prin scrisori şi curieri. Vino cât poţi de repede, te rog. În ce-l priveşte pe fratele tău, te asigur că n-ai să-l vezi cât vei fi în preajma mea. De altminteri, e prins până peste cap în Romagna, aşa că nu se poate desprinde de acolo“.

Nu trec multe zile, şi iat-o pe Lucrezia la Roma. Dar nu în casa în care locuia cu soţul ei, ci în palatul Farnese, adăpostită de Giulia. Şi nici nu acceptă să-şi întâlnească tatăl la Vatican. Prea multe şi prea dureroase amintiri o împiedică să se întoarcă în acele locuri. Papei îi vine atunci o idee de-a dreptul genială. În vremea aceea, la Roma, ies la lumină, unul după altul, faimoasele *domus* ridicate de cei mai importanţi împăraţi romani. Amintindu-şi emoţia Lucreziei la descoperirea neronianului *Domus aurea*, Alessandro VI o invită să viziteze împreună ultimele săpături, blocând fireşte accesul numeroşilor amatori de artă. Vor fi deci singuri şi netulburaţi de nimeni. Lucrezia acceptă, şi iată-i pe cei doi întâlnindu-se în faţa unei picturi cu fauni şi nimfe dansând.

Se aşază amândoi pe o bancă comodă şi după o îmbrăţişare niţel cam forţată începe dialogul. Papa e primul care ia cuvântul.

— Fata mea, trebuie să încep prin a recunoaşte că, după toate câte s-au întâmplat, noi, familia Borgia, am dobândit mari avantaje. Toţi, mai puţin tu, Lucrezia. Doar tu, ca printr-un absurd decret al destinului, a trebuit să

plăteşti pentru nelegiuirile noastre fără seamăn, adesea pătate de sânge.

— Tată, în sfârşit aud din gura ta cuvinte sincere. Atâta doar că ai uitat să dai şi numele celui ce-a săvârşit monstruoasele fapte pe care eu a trebuit să le îndur singură.

— Nu, nu singură, fata mea. Mă declar şi eu vinovat, fireşte, şi-am suferit cumplit din pricina asta. Să ştii că m-am gândit chiar să-l elimin pe Cesare din viaţa mea. Dar mi-am zis că, lăsat de capul lui, descreieratul ăsta va pune la cale crime tot mai cumplite, care-l vor duce la ruină, şi ne va târî pe toţi după el.

— Asta spun şi eu. Numai că tot aşteptând ca oaia neagră să devină un pic mai albă, eu voi fi în continuare socotită o târfă care consimte în chipul cel mai josnic ca bărbaţii ei, care-o adoră, să fie scoşi din joc pentru simplul motiv că acele căsătorii nu se mai potrivesc cu afacerile de familie.

— Exact! exclamă Suveranul Pontif. Ăsta-i nodul problemei. Iar eu, răspunzător de defăimarea ta, trebuie să fac totul ca fiica mea să-şi redobândească onoarea.

— Şi cum crezi c-ai să reuşeşti?

— Lucrezia, iartă-mi întrebarea: care e cetatea pe care-o cunoşti şi-o apreciezi cel mai mult în Italia?

— Viclean mai eşti, tată! Pui întrebări al căror răspuns îl ştii deja. Am mai vorbit despre asta cu altă ocazie. E un loc în care am petrecut clipe de neuitat, se numeşte Ferrara.

— Bravo. Şi de ce-l preferi altor locuri?

— Fiindcă oamenii sunt amabili şi sinceri, şi mi se pare că au sentimentul comunităţii, la care se adaugă dorinţa de a trăi în voioşie, respectându-se reciproc.

— De acord cu tine. Pune la socoteală şi că are palate cu o înfăţişare extraordinară şi e scăldată de jur împrejur de Pad, care se desparte în două braţe ca s-o cuprindă-n ele ca un îndrăgostit. E plină de pieţe unde foiesc negustori din întreaga Europă. Şi are o universitate, „lo Studio“, unde predau cei mai străluciţi savanţi şi oameni

dedicaţi poeziei şi literaturii.

— Ştiu. Adaugă şi faptul că e pesemne prima cetate din Italia unde poţi asista la splendide reprezentaţii teatrale. Am văzut acolo comedii în italiană de o frumuseţe inimaginabilă. Dar, iartă-mă, greşesc eu sau, din ce te-aud spunând, tocmai la Ferrara m-ai sfătui să mă duc să trăiesc?

— Ei bine, da.

— Şi o să-mi pot alege prietenii pe care-i vreau şi un îndrăgostit pe gustul meu, sau, ca de obicei, mi-ai şi ales un soţ?

— Ia te uită la ea, mă scoate din joc şi mă pune la colţ ca pe un jucător prins cu fofârlica. Tâmpit mai sunt! M-am încurcat singur ca un începător. Păi, cu cine credeam eu că stau de vorbă! Habar n-aveam că fiică-mea a învăţat jocul dialecticii mai bine ca maestrul ei. Şi acum eu ce să mai spun?

— Spune adevărul, nimic altceva. Te rog nu mă mai lua pe ocolite şi nu-ţi închipui că mă surprinzi cu şmecheria ta de veşnic învingător! Să ştii că am remarcat cum ţi-aruncai năvodul, cum strângeai laţul, şi mă întrebam: „De data asta ce cloceşte? Cui vrea să mă ofere ca să-şi atingă scopurile ascunse?“

— Ba nu, Lucrezia. În cazul ăsta te înşeli. Nu urmăresc niciun scop ascuns. De data asta miza este de a te vedea respectată şi înălţată pe cele mai înalte trepte ale demnităţii. Iar pentru a reuşi sunt dispus să-ţi ofer bani şi credibilitate, precum şi relaţii cu persoane bine văzute, ca să reuşeşti să urci acolo unde nimeni să nu-şi mai poată îngădui să te trateze fără respect.

— Am priceput. N-am nevoie de alte dovezi. Mi-ai făcut deja portretul persoanei pe care vrei să mi-o propui. E vorba despre fiul ducelui Ercole d’Este, Alfonso.

— Exact, ai priceput perfect, chiar el!

— Dar îţi dai seama că Alfonso e numele bărbatului pe care l-am iubit mai mult ca orice pe lume şi pe care cineva din familie l-a ucis?

— Sigur, o coincidenţă îngrozitoare. Dar ce pot eu să

fac? Te rog, mi-e greu să vorbesc despre povestea asta. Mai bine îţi spun că ştiu că l-ai întâlnit deja aici, la Roma, pe acest Alfonso d'Este, nu mai ştiu cu ce prilej. Cum ţi s-a părut?

— Nu l-am privit prea atent, dar, cum se spune, iubitul de dar nu se caută la dinţi.

— Vorba asta e despre cai.

— Ai dreptate, şi nu eu va trebui să-l călăresc. Eu voi juca rolul iepei.

— Oricum, te rog gândeşte-te la propunerea mea cu seninătate.

Cam în acelaşi timp, în Palatul Diamantelor din Ferrara, a cărui construcţie e aproape încheiată, stă să izbucnească furtuna. Lucrul poate fi dedus din faptul că ferestrele de la primul etaj sunt închise cu iuţeală, una după alta. Evident, pentru ca ţipetele şi vorbele rostite cu glas tare să nu se audă în stradă şi la palatul aflat în faţă, unde se celebrează o căsătorie.

Gata să dezlănţuie hărmălaia e nimeni altul decât ducele Ercole d'Este, împreună cu fiul său cel mare, Alfonso. Chiar acesta din urmă stârneşte gâlceava, cum se spune la Ferrara:

— Da' ce sunt eu, tâmpitu' care plăteşte oalele sparte de altul, unu' pe care-l împachetezi şi-l vinzi pe sub mână primei destrăbălate? izbucneşte el.

Ercole ripostează prompt:

— Bun, decât să începem să aruncăm cu insulte, mai bine schimbăm subiectul!

— Chiar aşa, e mai bine, nu ne mai facem sânge rău unul altuia.

— Exact. Dă-mi voie totuşi să-ţi aduc aminte că regula cere să nu vorbeşti despre cineva fără să ştii cât de cât cine e, luându-te numai după „se spune" şi „se pare".

— Păi, am şi făcut asta, tată! M-am informat şi am însărcinat oameni de toată încrederea să cerceteze şi să-mi facă un raport. Uite-l! spune Alfonso, scoţând dintr-o geantă aşezată pe masă un teanc de foi. Se poate spune că ştiu totul despre gingaşa Lucrezia, încă de când s-a născut.

Ani de zile taică-său l-a pus pe-un ţuţăr de-al lui să joace rolul de soţ al mamei, plătindu-l ca s-o facă pe tatăl în faţa fetei şi a celorlalţi trei fraţi. Pe urmă, falsul tată moare, iar cardinalul Rodrigo îl înlocuieşte cu altul. Dispare un figurant, intră altul în scenă. Abia în ajunul alegerii sale ca papă, Alessandro VI dezvăluie familiei, mai puţin mamei şi falsului soţ, care ştiau deja, că nu e unchiul lor, aşa cum se prezentase ani de zile, ci adevăratul lor tată. Aşa descoperă fata că nu cu unchiul a avut o relaţie incestuoasă, ci cu *papà*, lucru mult mai respectabil şi mai vrednic de laudă!

— Fir-ar să fie! exclamă Ercole, bătând cu pumnul în masă. La ce stâlpi de bordel te-ai dus să-ţi culegi informaţiile?

— Sigur, sigur că da, e o poveste prea deocheată ca să poată fi acceptată de oameni bine-crescuţi ca noi! Da' ce spui de faptul că, la treisprezece ani, fata a fost măritată cu Giovanni Sforza, care avea douăzeci şi patru, adică vârsta mea? De-a trebuit, sărăcuţa, să aştepte un an până să se poată consuma căsătoria, fiindcă legile noastre n-o permit înainte: abia la paisprezece ani ai voie să deflorezi o fată! Dar sfântul părinte se răzgândeşte şi-l sileşte pe soţ să-şi recunoască impotenţa şi să dea drumul prăzii. Atenţie, după patru ani de relaţii sexuale acceptate! Gata cu tânguiala, altul la rând! Dar nici ăsta, în scurt timp, nu-i mai e pe plac nici tatălui, nici fiului, ca să nu mai vorbim de sfântul duh! Îi e pe plac doar ei, care-l adoră. Şi cum se procedează cu un copac falnic care creşte şi riscă să-ţi fărâme întreg edificiul afacerilor? Se retează din rădăcină. *Ţac!* Iar fata rămâne văduvă, dar gata să fie oferită cui? *Mie!* Dobitocul satului! Ah, în sfârşit! De când aşteptam asta!

— Alfonso, te rog, calmează-te şi răspunde-mi. Mi-ai spus că ai cunoscut-o pe fata asta, dar că totuşi nu i-ai vorbit, că v-aţi limitat la un salut formal. Deci nu ştii nici cum vorbeşte, nici ce fel de om e, dacă e o fată cultă sau fără personalitate…

— Nici n-am nevoie! Dacă-mi îngădui, mi-a fost de-

ajuns să ştiu cu cine s-a întins ca să decid dacă e bună de luat de nevastă sau doar de petrecut o noapte cu ea, ca să-ţi faci cheful. Tu, în schimb, împreună cu sfătuitorii tăi, plănuieşti nu doar să mă culc cu ea, ci şi să fac din ea mama copiilor mei şi a nepoţilor tăi! Ai luat în calcul rânjetele supuşilor, bancherilor şi negustorilor, ca să nu mai vorbim de căpitani, de cavaleri şi de trupele de soldaţi?

— Sigur, sigur că da, de ce nu-i adaugi aici şi pe bârfitori, pe măscărici şi pe clienţii tavernelor, printre cei care te judecă? Vezi tu, spre deosebire de tine, eu m-am străduit s-o cunosc ceva mai îndeaproape pe femeia asta în care tu nu vezi decât o târfă. Şi i-am scris, invitând-o să ne întâlnim. După câteva zile am primit o scrisoare de la ea, credeam că e chiar răspunsul pe care-l aşteptam, dar era trimisă cu o zi înainte ca eu s-o fi trimis pe-a mea. Şi ce-mi scria Lucrezia? Că doreşte să mă întâlnească, incognito dacă se poate. Deci, ca să nu iasă nimic în vileag, m-am dus personal s-o întâlnesc la Nepi, în străfundurile Umbriei. Şi i-am vorbit. O zi întreagă.

— Şi ce v-aţi spus?

— La drept vorbind, eu mai mult am ascultat, ea a vorbit tot timpul. Mi-a declarat: „Excelenţă, vă mărturisesc că proiectul ăsta matrimonial nu reuşeşte să mă câştige întru totul, şi asta fiindcă e nepotrivit de la bun început. Iar, dacă-mi îngăduiţi, partea care şchioapătă sunt eu“.

— Ce suflet ales! comentează sarcastic Alfonso d’Este.

— Lasă-mă să-ţi spun mai departe. Aşadar, Lucrezia continuă: „În ochii tuturor, eu apar ca un suflet întortocheat, cu zone întunecate; pentru mine însă, ele sunt semnele unei răscolitoare suferinţe. Viaţa pe care am dus-o m-a împins nu o dată să doresc a-mi pune capăt zilelor. În scurte vorbe, m-am retras la mânăstire, hotărâtă să rămân acolo pentru totdeauna. Pe urmă însă, am descoperit că nici rugăciunile, nici penitenţele nu-mi erau de-ajuns ca să-mi regăsesc echilibrul. I-am urât cu furie pe toţi membrii familiei mele. Apoi, o soartă fericită m-a făcut

să întâlnesc un tânăr de şaptesprezece ani. Eu aveam cu un an mai mult. Ne-am iubit la nebunie. Cred că asemenea momente fermecate au loc numai o dată-n viaţă, dar nici nu e nevoie de mai mult“. Aici s-a oprit aşteptând să spun ceva; am reuşit să rostesc cu mare greutate: „Sunt surprins, *signora*, am recunoscut. Nu mă aşteptam să întâlnesc, venind aici, o fiinţă sinceră şi pură, aşa cum v-aţi arătat a fi. Prin urmare, rămânând în atmosfera pe care aţi ştiut s-o creaţi, vă voi spune că, la rândul meu, depind şi eu de oamenii mei, adică de familia mea, care din păcate ascultă de tot ce spune lumea, de cele mai deocheate şi neruşinate bârfe. Cu atari premise, e greu să acţionezi direct şi curajos, aruncând peste bord toate obişnuinţele. Iar ce se spune e întotdeauna: «Care-i câştigul? Ce-ţi iese de-aici? Şi cum să ocoleşti tentativa celui ce-ţi oferă ceva, străduindu-se pe toate căile să trişeze şi să pună mâna pe toată prada?» – Exact. Asta mi se întâmplă şi mie în toate situaţiile grave şi hotărâtoare. Şi-n cazul de faţă, port în cârcă, ca şi Domnia voastră, o desagă plină de prefăcătorii adunate şi de înşelăciune. Vă pot chiar descrie câteva. Şi întrucât, fără a vrea să vă măgulesc, mă aflu în faţa unui bărbat cultivat şi înzestrat cu un suflet cu-adevărat nobil, nu pot să fac altcum decât să vă dezvălui câteva lucruri ascunse în acest contract. Mai întâi de toate, Sfântul Părinte, care din întâmplare e şi propriul meu… părinte, pune în joc absolut totul pentru ca, mulţumită vouă – mulţumită reputaţiei unui bărbat care a demonstrat în chip evident că ştie să cârmuiască o cetate cu atâta înţelepciune, încât îi face pe toţi s-o socotească o capodoperă –, mulţumită vouă, spuneam, mulţumită faptului că mă acceptaţi în familia voastră, să ajung a fi privită de toată lumea drept o femeie absolut diferită de cea care am fost. — Aveţi, scumpă Lucrezia, darul de a mă înduioşa“.

— Dacă o ţii tot aşa, în scurtă vreme o să mă podidească plânsul şi-o să mă tăvălesc pe jos! izbucneşte Alfonso, prefăcându-se că-şi şterge lacrimile cu mâneca tunicii.

— Alfonso, mai aşteaptă cu bufoneriile! Nu mai e mult şi, dacă o să ai răbdarea să mă asculţi, va trebui să-ţi usuci ochii la propriu. Ba chiar şi gura.

Tânărul d'Este se potoleşte, iar tatăl reia povestea dialogului cu vorbele Lucreziei:

— „Dar, ca să închei, mai sunt câteva ascunzişuri pe care trebuie neapărat să vi le dezvălui. În jargonul pungaşilor ele se numesc «şantaje». — Şi care ar fi aceste şantaje? — Mai întâi, de-a vă sili, scumpe duce, să acceptaţi, fie că vreţi sau nu, această căsătorie, cu riscul, dacă refuzaţi, să vă pomeniţi într-o situaţie dificilă. — Adică? — De pildă, să fiţi luat prin surprindere de înştiinţarea că acel contract care vă îngăduie azi să cârmuiţi ducatul Ferrarei e irevocabil suspendat. Nu uitaţi că totul depinde de Suveranul Pontif, care, de pe-o zi pe alta, fără preaviz, are puterea de a hotărî după bunul lui plac dacă să-l revoce sau să-l reînnoiască. — Aşa e. Îmi atârnă mereu deasupra capului povestea asta. — Pe de altă parte, dacă nu mă înşel, aţi căzut de acord împreună cu regele Franţei să-l căsătoriţi pe fiul vostru Alfonso cu ducesa d'Angoulême, e-adevărat? — Cum să nu. De fapt, se mai poartă încă discuţii, dar tratativele au înaintat considerabil. — Din nefericire, trebuie să vă dezvălui, *signore*, că tratativele voastre sunt anulate. — Ce spuneţi? Ce s-a întâmplat? — S-a întâmplat un lucru pe care-l cunosc prea bine, căci viaţa mea a depins întotdeauna de asemenea variante: în ce vă priveşte, de câteva zile, alianţele s-au schimbat. Regele Ludovic al Franţei a încheiat cu Spania un tratat de împărţire a regatului Neapolelui, ceea ce înseamnă că acum poate, în sfârşit, să coboare cu armatele sale ca să-şi ia în stăpânire partea ce i se cuvine. Aşadar, întrucât drumul de la Paris la Napoli trece neapărat prin Roma, regele are nevoie de permisiunea tatălui meu ca să treacă prin statele papale cu trupele sale. Aşa că, deocamdată, regele Ludovic nu-şi poate permite să-l nemulţumească pe papă, care vă cere să renunţaţi la proiectul de a-l însura pe întâiul vostru născut cu ducesa d'Angoulême, acceptându-mă pe mine ca noră în

locul ei“.

Ajuns aici, ducele se întoarce către fiul său, care rămăsese cu gura căscată, şi-i spune ironic:

— Gata, acuma n-ai decât să râzi cât pofteşti!

— Cum vine asta? Vrei să spui, pe scurt, că a venit ea în persoană să te şantajeze, să te prevină că eşti încolţit din toate părţile şi nu-ţi rămâne decât să accepţi tot ce coace mintea Suveranului Pontif!

— Dar tu chiar n-ai înţeles nimic! Ţi-e gândul aiurea sau nu eşti în stare să pricepi faptele? Lucrezia mi-a dezvăluit un plan ce trebuia să rămână secret. Iar asta ne oferă posibilitatea să înfruntăm silniciile papei având un avantaj asupra lui. Cum s-ar zice, acum am timp să mă pregătesc şi să găsesc, dacă nu o cale de ieşire, măcar un chip de a obţine garanţii privitoare la dreptul nostru de a rămâne cârmuitorii acestui oraş şi, mai ales, de a menţine relaţii bune cu regele Franţei şi, de ce nu, şi cu Biserica. Plătind însă cu bani peşin poftele Suveranului Pontif!

Papesa de probă

Tocmai pentru a-şi vădi marea dragoste pe care i-o purta Lucreziei, papa Alessandro închipui un spectacol în toată puterea cuvântului, în care fiicei îi revenea un rol menit să-i aducă un imens prestigiu. O punere în scenă care s-ar fi putut dovedi tot aşa de bine o catastrofă, câtă vreme publicul ce-ar fi trebuit să judece şi să-şi dea consimţământul era plin de cardinali şi de episcopi, renumiţi pe-atunci pentru sarcasmele şi calomniile lor, în stare să-i zdrobească chiar şi pe puternicii zilei. Sub pretextul că trebuie să meargă în Lazio, în fruntea unei armate comandate de el pentru a rezolva o încurcată problemă de posesiuni teritoriale, papa hotărâse să părăsească Roma pentru circa o lună. În calitate de responsabil demn să conducă şi să controleze guvernul Vaticanului, se gândise s-o lase pe Lucrezia. O femeie pe tronul papal. Ba chiar propria sa fiică. E lesne de închipuit că, într-un oraş ca Roma, locuit în majoritate de romani, obişnuiţi cu tot ce se putea întâmpla pe lumea asta, ba chiar şi pe cealaltă, o atare iniţiativă nu putea stârni decât

stupoare şi mai cu seamă o curiozitate plină de sarcasm în ce priveşte rezultatele.

Lucrezia se putea prezenta la prima şedinţă a consistoriului în haine umile şi modeste sau îmbrăcată aşa cum obişnuia s-o facă atunci când ieşea în lume. Hotărî însă să apară cu un veşmânt neobişnuit, brodat de sus şi până jos cu fir de aur strălucitor şi împodobit ici-colo cu pietre preţioase de mare valoare.

Îi salută pe prelaţii uluiţi şi scoase dintr-o mapă câteva foi de hârtie, spunând: „Am aici o scrisoare“. Apoi, renunţând la ceremonialul obişnuit, Lucrezia – *Vicariessa*, cum era numită – intră direct în subiect şi, adresându-se şirului de cardinali, începu să vorbească ferm şi avântat:

— Acum câteva zile, în Lombardia, undeva între lacul Maggiore şi lacul Como, a murit o femeie cunoscută în toată valea Padului. Nu provenea dintr-o familie nobilă, dimpotrivă, era o ţărancă analfabetă, care fugise de tânără din casa părinţilor ei, aflată într-un sat pe nume Stâna săracilor. Aşa cum se întâmplă adesea în multe familii de pe toate continentele, tatăl o brutaliza încontinuu pe fată. O stâlcea în bătaie. Într-o bună zi, biata de ea se pomeni cu un braţ rupt şi-un ochi învineţit. Ca să se lecuiască, merse cât e ziua de lungă şi ajunse pe vârful Sacro Monte, un pisc situat în munţii din Varese. Acolo, în marginea unei păduri, trăia, de toţi cunoscut, un pustnic renumit pentru ştiinţa de a îndrepta oase. Şi dacă am ajuns aici ar fi nimerit să vă citesc restul scrisorii, care spune povestea sărmanei fete.

Arătând scrisoarea, Lucrezia continuă:

— Vorbeşte stareţa mânăstirii de la Monte Sacro: „Mâinile pustnicului ce îndrepta oase au fost într-adevăr miraculoase. Pe timpul convalescenţei, fata, pe nume Giuliana, hotărî să rămână în tovărăşia pustnicului. Aşa se face că ajunse să locuiască într-o adevărată mânăstire de mult abandonată. La intrare se mai găsea încă obişnuita roată a pomenilor, la fel ca toate cele aflate la porţile mânăstirilor. Şi roata asta, care dădea de pomană mâncare, apă şi chiar haine, se învârtea fără încetare.

Într-o dimineaţă, Giuliana se pregătea să pună pe roată ouă, lapte şi pâine proaspătă pentru sărmanii înfometaţi, aşa cum făcea în fiecare zi, când, surpriză!, învârtind-o, îi apăru în coşul pentru donaţii un copilaş. Le propuse femeilor din sat să-l crească, dar ele aveau deja propriii copii de hrănit. Or, se ştie, femeile din valea respectivă n-au decât două ţâţe fiecare. Astfel, adăpostul se pomeni cu un oaspete neaşteptat, dar foarte iubit de cele circa douăzeci de femei, căci la atâta se ridica numărul celor care fugiseră de acasă ca să scape de violenţă. Cererile de ajutor crescură văzând cu ochii. E arhicunoscut că cel mai uşor pe lumea asta e să găseşti nevoiaşi cărora să le faci pomană, iar cine vine să învârtă roata nădăjduieşte întotdeauna să găsească cu ce să-şi ducă zilele. Astfel, unite, femeile, pe care lumea le numea Surorile Ocrotitoare, trebuiră să înveţe cum să facă de mâncare, cum să ţească pânză şi să confecţioneze veşminte, precum şi să rostească rugăciuni şi să cânte, pentru ca săpatul, mulsul animalelor şi vâslitul în lacuri şi râuri după peşte să le fie mai puţin anevoioase. Faima celor două femei care întemeiaseră lăcaşul crescu în tot cuprinsul văii, ca şi în munţii învecinaţi, în parte şi datorită grijii pe care o purtau neputincioşilor şi bolnavilor. Numai că o singură doftoroaie în stare să îndrepte oase nu era de-ajuns pentru numărul mare de solicitări. De aceea au venit să-şi ofere serviciile alte doftoroaie în stare să îndrepte toate cele. E însă arhicunoscut că, acolo unde oameni simpli şi prea generoşi reuşesc să înfrângă stavilele lăcomiei, haita alcătuită din *possessores* ai celor mai diferite privilegii, începând cu unii înalţi prelaţi, îşi ciuleşte urechile şi îl declară suspect de erezie pe oricine dă naştere solidarităţii în cauză. Din fericire, nu doar oamenii simpli şi umili se răzvrătesc împotriva acestor campanii de persecuţii, ci şi câte un episcop, sprijinit de oameni înarmaţi cu putere şi înţelepciune. Aşa se face că mânăstirea a fost recunoscută de autorităţi, încă de pe vremea papei Sixt IV, reuşind să supravieţuiască, ba chiar să sporească.

Acum câteva zile, Giuliana, căreia toată lumea îi spunea «femeia bună», a murit. Nu ştiu ce loc şi-o fi găsit în cer, dar aş dori ca voi, bărbaţii sfinţi ai curiei romane, să-i apăraţi memoria şi mai ales să îngăduiţi acestei mânăstiri să-şi continue opera de ajutorare a celor care suferă nedreptăţi şi abuzuri“.

Încheind lectura scrisorii, papesa se ridică şi propune:

— Suntem datori cu un răspuns imediat. Şi vă îndemn să daţi o bulă specială care să le acorde călugăriţelor Ocrotitoare îngăduinţa de a-şi administra misiunea cu totală autonomie şi totodată dreptul de a-şi extinde sfera de intervenţie, în cadrul căreia să poată acţiona fără limitări şi fără împotriviri de vreun fel. Vă rog deci să votaţi.

Consensul a fost unanim, iar rezultatul a fost chiar aplaudat.

Prezenţi la şedinţa consistoriului, printre alţii, delegaţii de la Ferrara s-au declarat uimiţi s-o descopere pe această temporară principesă a Bisericii, înconjurată de atâţia cardinali care, fermecaţi, îi sorbeau cuvintele. Mai presus de toate însă nu le venea să creadă că tânăra aceasta, citind misiva acelei comunităţi de femei credincioase înzestrate cu o extraordinară voinţă de a-i sluji pe nevoiaşi, reuşise să scoată în evidenţă adevăratele îndatoriri ale înalţilor prelaţi. E limpede acum care fusese intenţia papei Alessandro VI: prin această mişcare, el reuşea să demonstreze că Lucrezia poseda nu doar un farmec neobişnuit, ci şi neasemuita capacitate de a duce la bun sfârşit o însărcinare atât de delicată.

Cea care se peţeşte singură

În vreme ce-şi îndeplinea însărcinările, Lucrezia trebui să participe şi la discuţiile cu trimişii ducelui de Ferrara legate de clauzele contractului matrimonial. Acesta a fost, într-adevăr, o altă mare găselniţă a regizorului suprem al familiei Borgia, tatăl miresei. Faptul că ea însăşi a fost însărcinată să-l încheie sporea greutatea şi valoarea totalei autonomii de care se bucura tânăra

domniţă. Aşa cum am văzut, ducele de Ferrara avea de gând să obţină maximum de profit de pe urma acestei nunţi, după cum îi sugerase însăşi posibila mireasă. Deşi papa avea intenţia fermă de a încheia negreşit contractul, pretenţiile ducelui de Ferrara erau cel puţin exorbitante. Socrul cerea nici mai mult, nici mai puţin decât două sute de mii de ducaţi zestre, la care se adăugau diferite teritorii şi castele, privilegii pentru fiii săi mai mici, fără a pune la socoteală, fireşte, anularea totală a onerosului tribut anual, pe care familia d'Este trebuia să-l verse papei în schimbul dreptului de cârmuire a oraşului, feudă a Vaticanului. Lucrezia trata încheierea contractului nu în propriul său avantaj, ci, pe faţă, în avantajul viitorului socru şi al lui Alfonso d'Este, soţul ei.

Astfel, Suveranul Pontif, care a intervenit spre sfârşitul dezbaterii, s-a văzut nevoit să accepte, călcându-şi pe inimă, pretenţiile ducelui. Noi însă, mai afurisiţi, suntem absolut convinşi că şi aici se ascunde o regie foarte bine pusă la punct de papa Alessandro, care în toată afacerea a jucat rolul afaceristului îndărătnic silit să cedeze în faţa dorinţei şi covârşitoarei influenţe a fiicei sale. Rol care s-a dovedit absolut victorios.

Deci, la 1 septembrie 1501, la Palatul Belfiore din Ferrara, s-a celebrat nunta *ad verba*, adică în absenţa miresei, care supraveghea la Roma pregătirea pentru călătoria ce avea s-o ducă la noul său domiciliu ferrarez, eliberată în sfârşit atât de tutela tatălui, cât şi de cea a ticălosului său frate.

În cursul tratativelor se stipulase verbal că soţia nu-l va putea lua cu ea pe Rodrigo, fiul de numai doi ani făcut cu al doilea soţ, Alfonso. Inutil de subliniat profunda durere a mamei.

La 6 ianuarie 1502, alaiul care se prezentase s-o ia pe soţie de la Vatican ca s-o conducă la Ferrara s-a pus în mişcare. Începuse să ningă. Bernardo Costabili, unul dintre trimişii ferrarezi, ne spune că „Sanctitatea Sa trecea de la o fereastră la alta a palatului, urmărind cu tristeţe până în ultima clipă plecarea iubitei sale fiice".

Alaiul, cu cavaleri şi doamne din suită pe cai, porneşte. Lucrezia e şi ea călare. Dar nu-şi încalecă armăsarul ca amazoanele, aşezată adică transversal pe crupă, cum obişnuiesc femeile, ci pe şa, ca bărbaţii. Motiv pentru care poartă nişte şalvari largi, după moda turcească, aidoma femeilor musulmane când călătoresc pe catâri sau cămile.

Caravana miresei parcurge drumul până la Ferrara cu numeroase opriri, atât de noapte, cât şi de zi, pentru a evita oboseala excesivă. De aceea, în anumite oraşe sunt prevăzute popasuri de câte trei zile. Ajungând la Foligno, sunt întâmpinaţi de un alai de bărbaţi călări, ce precedă câteva care alegorice pe care apar tinere fete cu haine şi măşti evocând nimfe şi fauni, precum şi zeităţi cum ar fi Apollo şi Dionysos, cele trei graţii sau Vulcan şi Venus. Toate aceste personaje recită şi cântă acompaniate de instrumentişti. Îşi fac apariţia şi acrobaţi care umblă pe sârme suspendate deasupra străzilor largi între un palat şi altul, lăsându-se să cadă, dar stârnind de fiecare dată aplauze pentru îndemânarea cu care se agaţă de leagăne în balans, apucate în ultima clipă. Asistăm la scena în care mireasa este aleasă cea mai frumoasă dintre doamnele de faţă, iar un tânăr înveşmântat ca Paris îi înmânează mult râvnitul premiu: un măr turnat din aur.[17]

Caravana urcă apoi Apeninii şi coboară în Romagna. În trecătoare are parte iarăşi de zăpadă, lucru absolut firesc la acea altitudine. Din fericire, la Urbino e prevăzut un popas la palatul Montefeltro, unde alaiul e întâmpinat de Elisabeta Gonzaga, iar Lucrezia e uimită de imensul salon cu cămin, unde e primită alături de peste cincizeci de persoane.

În ultimele zile de ianuarie, alaiul ajunge la Bologna, iar de aici la castelul Bentivoglio. După parcurgerea ultimelor douăzeci de mile, caravana va ajunge la Ferrara.

Abia suită în apartamentul ce i-a fost oferit spre a-şi petrece noaptea, Lucrezia aude larmă la intrarea în castel. Un călăreţ dăduse pinteni calului şi se năpustise spre

17 F. Gregorovius, *op. cit.*, p. 226.

podul mobil chiar în clipa când acesta era ridicat, riscând să cadă în şanţ. După cum povesteşte cronica, nesăbuitul cavaler mascat se dă în spectacol în curtea interioară din faţa palatului în care locuieşte mireasa, executând adevărate numere de circ ecvestru, coborând şi urcând iar pe calul în galop, rotindu-se până sub gâtul animalului, şi apoi cu o răsucire suindu-se iarăşi în şa. Guarzilor, care-l întreabă ameninţător cine e, le răspunde aproape enervat:

— Ce, nu-mi recunoaşteţi tunica şi însemnele? Sunt un curier al ducelui de Ferrara şi aduc o misivă pentru *madonna* Lucrezia! Anunţaţi-o, vă rog, să se arate la fereastră!

Şi zicând asta, dă pinteni calului silindu-l să se ridice pe picioarele dinapoi.

Lucrezia se arată în cele din urmă la fereastră şi strigă:

— Ce misivă îmi aduceţi cu atâta larmă?

Iar călăreţul, oprindu-şi calul care se pleacă aproape în genunchi în faţa ei, răspunde:

— Eu sunt misiva şi am venit să mă dăruiesc cu totul vouă, *madonna*!

Şi, spunând aceasta, îşi smulge masca de pe faţă şi-şi leapădă vesta cu dungi verticale de trimis ducal. Atunci, spre uluirea tuturor, apare Alfonso d'Este în persoană. Neputându-şi stăpâni emoţia, Lucrezia îi strigă mirelui:

— Îţi mulţumesc, Alfonso! E cel mai frumos dar pe care l-am primit vreodată! Urcă, rogu-te, la mine, chiar şi pe cal, dacă aşa ţi-e voia!

Rămaşi singuri în salon, Lucrezia face o plecăciune mai-mai să atingă podeaua cu un genunchi şi exclamă:

— Îngăduie-mi, iubitul meu soţ, să te îmbrăţişez şi să te primesc aşa cum e firesc s-o facă o soţie.

— Ai înnebunit? îi răspunde Alfonso. Nu ştii că semnele de afecţiune nu se cuvin a fi arătate înainte să se fi consumat cel puţin o noapte de dragoste?

O clipă de uluire, apoi Lucrezia şi soţul ei izbucnesc într-un hohot de râs. Pe urmă, Alfonso o apucă de talie şi o ridică în braţe, oferindu-i în sfârşit buzele. Se aşază la o

masă pentru o mică gustare. Tânărul cere ca ea să fie îmbelşugată, fiindcă mersul călare şi emoţia de a se afla singur cu Lucrezia i-au dat o foame de lup. Pe neaşteptate, soţia schimbă vorba:

— Aş vrea să-mi explici un lucru.

— Spune, *madonna*.

— Aş dori să ştiu ce ţi s-a întâmplat. Cărui fapt îi datorez metamorfoza asta extraordinară? Până acum câteva ceasuri eram absolut sigură că mă dispreţuieşti pe faţă. Chiar tatăl tău mi-a spus că erai îngrozit de ideea de a lua de nevastă o femeie cu o reputaţie proastă ca mine. Iar acum, ca prin farmec, lucrurile arată de parcă m-aş fi substituit acelei netrebnice pe care toţi ţi-o prezentaseră ca pe fiica diavolului însuşi!

— Nu te amăgi, cred şi acuma că eşti fiica lui Lucifer, dar am descoperit că am o puternică înclinaţie pentru tot ce vine din infern.

— Prea bine, vrei să rămâi în acest paradox, şi asta mă distrează şi pe mine, dar fiindcă văd că te fereşti, o să-ţi spun eu adevăratul motiv: ce te-a impresionat, în primul rând, e faptul că în pertractările în vederea nunţii eu m-am situat de partea ta şi a tatălui tău.

— E adevărat, recunosc. Dar, continuă Alfonso, adaugă aici şi amănuntul că te-ai preocupat şi de faptul ca Vaticanul să nu-şi permită, nu ştiu câţi ani de-aci înainte, să-i ia familiei d'Este dreptul de a cârmui Ferrara.

— Îmi face plăcere, numai că mă văd nevoită să recunosc că în cele din urmă dragostea ta pentru mine a luat naştere doar dintr-un interes economic.

— Ba nu, ceea ce m-a răvăşit cu totul a fost descoperirea felului în care reuşeşti să te mişti printre cei din preajma ta şi să tratezi cu ei.

— M-ai văzut deci? Când?

— Acum câteva săptămâni, exact în seara în care, alături de Suveranul Pontif, tatăl tău, sărbătoreai nunta noastră.

— Erai de faţă?

— Ba bine că nu. Ca de obicei însă, sub masca unui

personaj neobişnuit.

— Ce personaj?

— Un cardinal, purtam o pereche de ochelari, cu nas şi barbă false – ce mai, un prelat în toată puterea cuvântului. Nu mă puteai recunoaşte. M-am apropiat de tine, prefăcându-mă că discut cu un coleg de-al meu şi-am auzit ce spuneai. Ţi-am descoperit ochii superbi şi gesturile armonioase, ba chiar şi mireasma îmbătătoare.

Cei doi vorbesc, glumesc, şi astfel două ore trec ca vântul şi ca gândul[18]. Soarele stă să apună, şi Alfonso e silit să se-ntoarcă imediat la Ferrara.

— Iartă-mă, dar din păcate n-am spus nimănui că vin în întâmpinarea ta, ba chiar am uitat să previn servitorii şi gărzile palatului. La ora asta pesemne că sunt deja îngrijoraţi.

— Prea bine, cobor cu tine, te însoţesc până la armăsarul tău. Oricum ne vedem mâine.

Şi, coborând scările, Lucrezia îi ia mâna şi-i spune:

— N-ai idee ce bucurie mi-ai pricinuit cu o aşa surpriză! Mă simt atât de fericită, că-n noaptea asta o să mă chinui mult să adorm.

La leçon des italiens

Suntem la Ferrara. Lucrul surprinzător şi fascinant al acestei perioade este că la curţile italiene şi europene găsim în plină activitate cele mai remarcabile personalităţi ale istoriei, ştiinţei şi artei universale. Rafael, Ercole d'Este, Ariosto, Leonardo, Bembo, Lucrezia însăşi, Copernic, Michelangelo, ca să citǎm doar câteva, acţionează toate în vremea Umanismului şi a Renaşterii, adesea se cunosc, se urăsc, se iubesc şi produc, în fuziunea personalităţilor şi energiilor lor creatoare, momentul pesemne cel mai înalt, irepetabil al culturii italiene.

În această atmosferă, Ferrara oferă un cadru cel puţin uimitor. Cârmuit, aşa cum am văzut, de una dintre dinastiile cele mai luminate ale Italiei, oraşul hotărâse

18 *Idem*, pp. 231– 232.

exact în acei ultimi ani să se înnoiască radical. Într-adevăr, ducele Ercole era pe cale să înfăptuiască un proiect menit să ridice Ferrara la rangul de cetate ideală, visul oricărei comunităţi din Europa la acea vreme. Era vorba literalmente despre dublarea dimensiunilor prin adăugarea unui alt oraş construit potrivit principiilor de raţionalitate şi echilibru tipice Renaşterii de Biagio Rossetti, probabil cel mai important urbanist al vremii. El proiectase un oraş de nerecunoscut, mai cu seamă în acel moment, pentru Lucrezia, care-l vizitase aproape incognito, cu câţiva ani mai înainte, împreună cu soţul ei Giovanni Sforza. Fiecare locuinţă, campanilă, palat sau casă abia construită erau rodul unui proiect elaborat cu stricteţe de arhitecţi. Nimic nu era lăsat la voia întâmplării.

A doua zi, trezindu-se în castelul Bentivoglio, Lucrezia avu parte de o nouă surpriză. N-avea să mai purceadă către Ferrara călare, ci navigând pe o ambarcaţiune fluvială de-a lungul canalului ce leagă Bologna de râul Pad. Scăpa în sfârşit de chin şi de zdruncinături şi putea să se bucure în linişte de splendidul peisaj înveşmântat în albul zăpezii. Răsfrângerile luminii pe acea mantie imaculată dădeau ochilor săi albaştri o intensitate încântătoare.

Îşi dădu seama de asta, cu uimire, soţul ei, atunci când, după intrarea triumfală în oraş, reuşi în sfârşit să rămână singur cu ea. Parcurseră călare drumul până la Castello Vecchio şi intrară sub imensul cvadriportic împodobit cu şiruri de coloane monumentale:

— Doamne, ce lumină scapără din ochii tăi! exclamă Alfonso. De unde le vine vraja asta?

— O, e un vechi vicleşug aflat în puterea noastră, a vrăjitoarelor, bine aţi făcut că n-aţi îndepărtat tot albul zăpezii din curte, ca să-mi pot exercita în continuare farmecele! îi răspunde Lucrezia.

Câţiva hamali mergeau în faţa cuplului purtând în spinare saci şi cufere aparţinând noii şi superbei locatare. Ca să poată sta pe deplin liniştiţi, ducele eliberase etajul ce-i era îndeobşte rezervat lui. Ajunşi înaintea uşii ce

dădea în marele dormitor, Lucrezia nu reuşi să-şi stăpânească o exclamaţie de uimire. În mijlocul încăperii se înălţa un imens edificiu din lemn pictat cu figuri smălţuite. Alfonso făcu un gest larg către cei patru servitori care traseră toţi deodată de nişte sfori, şi iată că întreaga construcţie se deschise pe toate cele patru laturi, lăsând la vedere un pat împodobit cu văluri care dispărură la rândul lor ca nişte cortine de teatru.

Lucrezia exclamă:

— Şi mă mai învinuieşti pe mine de magie! Ce minunăţie! Dar o să putem dormi în această arcă a lui Noe?

— Aşa e, seamănă cu arca lui Noe! Lipseşte numai corabia. Dar trăgând de sforile alea totul se va închide în jurul nostru şi vom fi ca într-un cuib al dragostei.

Din afară se poate ghici lăuntrul, atât în cazul oamenilor, cât şi al palatelor

Din seara aceea cei doi tineri îşi petrecură toate nopţile împreună, spre marea satisfacţie a papei şi mai ales a familiei d'Este, care aştepta cu nerăbdare naşterea unui moştenitor. Dar oricât de bucuroasă ar fi fost de viaţa cu noul ei soţ, Lucrezia dorea să cerceteze teritoriul pe care-l zărise cu uimire, în treacăt, pe vremea când era claustrată în mânăstirea aflată în reconstrucţie. Îi ceru deci socrului permisiunea de a vizita faimoasele reşedinţe de la ţară ale familiei d'Este, numite „deliciile". Ercole se arăta de o curtoazie neînchipuită. Anumite personaje apropiate Curţii susţineau că ducele îşi pierduse literalmente capul după tânăra fată, până într-atâta încât declarase public că, dacă fiul său Alfonso ar fi refuzat s-o ia de soţie pe Lucrezia, care avea douăzeci şi doi de ani, ar fi luat-o el cu dragă inimă. Primind din partea lui Ercole nu doar permisiunea, ci şi o întreagă suită alcătuită din artişti şi istorici meniţi să-i fie ghizi, fata petrecu mai multe zile vizitând palat după palat, inclusiv castelele înălţate pe malul abrupt al mării şi insulele aflate la vărsarea Padului.

Alfonso suporta greu absenţa Lucreziei. Devenise incapabil să se lipsească de fermecătoarea lui soţie. Într-o

zi cedă dorinţei şi, încălecând, porni în zori pentru a i se alătura la reşedinţa Belriguardo. Oprind la staţia de poştă ca să înlocuiască o potcoavă căzută, potcovarul care-l întâmpină numaidecât îi zise:

— Bine aţi venit la fierăria mea, Excelenţă! Cum se simte frumoasa voastră *signora*? S-a refăcut?

— De ce mă întrebi?

— Păi, *signore*, nu mai departe decât alaltăieri a trecut pe-aici, întinsă într-o căruţă în urma unei căzături.

— A căzut de pe cal? Când? Unde?

— La nici două mile depărtare. N-aţi aflat? Oricum, nu era nimic grav. Cum bine ştiţi, noi, potcovarii, ne cam pricepem la oase rupte, aşa că m-am uitat la ea şi sunt sigur că nu şi-a rupt nimic.

— E aici, pe-aproape, vreo ospătărie sau vreo tavernă?

— E foarte aproape, aici, în spate, taverna ţinută de soră-mea. Ea a îngrijit-o.

— Şi are ulei de in sau vreun alt amestec pentru masaje?

— Sigur că da, vă însoţesc, dacă doriţi.

O oră mai târziu ajung la castelul unde Lucrezia zace în pat beteagă. Deschizând uşa camerei, Alfonso o găseşte în semiîntuneric, cufundată într-un somn adânc şi, ca să nu facă zgomot, se apropie de ea tiptil şi se apleacă dând să o sărute. Pe dată însă, Lucrezia se trezeşte şi, dându-şi seama unde se află, murmură cu tristeţe:

— Iubitule, iartă-mă, dar nu pot nici măcar să te ating cu buzele.

— Să nu-mi spui că te-ai lovit şi la faţă, îi răspunde Alfonso.

— Ba da, din păcate sunt toată o vânătaie, începând cu nasul, iar gura mi s-a umflat. Nu vezi ce greu vorbesc? Cine ţi-a spus că am căzut?

— Fratele femeii care te-a îngrijit.

— Potcovarul?

— Da, şi mi-a mai spus că, foarte probabil, nu ai nimic grav.

— Aşa o fi, dar mă doare tot corpul, mă doare şi când respir sau închid ochii.

Îndrăgostitul îşi pleacă capul, rămânând fără grai. În cele din urmă zice:

— Din nefericire, în toată regiunea nu e niciun medic în stare să te lecuiască. Nu vrei să te-ajut să-ţi scoţi cămaşa? Dacă ai încredere în mine, aş putea să-ţi fiu de ajutor.

Lucrezia se dă înapoi speriată:

— Te implor, Alfonso, mă doare prea tare când m-atingi!

— Dar numai atingându-te te pot ajuta, răspunde el. La Curte şi chiar în afara ei, lumea mă socoteşte cu admiraţie un călăreţ inconştient şi nepăsător. Mi-am rupt deja mai multe oase decât era nevoie în căderi incredibile, aşa că am învăţat pe propria piele să mă îngrijesc şi totodată să îngrijesc şi alţi răniţi. Te rog deci, ai încredere, n-o să te doară.

Lucrezia se lasă aşadar în voia mâinilor lui. El îi trage cămaşa şi o unge delicat cu ulei, începând cu spinarea. Ea îşi înăbuşă vaietele, din când în când însă îl imploră:

— Mai încet, te rog! Ahhh! Nu mai pot!

— Încă un pic, încearcă să te aşezi pe burtă.

Ea scoate mici ţipete, treptat însă vaietele încetează, iar Lucrezia începe să respire mai liniştit. Când şi când nu se poate abţine totuşi, iar Alfonso îi şopteşte:

— Dacă vrei, mă opresc…

— Nu, te implor, rezist, simt că-mi face bine, ba chiar plăcere, continuă. Mă doare tot mai puţin. Te iubesc. Unge-mă şi cu celălalt ulei… Da, şi acolo… Doamne, ce minunat e să fiu mângâiată de tine! Parcă am scăpat din infern şi am ajuns în purgatoriu. Nu te opri, curând o să fiu în paradis.

Vârtejul fanteziei

Printre pasiunile nestăvilite pe care Lucrezia nu era în stare să le ascundă se afla şi pasiunea pentru poezie, pentru poveştile fantastice şi, mai ales, pentru pictură. Adora mai cu seamă povestirile care zugrăveau lucruri

fireşti ce deveneau absurde. Era epoca în care din Flandra soseau pânzele lui Bosch reprezentând momente tragice în contrapunct cu momente vesele, cum ar fi un sat în flăcări în care bărbaţi şi femei aleargă îngroziţi, adesea goi, ca să scape de foc, iar în partea opusă, o grădină a desfătărilor, un soi de Eden plin de scene voioase, de un subtil şi fantastic erotism.

Şi la Ferrara, în Palatul Schifanoia, pereţii erau pictaţi cu scene având subiecte asemănătoare: puteau fi văzute alaiuri de care alegorice dedicate anotimpurilor, faimoase divinităţi în rândul cărora trona o enormă Venus, iar de jur împrejur mişunau iepuri albi, masculi şi femele, alergând unul după altul şi încercând să se prindă în îmbrăţişări aprige. La fel de tumultuoşi erau şi băieţii şi fetele elegante, care se provocau unii pe alţii cu îmbrăţişări şi săruturi furişe. Câte un bărbat încerca să treacă la împreunări mai făţişe, vârându-şi mâna sub rochiile fetelor. Apoi, dintr-odată, o mare porţiune a peretelui e invadată de copilaşi. Unii, abia veniţi pe lume, râd şi plâng, se târăsc ca pisicile sau aleargă – e apoteoza primăverii. Şi taman aici, în faţa acestei picturi din care se revarsă bucuria vieţii, Lucrezia se simte cuprinsă de un val de căldură, i se învârte capul şi e cât pe ce să cadă, dar o sprijină din fericire una dintre doamnele de companie, care exclamă toate în cor: „Ura! Doamna noastră e însărcinată!“

În seara aceea, în familia d’Este a fost mare petrecere. Urma să se nască urmaşul la tron. Cel mai fericit e, fireşte, ducele Ercole. Dar tot pe atât e şi Alfonso, felicitat de întreaga Curte şi de prieteni, din rândul cărora nelipsitul bufon face aluzii întâmpinate cu râsete doar de cei mai necioplţi dintre invitaţi. În timpul petrecerii, îmbrăţişându-şi soţul, Lucrezia îi şopteşte:

— Aş vrea să sărbătoresc acest eveniment întorcându-mă la noaptea noastră dintâi.

— N-ai să mă crezi, voiam să-ţi cer şi eu acelaşi dar, îi răspunde Alfonso înduioşat.

— Arca lui Noe! exclamă amândoi la unison.

Toţi se întorc surprinşi către cei doi îndrăgostiţi.

Să nu împrumuţi niciodată tunuri unuia care se poate sluji de ele trăgând asupra ta

Urmărind toate aceste întâmplări, am uitat aproape cu desăvârşire de Cesare. Să-şi fi înfrânat propriile veleităţi belicoase? Nici gând! Exact în ziua în care Lucrezia sărbătoreşte a patra lună de sarcină, ajunge la Ferrara ştirea unui eveniment cel puţin tulburător. Ducele de Valentinois, care-şi continuă planul de a cuceri bucată cu bucată Romagna şi ţinuturile înconjurătoare, l-a convins pe Guidobaldo da Montfeltro să-i încredinţeze lui artileria aflată în dotarea armatei din Urbino, cu care Borgia intenţionează să atace oraşul Camerino. Guidobaldo se arată reticent, pe urmă acceptă însă, în speranţa de a obţine astfel favorurile papei. Dar, la 20 iunie 1502, Cesare se slujeşte de armele încredinţate spre a ataca chiar Urbino. Nefericitul Guidobaldo abia reuşeşte să scape. Şi, scriindu-i cardinalului Giuliano della Rovere, comentează înspăimântat: „Mi-am salvat viaţa, tunica şi cămaşa. N-am văzut de când sunt atare ingratitudine, atare comportament de pirat“.[19]

Deznădăjduită, Lucrezia comentează: „De necrezut! Să-ţi trădezi cu neruşinare un prieten care-ţi oferă cele mai bune arme întorcându-le împotrivă-i! Ce justificare se poate aştepta din partea unui asemenea tâlhar?“ Dar infamiile lui Cesare nu se opresc aici. Câteva zile mai târziu, în apele Tibrului e găsit trupul lipsit de viaţă al lui Astorre Manfredi, cârmuitor al Faenzei, aruncat de Cesare în închisoarea de la Castel Sant’Angelo, după cucerirea oraşului. Toată lumea se gândeşte imediat la fiul papei.

Această avalanşă de atrocităţi, împreună cu căldura umedă ce stăpâneşte asupra câmpiilor din jurul Ferrarei pun în primejdie sănătatea Lucreziei. Se mută deci la oraş, în Palatul Belfiore, în căutarea unui climat mai sănătos, dar nenorocirile o ajung şi aici. La mijlocul lui iulie, la Ferrara izbucneşte o cumplită epidemie de febră, de care se

19 Geneviève Chastenet, *Lucrezia Borgia. La perfida innocente*, Mondadori, Milano, 1955, pp. 228– 229.

molipseşte şi Lucrezia. Apar temeri pentru viaţa ei, şi tocmai acum, pe nepusă masă, o găseşte şi cumplitul ei frate.

În seara aceea, din dosul uşii camerei sale, se aude glasul Lucreziei aruncându-i lui Cesare aspre insulte în dialectul vorbit doar în Valencia. Nimeni nu ştie ce şi-au spus, e cert că vizita în cauză i-a dat lovitura de graţie: în noaptea de 5 septembrie, după cumplite dureri care o fac chiar să nu mai poată sta în pat, Lucrezia dă naştere unei fetiţe moarte.

Durerea lui Ercole şi a întregului oraş, care se pregătea deja de sărbătoare, e imensă. Dar cel care-şi pierde minţile e Alfonso. Într-o seară, în vreme ce Lucrezia zace în aşternuturi, epuizată de durere, fiul ducelui dă uşa de perete şi fără să scoată o vorbă se aşază alături de patul ei, privind pe fereastră. Năucită de febră, Lucrezia îşi dă seama ca prin vis de prezenţa soţului şi-l roagă cu glas stins:

— Te rog, schimbă-mi compresa, ard toată, nu mai pot.

Tăcut, Alfonso întinde mâna, ia o cârpă, o cufundă în vasul cu apă şi o lasă să cadă neglijent pe fruntea ei, astfel că apa rece curge pe ea, pe spate şi pe gât.

Lucrezia se cutremură şi izbucneşte:

— Da’ ce faci? Ce te-a apucat?

Alfonso nu scoate o vorbă şi se reaşază. Lucrezia insistă:

— Ce ai? Nu vrei să-mi răspunzi? De ce te porţi aşa cu mine?

Alfonso se întoarce către ea şi-i răspunde sec:

— N-am nimic.

— Cum adică nimic? întreabă Lucrezia ofensată. De ce eşti aşa de bădăran cu mine?

Alfonso o priveşte şi-i taie scurt vorba:

— Ţi-am zis că n-am nimic, lasă-mă-n pace.

Făcând eforturi, furioasă, Lucrezia se ridică în capul oaselor pe pat:

— Îţi spun eu ce ai. Mă urăşti fiindcă n-am reuşit încă

să-ţi dăruiesc un fiu. Crezi cumva că nu ştiu ce frică ţi-e că fără un fiu, la moartea tatălui tău, fraţii tăi o să te înlăture de la tron? Doar asta te interesează!

— Nu-i adevărat! strigă Alfonso cu năduf, ridicându-se brusc. Cum poţi să crezi aşa ceva? Şi, în fond, eşti ultima persoană îndreptăţită să facă reproşuri altora!

— Ce vrei să spui cu asta?

— Mai bine tac, crede-mă!

— Ba nu, vreau să vorbeşti!

— Lasă-mă-n pace, Lucrezia!

— Dar vorbeşte, pentru numele lui Dumnezeu!

— Foarte bine. Tu ai vrut-o! spune Alfonso cu un râs amar, proţăpindu-se în faţa ei. I-am spus şi tatei că femeie mai rea ca tine nu putea găsi, dar el era deja subjugat de farmecele tale, şi aşa am sfârşit şi eu. Tâmpit am fost! Ba chiar mi s-a făcut milă de tine. Îmi spuneam: „Biata Lucrezia, mereu folosită de taică-său, îndurând toate umilinţele posibile, şi gurile rele zic că e un monstru, o prostituată şi că umblă cu otrăvuri“. Şi, ce să vezi, totul era adevărat! Totul!

— Ai înnebunit! Ce tot spui acolo, Alfonso? îl întrerupe Lucrezia îngrozită.

— Un singur nume îţi spun: Pedro Calderòn. Perrotto, dacă preferi. Sunt sigur că în pat aşa-i ziceai!

Lucrezia îl priveşte cu ochii holbaţi, deschide gura să spună ceva, dar nu iese un sunet.

Alfonso continuă:

— Hai, e rândul tău, n-ai nimic de zis? Sau poate că ţi-ai pierdut memoria? Nu m-ar mira; îmi închipui că, dacă ai câte un hăndrălău în fiecare zi, e greu pe urmă să ţi-i aminteşti pe toţi. Dar fii fără grijă, ţi-o împrospătez eu, continuă el cu un zâmbet sarcastic şi deznădăjduit. De fapt, e straniu, au trecut doar patru ani! Ce sfârşit îngrozitor! Un devotat al casei Borgia, un intim al familiei, găsit mort în Tibru! Cine ştie ce-o fi făcut ca să merite o asemenea pedeapsă!

— Te rog, te implor, nu mai spune nimic, îţi jur… spune Lucrezia astupându-i gura cu mâna.

Alfonso o trânteşte însă înapoi în pat şi continuă:

— Ba nu! Ai vrut să vorbesc, acum ascultă! Şi vreau să văd dacă ai curaj să-mi răspunzi! În fond, te înţeleg, abia te siliseră să te desparţi de primul soţ, meritai şi tu o mică satisfacţie! Totuşi, puteaţi fi mai precauţi! Nu-i niciun rău să-ţi iei un servitor pentru distracţie, dar dacă apare şi un fiu situaţia se complică… Aşa că aţi apelat la altă devotată servitoare, cum o chema? Ah, da, Pantasilea! Şi, ce să vezi, e pescuită şi ea din Tibru! Stirpe de ucigaşi patentaţi!

La fel ca în teatrul aflat la modă pe-atunci, când se ajunge aici, nu mai rămâne decât să laşi cortina şi să schimbi scena: la Palatul Diamantelor, ducele Ercole discută cu consilierii săi.

— Incursiunile lui Cesare, spune ducele, sunt tot mai îngrijorătoare. În aceste împrejurări, nu ştim care e cea mai potrivită atitudine.

— Dacă fiul papei o ţine tot aşa, comentează un reprezentant, echilibrul Italiei riscă să fie compromis.

— E-adevărat, răspunde altul, dar nu uitaţi că noi nu putem interveni în niciun fel, câtă vreme sora lui Cesare e soţia Excelenţei Sale don Alfonso.

Exact în acest moment intră în sala de consiliu Lucrezia. Cu chipul palid, îi aruncă o privire ducelui şi murmură:

— Vă rog, *signore*, trebuie să vă vorbesc. Vă rog.

Consilierii, ridicaţi în picioare, sunt luaţi prin surprindere şi se întorc la rândul lor către Ercole, care, după câteva clipe de ezitare, li se adresează miniştrilor săi:

— Domnilor, consiliul se reia diseară, vă puteţi retrage.

Pe dată, într-un murmur confuz, încăperea se goleşte, lăsându-i singuri pe Lucrezia şi pe socrul său. Ea face un pas înainte, pune o mână pe umărul ducelui şi în cele din urmă se aşază, suspinând adânc.

— Ce ai, Lucrezia? întreabă îngrijorat ducele Ercole.

— Preabunule *signore* – începe ea –, nu mai pot rămâne la Ferrara, trebuie să plec.

Ercole o fixează neîncrezător şi se aşază alături de ea în tăcere, aşteptând. Lucrezia continuă:

— Fiul vostru mi-a arătat un dispreţ la care nu există răspuns.

— Când asta? Ce tot spui acolo? îngaimă socrul.

— Numai adevărul. Mi-a adus acuzaţii cumplite, iar eu n-am replicat, am rămas mută.

— Da' ce tot spui? întreabă Ercole încurcat. Vorbeşte mai desluşit.

— E inutil să vă repet ce-a spus cuvânt cu cuvânt, sunt convinsă că informatorii pe care-i aveţi v-au raportat, la timpul potrivit, insinuările astea. De altfel, n-are nicio importanţă, s-au spus atâtea pe socoteala mea…

— Lucrezia, nu se cade să te porţi aşa! o întrerupe Ercole. Explică-mi totuşi!

Lucrezia îi apucă mâinile şi începe:

— E vorba de oribila poveste cu presupusul meu amant găsit mort în Tibru şi de un fiu secret pe care tatăl meu l-ar fi recunoscut. Nu-mi spuneţi că n-aţi mai auzit povestea asta…

Ducele pleacă privirea, oarecum vinovat, iar Lucrezia continuă:

— N-are importanţă, *signore*, doar ştiţi de câtă vreme se vorbeşte despre mine…

— Dar de ce nu i-ai răspuns nimic? În felul ăsta nu faci decât să confirmi bârfele astea oribile!

— N-ar fi de niciun folos, *signore*, poveştile astea au fost spuse de atâtea ori, că de-acum au luat locul adevărului. Şi apoi, fiul vostru nu m-ar fi crezut niciodată, răvăşit şi disperat cum e. Îl înţeleg. Alfonso a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să mă iubească, a încercat să înlăture toate minciunile, dar frământările calomniei ies totdeauna învingătoare.

— Nu te pripi să iei hotărâri radicale. Înţeleg că te simţi jignită…

— Nu mă simt jignită, sunt doar disperată.

— Ascultă-mă, copila mea, îmi cunosc bine fiul, prea de timpuriu lipsit de mamă, pe care am fost nevoit s-o

înlocuiesc şi în privinţa asta. Am învăţat deci să-i citesc toate sentimentele dintr-o privire, aşa că-ţi voi spune că Alfonso nu este doar îndrăgostit de tine, te adoră. Cunoscând însă şi felul în care judecă, te-aş sfătui să laşi lucrurile să se petreacă la fel ca la trasul vinului în butoaie: acuma fierbe, să aşteptăm să se limpezească. Pe urmă, fii sigură de asta, toată drojdia acumulată faţă de tine o să dispară.

Lucrezia îşi sprijină fruntea de umărul lui Ercole, scăldându-i haina în lacrimi. Apoi pleacă murmurând:

— Sper să fiţi bun profet.

Vorbe aşternute în scris ca să seducă

Revenind la palat, tânăra *signora* îşi adună doamnele de companie şi le întreabă dacă le-ar face plăcere să organizeze o serată în care să citească împreună poeme dintre cele create în număr mare la Ferrara. Una dintre doamne, mai neruşinată, propune:

— Iertaţi-mă, *madonna*, ce-aţi zice dacă poeţii înşişi şi-ar recita poeziile?

— Splendidă idee! exclamă Lucrezia. Şi care să fie, după voi, tema compoziţiilor de recitat?

— Domnia voastră, *madonna* Lucrezia, chiar Domnia voastră să fiţi subiectul! sugerează pe dată alta.

În aceeaşi seară, la Palatul Belfiore, are loc o întâlnire la care iau parte câţiva dintre cei mai buni literaţi ai oraşului. Cu acest prilej, Lucrezia îmbracă o rochie superbă, purtând pe frunte un rubin, dar de nuntă al ducelui Ercole. Între participanţi se detaşează Celio Calcagnini, Niccolò da Correggio şi il Tebaldeo.

Acesta din urmă se scoală în picioare şi anunţă:

— *Madonna* Lucrezia, dacă-mi permiteţi, voi da citire unui sonet pe care vi-l dedică Marcello Filosseno: *„Te bucură Ferrara, căci ceru-ţi dăruieşte, / odată cu Lucretia pe tronul tău şezând, / pe-aceea care, binele Naturii adunând, / e-un dar nepreţuit ce schiptrul ţi-l păzeşte*“[20].

Lucrezia, măgulită, trece de la un invitat la altul,

20 *** *Lucrezia Borgia. Storia e mito*, Leo S. Olschki editore, Florenţa, 2006.

asigurându-se că se simt cât se poate de bine. Toţi se declară fermecaţi de tânăra *signora*. Cu multă greutate, unul dintre ei încearcă să se ridice în picioare, sprijinindu-se într-o cârjă, fără de care n-ar reuşi să se ţină drept. Lucrezia se apleacă spre el şi-i spune:

— Nu vă faceţi griji, nu trebuie să vă ridicaţi în picioare ca să mă salutaţi.

— Da, numai că am şi eu câteva rânduri pe care vreau să vi le dedic, răspunde tânărul şchiop.

— Cu dragă inimă! spune ea, ajutându-l să se ridice.

Poetul începe prin a-şi prezenta subiectul:

— Compoziţia mea are un titlu: *Pentru un surâs*. Iată cum sună: „Eu sunt năier şi trag la rame alături de alţi marinari pentru ca nava pe care ostenesc să treacă de pe-un mal pe altul al marelui canal. Într-o bună zi, pe această falnică corabie urcă o ceată alcătuită din graţioase domniţe şi din tineri de neam. Conducătorul cetei întrebă cu glas tare: «E oare între voi, vâslaşii, vreunul să ne poată cânta ceva pe timpul traversării?» – «Eu», zisei, oferindu-mă pe dată. Şi-ncepui să intonez o baladă dedicată celei mai strălucitoare între toate. La sfârşit, domniţa se apropie de mine şi-mi surâse mişcată, apoi coborî împreună cu ceilalţi călători şi se făcu nevăzută. Întreaga noapte ce-a urmat, şi multe altele apoi, surâsul ei nu mi-a dat pace. Îmi apărea înaintea ochilor în tot locul, şi mai ales pe timpul traversărilor“.

Şi, spunând asta, povestitorul îşi agită cârja de parcă ar fi fost o vâslă şi continuă:

— „Era limpede, nu mai puteam zăbovi pe-acea corabie. Hotărâi deci să mă fac soldat. Aveam un prieten, căpitan, care trăia la Napoli. Mă dusei la el şi mă-nrolai în armata regelui. În mai puţin de-o lună, luând parte la o bătălie, furăm atacaţi de inamic, care puse pe fugă primele şiruri de călăreţi şi pedestraşi. Ajunsei până în apropierea regelui şi mă azvârlii în vâltoare, lovindu-l pe atacator şi ucigându-l. «Soldat, îmi strigă regele, îţi datorez viaţa. Fără de tine şi-a ta spadă, aş fi mort acum.» Mă îmbrăţişă deci şi-mi zise: «De-acum înainte îmi vei fi ca un fiu.» Urmă

o altă bătălie, iar eu eram mereu în preajma regelui. Biruirăm şi de astă dată. Eu mă luptasem aprig, preluând conducerea de la un căpitan de rang înalt ce fusese ucis. Regele mă numi general, iar eu mă străduii de-atunci să fiu demn de acea numire. În ultima bătălie, purtată în câmpia Padului, am capturat întreaga curte a regelui uneia dintre cetăţile de-acolo. Atunci o recunoscui pe domniţa cea surâzătoare. Era însăşi regina. Profitai de învălmăşeală, o prinsei şi o suii pe calul meu. Fugirăm împreună. Într-unul din conacele pe care domniţa le avea la ţară, ne iubirăm cât e noaptea de lungă. Ziua următoare mă întorsei la oastea mea şi, două zile mai târziu, aflai că regina mea încheiase pace cu regele duşman, care era regele meu. Hotărârâ să se căsătorească pentru a spori siguranţa regatului. O noapte, şi totul s-a sfârşit. Mă urcai la bordul unei corăbii uşoare, cu o pungă doldora de arginţi. Căzui la învoială cu căpitanul şi cumpărai nava şi comanda ei. Dar soarta vru să dăm peste un vas al sarazinilor. Se-ncinse lupta, furăm luaţi prizonieri cu toţii, mă pomenii deci vâslind pe o galeră, în chip de sclav. Am tras la rame în ritmul bătut de un şef de vâslaşi, care ţinea şi maiul, şi gârbaciul. Vâsleam şi mă gândeam: «Ce s-a petrecut oare şi de ce?» Şi tot eu răspundeam: «Totu-i din pricina unui surâs.»“

Asistenţa izbucneşte în aplauze, şi iată că Lucrezia, mişcată precum regina surâsului, se apropie de povestitor şi se aşază lângă el.

— Voi aţi scris povestea asta? Şi dac-aşa stau lucrurile, când aţi scris-o?

— De ce mă întrebaţi?

— Fiindcă mi-am văzut fratele în bătăliile astea, şi în cele din urmă am citit totul ca pe o prevestire: el în lanţuri şi trăgând la rame.

— Nu ştiu, se poate. De altfel, personajul pe nume „il Valentino“ e în atenţia tuturor, nu-i greu să vorbeşti despre el. Dar, dacă-mi permiteţi, *signora*, trebuie să vă felicit pentru ideea de a ne reuni aici, în seara asta. În numele tuturor, pot spune, cred, că suntem onoraţi de favoarea ce

ne-aţi făcut.

— Vă mulţumesc şi aş dori ca astfel de serate să devină un obicei, îi răspunde măgulită Lucrezia. Ajutaţi-mă însă şi alegeţi voi persoanele în stare să le îmbogăţească.

— Nu ştiu dacă voi fi la înălţimea sarcinii pe care mi-o încredinţaţi.

— Dacă vreţi într-adevăr să-mi fiţi pe plac, vă implor, dăruiţi-mi încrederea voastră şi încetaţi să mai fiţi aşa solemn cu mine. Vă voi spune că-n viaţa mea n-am avut mai mare nevoie de un prieten ca acum. Dar, iertaţi-mă, încă nu v-am aflat numele!

— Îndrept greşeala îndată, mă numesc Ercole Strozzi. Meseria mea este judecător din rândul celor doisprezece Înţelepţi şi, aidoma tuturor celor ce slujesc dreptatea, încerc să evadez din capcana îndatoririlor făcând-o pe poetul.

Invitaţie la un banchet la care se servesc sicrie

Între timp, ducele de Valentinois, care se purta ca un stăpân în Romagna, căuta să-şi impună tot mai mult dominaţia, pentru a clădi un adevărat regat în centrul Italiei. Ţintele sale erau acum Bologna, Siena, Pisa şi Lucca. În jurul lui însă creştea, inevitabil, numărul celor care l-ar fi vrut mort. Iar printre aceştia se aflau nu doar duşmanii lui făţişi – cârmuitorii care se temeau să nu aibă sfârşitul lui Astorre Manfredi, pescuit mort din Tibru –, ci până şi cei mai apropiaţi susţinători. De fapt, chiar căpitanii săi erau cât se poate de îngrijoraţi de enorma putere pe care o acumula comandantul lor. Cum scria Machiavelli: „Li se păru că ducele devenea prea puternic şi se temeau că, odată ocupată Bologna, va încerca să-i lichideze, ca să rămână singur stăpân peste oştirile din Italia“.[21]

Aceştia se reuniră la Magione, în casa cardinalului Giovan Battista Orsini, ca să organizeze conjuraţia. Dar

21 Niccolò Machiavelli, *Descrizione del mondo tenuto dal Duca Valentino nello ammazzare Vittellozzo Vitelli, Oliverotto da Fermo, il Signor Pagolo e il duca di Gravina Orsini*.

aflând de trădare, Cesare puse la cale o răzbunare dintre cele mai iscusite şi mai crude.

Se prefăcu că vrea să cadă la pace cu căpitanii rebeli şi îi momi oferindu-le prebende şi avantaje personale şi, adormindu-le toate bănuielile, îi invită pe 31 decembrie 1502 la un banchet în oraşul Senigallia. De altfel, trebuie să recunoaştem că episodul denotă din partea lui Cesare o profundă cunoaştere a istoriei. Într-adevăr, tactica de a-ţi invita la petrecere toţi inamicii pentru a-i lichida era infailibilă, şi ea a fost relatată încă de istoricul grec Xenofon, unul dintre puţinii comandanţi eleni care n-au participat la banchetul oferit de persani, în timpul căruia au fost ucişi toţi generalii invitaţi.

Cesare îi întâmpină pe foştii conjuraţi şi, adresându-se unuia dintre ei, Vittellozzo Vitelli, îi spune zâmbitor:

— Frate, cum am putea noi, care am supus atâtea ţinuturi împreună, să ne aflăm în dezacord? Sunt gata să uit totul, vino, îmbrăţişează-mă!

Şi îl sărută pe obraz în semn de împăcare. Apoi trec cu toţii în marea sală unde trona o masă încărcată cu vânat şi vinuri scumpe. „Ai grijă – i-a spus il Valentino bucătarului –, vreau ca ultima lor cină să fie cea mai bună din câte au mâncat vreodată.“

Într-adevăr, după ce au luat loc cu toţii, il Valentino spune:

— Iertaţi-mă, prieteni, dar din păcate sunt nevoit să vă părăsesc pentru o clipă: în odaia de alături se află o biată fată care nu suportă să treacă o zi fără să-i fac o vizită. De altfel, cum se zice pe la noi, cea mai bună mâncare în care-ţi poţi înfige dinţii e o femeie preafrumoasă!

Căpitanii izbucnesc într-un hohot de râs grosolan, iar Cesare iese. Pe dată, în sală năvăleşte un detaşament de guarzi care-i înconjoară pe invitaţii îngroziţi. Unul încearcă să fugă, dar cade pe dată spintecat. E începutul măcelului. Doi dintre conjuraţi sunt strangulaţi în aceeaşi noapte de Michelotto Corella, sicarul personal al lui Cesare, care-l ucisese şi pe tânărul Alfonso de Aragon, al doilea soţ al

Lucreziei. Alţi doi, în chip cu mult mai crud, sunt ţinuţi prizonieri câteva zile, pentru a le da nădejdea că vor scăpa, după care unul e strangulat, iar celălalt înecat.

Trebuie spus că, în epocă, ruşinoasa ispravă a lui Cesare a cules mai mult laude decât indignare: vicleana isteţime şi hotărârea de adevărat condotier cu care scăpase de rivali stârneau admiraţia tuturor. Evident, puse în slujba unor interese politice sau personale, anumite atrocităţi pot fi privite şi ca înzestrări. Se mai întâmplă, sau mai bine zis, se întâmpla în secolul al XVI-lea.

Taifas despre cadavre

Ne aflăm în sala mare a palatului unde locuieşte Lucrezia şi unde doamnele din suita sa pregătesc primirea invitaţilor. În seara asta, într-adevăr, sunt aşteptaţi autori de poeme şi nuvele, care vor citi din operele lor.

Ercole Strozzi face onorurile casei în absenţa Lucreziei, care, ciudat lucru, întârzie să apară.

— Iat-o, în sfârşit! exclamă o doamnă din suită, ieşindu-i în întâmpinare.

Lucrezia, cu chipul palid, străbate sala fără a saluta pe nimeni. Se duce şi se aşază într-un fotoliu lângă cămin şi-şi acoperă faţa cu mâinile, izbucnind într-un plâns cu sughiţuri. Invitaţii fac cerc în jurul ei.

Strozzi se apleacă asupra ei şi o întreabă:

— Ce s-a întâmplat, *signora*?

Lucrezia îşi ridică privirea, îşi şterge ochii cu o batistă, dă să răspundă, dar nu e în stare să scoată o vorbă.

Un tânăr îi roagă pe invitaţi, îndepărtându-i uşor:

— S-o lăsăm să respire. Am aflat ce s-a întâmplat venind încoace. Masacrul era inevitabil.

— Dar, *messer* Lodovico, despre ce masacru vorbeşti? Fii bun şi explică-ne ce s-a întâmplat.

— S-a întâmplat că il Valentino şi-a invitat toţi căpitanii la o cină la Senigallia, şi apoi a poruncit să fie căsăpiţi.

— Un măcel deci? întreabă cineva.

— Da, numai că, dacă ducele de Romagna n-ar fi intervenit prompt şi cu sălbăticia cunoscută, astăzi pe el l-am plânge, şi mai ales l-ar plânge *madonna* Lucrezia.

— Cum s-ar zice, fidelii săi căpitani îi pregăteau o cursă?

— Legitimă apărare! intervine altul. Vă daţi seama ce spuneţi? Iertaţi-mă, dar cine sunteţi?

— Mă numesc Ariosto, fiul lui Niccolò.

— Ariosto? Şi în ce calitate vă aflaţi aici?

— În aceeaşi ca şi Domnia voastră, bănuiesc.

Un tânăr chipeş, aşezat lângă Ercole Strozzi, comentează:

— M-aş feri să dau verdicte aşa de categorice, fără a cunoaşte mai întâi faptele.

— Păi ce alte informaţii vă mai trebuie? îi replică Ariosto. E o situaţie cu care ne-am tot întâlnit în ultimii ani. Două facţiuni se pregătesc să se lichideze una pe alta, iar cea mai iute face tabula rasa cu cealaltă. Concluzia e aproape matematică.

— Just, replică râzând aproape tânărul chipeş. Iar matematica fiind ştiinţa lucrurilor calculabile şi previzibile, nici nu-i de mirare: învinge cine înfige primul spada. Importante nu-s faptele, ci polemica, etalarea fără milă a forţei retorice de care dispui! La prânzul cu vorbe alese, aruncăm pe masă, de parc-ar fi prea gustoase fructe, cadavre ale asasinaţilor, pe care le socotim elemente normale ale vremii noastre, cărora trebuie să le facem loc şi cu care trebuie să învăţăm a convieţui. Un mort la prânz, un cadavru la întrecerile călare, un blestem rostit în biserică reprezintă azi normalitatea însăşi. Ciudat e că aici, în această mândreţe de palat, nu găsim un sipet funebru plin cu cadavre ce n-au murit de moarte bună! Să nu trecem însă peste amănuntul că aşa nu ţinem seama de faptul că superba *signora* ce ne găzduieşte îşi duce viaţa într-un vârtej care-o aruncă în braţele celei mai crunte deznădejdi. Potrivit logicii evenimentelor, faptul că vorbim despre o rudă a ei trebuie socotit o simplă întâmplare, un accident peste care trebuie aruncată o lespede.

În vreme ce tânărul îşi dădea frâu liber elocinţei, Lucrezia se ridicase în picioare trecând pe lângă apărătorul său. Se opreşte o clipă, îşi întoarce privirea către el şi-l întreabă:

— Greşesc cumva, sau sunteţi *messer* Pietro Bembo?

— Chiar el, *signora*.

— Vă mulţumesc că v-aţi aplecat asupra deznădejdii mele, sper să ne mai întâlnim, *signore* – şi îşi continuă drumul însoţită de Strozzi, care se adresează invitaţilor rugându-i să înţeleagă situaţia.

Aceştia părăsesc sala.

Bembo dă să facă şi el acelaşi lucru, dar Strozzi îi face semn să-l urmeze şi o clipă mai târziu se află într-o încăpere ce dă pe un enorm balcon.

Lucrezia e acolo, la aer.

— Înaintaţi, *messer*, staţi în penumbră şi nu vă pot vedea cum se cuvine.

Bembo face câţiva paşi şi se opreşte în mijlocul încăperii, la mică distanţă de Lucrezia.

— *Signora*… dă el să înceapă, apoi tace, privind-o neîncrezător.

Lucrezia se apropie de el, îi ia mâna zâmbind şi zice:

— Raffaello, tu, preafrumos băiat, aşază-mă-n tabloul tău şi-n braţe strâns mă ţine. Iubirea de n-ai să vrei să-mi dai, o, dulce Raffaello, din ce pictezi m-alungă, decât iubită să nu-ţi fiu, mai bine-ar fi să mor.

Bembo o priveşte încurcat. După o lungă tăcere, reuşeşte să îngaime:

— *Madonna*, mi se pare că vedeţi în mine pe altcineva…

— Aşa şi e, râde Lucrezia. Semeni aşa de tare cu Raffaello, pictorul, că mi-ai amintit aceste gingaşe rânduri dedicate maestrului de către doamnele romane. Şi-ţi voi mai spune că asemănarea nu e deloc în defavoarea Domniei tale.

— *Signora* – se trezeşte Bembo –, mă răpiţi realităţii, purtându-mă în miezul unui paradox ce-i dincolo de timp şi judecată, lucru sublim până într-atât, încât aş vrea să-l duc

cu mine în lumea largă şi să trăiesc eu singur vraja aceasta.

— De necrezut… Cu câtă uşurinţă reuşeşti să exprimi imagini atât de neobişnuite! comentează uimită Lucrezia. Mai treci pe-aici, ca să ne putem uimi mereu unul pe celălalt.

Vorbind despre dragoste şi umblând alături de poetul şchiop

Sprijinindu-se în cârja lui, Ercole Strozzi se străduieşte să se ţină după Bembo, care merge cu paşi mari pe străzile Ferrarei fără a vedea nimic în juru-i.

— Mi-ai spus că e sublimă şi demnă de iubire! De ce-ţi minţi astfel un prieten, dragă Ercole?

— Îl mint?

— Să lăsăm ocolişurile! Lucrezia e mult dincolo de cuvinte! M-ai adus s-o întâlnesc fără a mă preveni c-o să mă pui să merg în cumpănă pe sârma celor ce nu sunt cu putinţă în faţa frumuseţii absolute.

— Ce n-aş da să am câteva foi la mine – glumeşte Strozzi, oprindu-se să-şi tragă sufletul –, fiindcă ceea ce faci tu acum, dragul meu Pietro, se numeşte a compune poeme. Păcat doar că sunt în italiana noastră cea de toate zilele!

Bembo se întoarce şi-şi fixează prietenul cu o privire pătrunzătoare:

— Ascultă, Ercole, învaţă să scrii în limba asta, pentru ca versurile tale să poată fi citite de doamnele care pricep ce-i dragostea.

— Parc-am mai auzit eu aşa ceva… Oricum, dacă o spui tu, dragul meu, am să încerc. Mai ales că peste câteva zile sunt invitat la un bal dat la Palatul Belfiore de *madonna* Lucrezia.

— Eşti invitat?! exclamă Bembo. Şi cu mine cum rămâne?

— Tu, din câte-mi dau eu seama – şopteşte Strozzi –, de invitaţie nu mai ai nevoie.

A înceta să doreşti e cea mai mare pedeapsă

În seara balului, sălile Palatului Belfiore gem de

ghirlande şi decoraţiuni, ca şi de invitaţi de o eleganţă orbitoare, ce par să se întreacă pentru titlul de cea mai iubită doamnă şi cel mai iubit cavaler. Suntem în 15 ianuarie şi, lucru ciudat, vântul suflă sălbatic, astfel că cerul s-a înseninat ca prin farmec, iar luna revarsă o lumină limpede, de culoarea smaraldului. Strozzi şi Bembo stau retraşi la o fereastră, ceva mai departe de ceilalţi invitaţi.

— Crezi că o să vină? întreabă în cele din urmă al doilea, cu o urmă de nelinişte în glas.

— Doar ea ne-a invitat, răspunde primul, punându-i o mână pe umăr. Ar fi chiar o bătaie de joc dacă n-ar veni.

De parcă ar fi răspuns la chemarea prietenului şi confidentului ei, Lucrezia îşi face apariţia în sală, însoţită de câteva doamne din suită. Poartă pe umeri o pelerină stacojie.

În timp ce invitaţii îi comentează admirativ apariţia, ea se opreşte în mijlocul sălii şi priveşte de jur împrejur.

Şi abia îşi încrucişează privirile cu ale lui Bembo, că se şi apropie hotărâtă şi-i întinde mâna spunându-i:

— *Messer* Pietro, sunt sigură că numai Domnia ta va şti să ghicească cel mai frumos compliment pe care mi-aş dori să-l primesc în seara asta.

Ercole Strozzi priveşte intrigat mai întâi spre Lucrezia, apoi spre prietenul lui, care ia încet mâna ce i se întinde şi o invită să-l urmeze.

Ajunşi la fereastra ce dă spre grădină, Bembo o deschide şi-i spune, arătându-i luna:

— Priviţi acolo sus. „La o fereastră apare luna, iubirea mea se oglindeşte-ntr-însa, luna cea palidă se-arată şi-apoi cu bucle se-nveşmântă.“

— Nu, nu, e nedrept! exclamă Lucrezia. Cum o să reuşesc să mă măsor cu Domnia ta de-acum înainte?

— *Signora*, credeţi că-i înţelept să vă expuneţi astfel bârfelor scornite de răuvoitori?

— La ce te referi? întreabă Lucrezia cu prefăcută naivitate.

— Vreau să spun, îi răspunde Bembo încurcat, că

onoraţi în chip făţiş un singur invitat, ignorându-i pe ceilalţi…

Lucrezia zâmbeşte.

— Au circulat despre mine atâtea zvonuri neîntemeiate, încât pot prea bine să dau naştere unuia care măcar are un temei plăcut…

— Eu sunt de părere, adaugă Bembo, că lucrurile cu adevărat frumoase dobândesc o valoare sporită când sunt ascunse de ochii lumii.

— Dacă aşa stau lucrurile, răspunde Lucrezia, Domnia ta ce-mi ascunzi mie?

— *Madonna*, aş avea nevoie de o carte întreagă ca să vă povestesc ce-mi cereţi.

Lucrezia îi strânge mâna, apoi o lasă să cadă, îndreptându-se către ceilalţi invitaţi.

Câteva zile mai târziu, în grădina vilei lui Ercole Strozzi, cei doi prieteni primesc din mâna unui servitor o foaie de hârtie împăturită şi purtând un sigiliu.

Strozzi ia scrisoarea, îi aruncă o privire, apoi i-o întinde lui Bembo:

— E pentru dumneata, şi cred că am ghicit cine-i expeditorul.

Bembo o deschide, citeşte câteva rânduri, apoi îi spune prietenului:

— Îi cunosc conţinutul, e un fragment dintr-un poem pe care Lucrezia mi l-a recitat ultima dată când am întâlnit-o. L-am găsit atât de ieşit din comun, că i-am cerut să mi-l trimită scris.

Şi spunând asta, îi întinde foaia lui Strozzi, adăugând:

— Fă-mi plăcerea şi citeşte-l cu glas tare.

Celălalt acceptă, dar apoi se opreşte:

— E în aragoneză.

— Fireşte, l-a scris Lope de Estúñiga. Citeşte-l însă, chiar dacă nu-l înţelegi, ţi-l traduc eu.

— „*Yo pienso si me muriese*“, începe prietenul.

— „Cred că de-ar fi să mor“, traduce Bembo.

— „*Y con mis males finase desear*“, continuă Strozzi.

— „Şi, deşi-ndurerat, mi-ar înceta dorinţa“.

— „*Tan grande amor fenesciese que todo el mundo quedas sin amar*“.

— „Sfârşitul unei atari iubiri ar lăsa lumea toată fără de iubire“.

— „*Mas esto considerando mi tarde morir esluego tanto bueno*“.

— „Iar dacă mă gândesc, o lungă amânare a morţii e tot ce-mi pot dori“.

Strozzi îi dă înapoi scrisoarea lui Bembo şi-i spune:

— Dragul meu, n-am pomenit în viaţa mea noroc mai mare ca al dumitale. Îţi dai seama? Folosindu-se de rimele unui poet necunoscut nouă, Lucrezia îţi face o declaraţie de dragoste, adăugând că numai moartea îi poate domoli pasiunea.

Cum se luptă nişte oşteni travestiţi în marionete

Ne aflăm în împrejurimile Ferrarei, într-o *barcassa*, adică o şură al cărei acoperiş e chila unei mici corăbii de pescuit răsturnate. În acest adăpost a fost înfiinţată o adevărată academie a armelor, în care tinerii oşteni se antrenează la duelul călare şi pe jos, deprinzând lovituri directe, parade şi aprige fandări. Vacarmul e la ordinea zilei, răsună strigăte de încurajare care amintesc de luptele ce se lasă cu vărsare de sânge. Atâta doar că armăsari, scuturi, lănci şi spade sunt toate false, adică din lemn.

La un moment dat, dând la o parte o draperie scurtă, apare Lucrezia cu chipul pe jumătate acoperit de un văl. Rămâne uluită în faţa priveliştii.

— Dar ce-i asta? îl întreabă ea pe maestrul de lupte care-o însoţeşte. Vreun turnir de carnaval cu marionete rotitoare?

— Nu, *signora*. Sub armurile din trestie împletită se află duelişti nemaivăzuţi.

— Dar atunci ce-i cu caii de lemn?

— Obişnuim să înlocuim caii în carne şi oase, fiindcă în timpul lecţiilor adevăraţii armăsari riscă să fie spintecaţi sau să fie loviţi la picioare şi să rămână şchiopi. Dar nu vă

lăsaţi înşelată de reprezentaţia de-a dreptul caraghioasă. Aceşti falşi călăreţi învaţă mai mult din luptele astea de păpuşi decât dintr-o înfruntare reală.

În clipa aceea, un cal mecanic împins şi tras de funii încolo şi încoace pare că se cabrează ca ieşit din minţi, se răstoarnă şi îşi trânteşte călăreţul de pământ. Patru scutieri aleargă să-l ridice pe nefericit şi-l repun pe picioare. Apoi îl trag afară din *barcassa*.

— Ce s-a întâmplat?! exclamă Lucrezia. A murit?

— Nu, din fericire era protejat de apărătorile în chip de coş. În scurt timp va fi gata din nou să-şi încalece armăsarul de lemn. Ah, iată-l pe acela pe care-l căutaţi!

— Care e, cel care înaintează echipat în împletitură din cap până-n picioare?

— Da, el e, cel care şi-a trântit adineaori rivalul de pe cal, răspunde maestrul de lupte, şi zicând aceasta se înclină în faţa doamnei şi pleacă.

Fantoşa mişcătoare ajunge în apropierea doamnei şi o împinge curtenitor în spatele draperiei, într-un depozit de lănci şi spade de lemn, închizând uşa. Apoi îşi scoate masca din trestie împletită şi de sub ea apare chipul lui Pietro Bembo.

— *Madonna*! începe el, privind neliniştit în jur. Ce nesăbuinţă, ce nebunie, să vii aici, singură, în plină zi!

— Ştiu, iubitul meu Pietro, ai dreptate, dar nu mai puteam să aştept!

Bembo lasă să-i scape un zâmbet, dar insistă:

— Lucrezia, nu poţi risca să te compromiţi astfel, suntem ţinuţi sub observaţie, spionaţi în permanenţă, chiar şi acuma… spune el privind în jur. Eşti sigură că nu te-a urmărit nimeni?

— Fii liniştit, am…

— Nu pot sta liniştit, ar însemna să-mi nesocotesc datoria faţă de tine.

— Dar eu ţi-am scris, am aşteptat zile întregi un răspuns, eram îngrijorată!

— Vorbeşte mai încet, *madonna*, te implor!

— Dar de ce te temi? Aici nu ne ascultă nimeni, par

toţi nişte fantoşe în toiul unui carnaval!

— Stai, o întrerupe el, spui că mi-ai scris, dar eu n-am primit scrisorile tale de zile bune.

— Cum adică? Ţi-am trimis cel puţin patru. Ce să însemne asta?

— Înseamnă că altcineva a intrat în posesia lor, le-a citit, ba poate că le-a şi transcris!

— Nu mă certa aşa, de-ai şti cât m-am străduit să scriu frumos ca tine…

Auzind aceste vorbe, acest glas, Bembo nu se mai poate stăpâni, o apucă de talie şi o sărută cu foc. Apoi se desprind din îmbrăţişare, iar Lucrezia suspină şi comentează cu glas stins:

— M-ai răsplătit înzecit faţă de cât speram, mai sărută-mă.

Fireşte, Bembo nu se lasă rugat. Cei doi îndrăgostiţi se lasă-n voia plăcerii.

— Lucrezia, nu ştiu să-ţi ţin piept, dar trebuie să fim prudenţi.

— Vrei să spui că n-o să-ţi mai pot scrie?

— Asta niciodată, e singura cale de-a te simţi mereu aproape. Numai că trebuie să ne folosim de artă aici, să ne spunem totul fără ca ceilalţi să ne poată înţelege.

— Sunt de acord. Şi pentru început, din clipa asta eu nu mai sunt Lucrezia.

— Şi cum trebuie să-ţi spun?

— F.F.

— De ce?

— Vei înţelege singur dacă te vei gândi un pic.

Dar febra acestei pasiuni violente nu era singura de care avea să sufere Bembo. În august, revenit dintr-o călătorie, poetul se îmbolnăvi de malarie, care secera încă vieţi la Ferrara şi în împrejurimi. Silit să stea la pat, în izolare, ca să nu-i molipsească şi pe alţii, îi era cu neputinţă să se întâlnească cu Lucrezia.

Într-o dimineaţă, servitorul care-i stătea în preajmă aude un cal oprindu-se în faţa casei. N-apucă să coboare ca să vadă despre cine-i vorba, că Lucrezia dă uşa de

perete şi se repede în sus pe scări.

— *Signora*, îngaimă servitorul, să nu vă treacă prin cap să vă apropiaţi de el… E primejdios… Vă puteţi molipsi şi Domnia voastră.

Dar până să sfârşească el ce avea de zis, Lucrezia deschide uşa încăperii în care Bembo zăcea în pat aţipit, astfel că în prima clipă acesta nici nu-şi dă seama de prezenţa ei.

— Comoara mea… Pietro, eu sunt.

Bembo se întoarce şi o priveşte:

— Iertaţi-mă, văd totul ca prin ceaţă, cine sunteţi?

— Linişteşte-te, îi răspunde ea, apucându-l de încheietura mâinii şi apropiindu-şi apoi faţa de fruntea lui. Dumnezeule mare, arzi ca focul!

— Dar cine sunteţi? Nu vă apropiaţi de mine… E primejdios… geme Pietro, apoi după o clipă: Lucrezia, tu eşti!

— Da, eu.

— Te-am recunoscut după parfum, spune el lăsându-se îmbrăţişat, apoi exclamă: Nu, nu e voie, ai putea muri şi tu!

Între timp intră o femeie cu un lighean şi câteva prosoape.

— Ce-i asta? întreabă Lucrezia.

— Apă rece.

— Bravo, dă-o încoace.

Ia un prosop şi-l înmoaie în apă. Apoi îl aşază pe fruntea lui Bembo, care răspunde cu un geamăt. Lucrezia îi pipăie gâtul şi pieptul şi exclamă:

— Îl trec sudori reci!

— *Signora*, e malaria… spune servitoarea.

— Dar nu poate fi lăsat aşa ud! Mai ales în odaia asta rece. N-aveţi o sobiţă pe aici?

— Ba da, e una jos, o aduc îndată.

Şi în timp ce servitoarea împinge sobiţa către mijlocul camerei, Lucrezia dă la o parte cuverturile şi zice:

— Trebuie să-l dezbrăcăm!

— Să-l dezbrăcăm?

— Bineînţeles, trebuie să-l ştergem, vrei să-l lăsăm ud în halul ăsta? Dă-mi o mână de ajutor!

— Cu dragă inimă, spune servitoarea, şi amândouă încep să-l usuce.

Lucrezia lasă să-i scape un comentariu uşuratic:

— Doamne, nici sfântul Sebastian nu-ţi poate sta alături… Gata, acum e uscat.

— Da, numai că într-o clipă o să-l treacă iar sudori reci, comentează servitoarea.

— Păi, atunci să facem aşa cum se face cu copiii când au febră mare.

— Cum adică, ce-au de-a face aici copiii?

— Tu n-ai copii?

— Ba da.

— Şi când au febră ce faci? Nu-i strângi în braţe ca să-i răcoreşti?

— Ba da, aşa fac.

— Bun, o să fac şi eu acelaşi lucru.

Şi zicând asta, îşi scoate rochia şi se strecoară sub cuverturi lângă Bembo.

— Hai, du-te şi ai grijă, nu lăsa pe nimeni să intre, ca să nu-l trezească, îi spuse servitoarei.

— Tremur tot… Doamne, ce frig îmi e… se tânguie Bembo.

— Gata, în câteva clipe o să te simţi mai bine, hai vino lângă mine… mai aproape…

Doamna albă înveşmântată în negru intră întotdeauna fără a bate la uşă

Pe timpul verii, când Roma e copleşită de căldură, Curtea papală obişnuia să se refugieze la răcoare, pe colinele Albane[22]. Dar în luna august a anului 1503 papa Alessandro a preferat să rămână la Roma, inclusiv din pricină că situaţia politică, cu o armată franceză războindu-se nu departe cu spaniolii pentru regatul Neapolelui, reclama prezenţa autorităţii sale.

La cei şaptezeci şi doi de ani ai săi, papa Rodrigo Borgia încearcă să facă cumva faţă căldurii şi, pentru asta,

22 S. Bradford, *op. cit.*, p. 177.

într-o zi, se duce să cineze la cardinalul Adriano Castellesi di Corneto, undeva pe colinele Romei, împreună cu Cesare şi cu alţi prelaţi. Ciocnesc un pahar de vin alb la gheaţă şi cina poate să înceapă.

Brusc, unul dintre invitaţi se simte rău şi alunecă din fotoliu. Papa Alessandro se ridică în picioare ca să-i vină într-ajutor, dar se prăbuşeşte şi el, urmat de fiul său, care, în cădere, se agaţă de stăpânul casei şi se prăvăleşte împreună cu el. Însă mai rău decât toţi e chiar Cesare, vomează încontinuu, i se acordă ajutor şi i se dă să bea mult lapte, fiindcă verdictul este imediat: „A înghiţit otravă“.

Papa şi fiul său sunt duşi degrabă înapoi la Vatican. Boala care i-a lovit pe cei doi Borgia e ţinută în cel mai mare secret, ca şi cea a episcopilor şi nobililor invitaţi. Puţine informaţii reuşesc să transpire. Câţiva membri bine informaţi ai curiei vorbesc despre malarie, dar e ciudat totuşi că teribilul morb s-a declanşat printr-o criză ce a lovit deodată atâtea feţe bisericeşti.

Un altul e încredinţat că tragedia s-a petrecut în urma unei serii de neînţelegeri şi erori. Otrava ar fi fost destinată cardinalului Castellesi, stăpânul casei, dar în confuzia pricinuită de turnatul vinului şi ciocnitul paharelor ar fi fost oferită din greşeală altor persoane. Luaţi aminte la suita asta de bâlbâieli şi erori prilejuite de turnatul în pahare, o veţi întâlni nu peste multă vreme reluată în numeroase reprezentaţii de *commedia dell’arte*, în care papa şi ceilalţi invitaţi sunt înlocuiţi de Pantalone şi alte măşti din rândul Giocosilor.

Dar jocul confuziilor din comedia grotescă nu se opreşte aici. În zilele următoare s-au auzit mai multe voci care vorbeau despre o vindecare iminentă a papei, iar pe ducele de Valentinois îl dădeau deja mort. De fapt, în seara de 18 august 1503, la treisprezece zile de la cina fatală, papa Alessandro moare după o lungă agonie. Cesare, care zăcea în pat în odaia aflată deasupra celei a tatălui său, nici nu prinde bine de veste că şi coboară la etajul de dedesubt şi, văzând trupul inert al tatălui, izbucneşte într-

un plâns cu sughiţuri.

Numai că-şi vine imediat în fire şi urlă către oamenii săi: „Hai, repede, luaţi degrabă bijuteriile, argintăria şi toţi banii! Trebuie să fie pe puţin trei sute de mii de ducaţi în apartamentul ăsta!“

Era şi timpul, fiindcă în aceeaşi clipă, ca în orice intrigă ce se respectă, servitorii sunt şi ei pe cale să şterpelească de prin odăile Suveranului Pontif.

Noaptea nu-l priveghează nimeni. În dimineaţa următoare e aşezat pe catafalc, dar e abandonat de gărzile ocupate cu furtul lumânărilor. În tot acest timp, cadavrul lui Rodrigo se descompune îngrozitor, faţa îi e complet neagră, iar limba umflată îi umple gura rămasă căscată. Crudul paradox atinge culmea când lumea îşi dă seama că sicriul e prea mic pentru trupul papei. De aceea, mai întâi i se scoate mantia aurită, dar fiindcă nici asta nu e de ajuns, hotărăsc să forţeze cadavrul înăuntru cu pumni şi buşituri[23].

Nimeni nu-i învaţă pe copii să recunoască mirosul de mamă

În vârtejul atâtor evenimente, Lucrezia îşi aduce brusc aminte de fiul ei. Era durerea ei cea mai mare, care o făcuse să se simtă adesea o femeie nevrednică. Dar dorinţa ei de a ajunge la Roma ca să-l strângă în braţe era mereu stăvilită de cumplita înţelegere potrivit căreia n-avea voie să-şi dea frâu liber sentimentelor materne din pricina căsătoriei cu fiul ducelui de Ferrara.

De data aceasta însă, pământul pare să-i fugă de sub picioare, aşa că reuşeşte să treacă peste orice oprelişti şi porneşte la drum, călărind aproape fără oprire, pentru a vedea cadavrul tatălui său, dar mai ales pentru a-şi întâlni cât mai curând fiul abandonat.

Ajunsă la Roma, află că băieţelul e cu guvernanta lui la o plimbare călare pe câmpiile de lângă Colosseum. Se duce întins acolo şi-l zăreşte, singur-singurel, călare pe un căluţ pe care încerca să-l facă să meargă la trap. Se

23 *Ibidem*.

apropie de el, coboară de pe cal şi-l opreşte.

— Bună ziua, băieţelule drag, mă recunoşti?

Băieţelul o priveşte scurt şi-i răspunde:

— Nu, *signora*. Să mă iertaţi, dar Assunta, care are grijă de mine, zice că nu trebuie să intru în vorbă cu străinii.

— Dar, dragul meu, eu nu sunt o străină, sunt mama ta.

— Zău? Mie mi s-a spus că a murit…

— Doamne Dumnezeule, chiar aşa? Dar ce-mi închipuiam… Doi ani încheiaţi nu mă arăt la faţă, iar acum mă aştept ca băieţelul ăsta de patru ani să alerge la mine şi să mă îmbrăţişeze…

— Nu înţeleg ce spuneţi, *signora*… Poate că m-aţi confundat cu alt copil. Iertaţi-mă, iat-o pe Assuntina, cu îngăduinţa voastră, trebuie să plec.

Şi spunând asta dă pinteni căluţului şi pleacă.

Abia stăpânindu-şi plânsul, Lucrezia hotărăşte să-şi salute pentru ultima oară tatăl.

Când ajunge la Vatican, îl vede coborând scările pe fratele ei, ducele de Valentinois, care o opreşte brusc:

— Te rog, nu te duce să-l vezi, morbul care l-a ucis i-a desfigurat chipul. Nu vreau să rămâi cu imaginea asta îngrozitoare în minte. Te sfătuiesc chiar să pleci cât mai repede din oraş: au izbucnit revolte în toate cartierele, iar noi, familia Borgia, suntem socotiţi răspunzători de ruinarea lor.

Lucrezia se lasă convinsă. Se întoarce să-i facă un semn de adio fratelui, dar acesta s-a făcut deja nevăzut.

Rămasă singură, Lucrezia se învârte prin sălile Vaticanului fără a şti unde se află. Chipul fiului pierdut pentru totdeauna şi al tatălui o apasă. Se prăbuşeşte pe o bancă la una din intrările palatului şi plânge în tăcere. Deodată simte o prezenţă lângă ea şi o mână care o apucă pe a ei. Se întoarce brusc, înspăimântată, şi-n faţa ochilor îi apare chipul socrului ei, Ercole. Fără un cuvânt, se aruncă de gâtul lui şi izbucneşte într-un plâns cu sughiţuri.

— Mulţumesc, reuşeşte ea să îngaime în cele din

urmă, mulţumesc, *signore*... Tată.

— O, zâmbeşte ducele, de-aş fi avut o fiică aşa ca tine, cine ştie unde am fi fost în clipa asta, în loc să stăm aici să plângem!

— E foarte dulce la auz ce-mi spuneţi. Sunteţi singurul din întreaga Curte care a venit după mine aici, la Roma, ca să-mi daţi dovada afecţiunii voastre.

— Cum aş fi putut să te las singură, când dragostea ce-ţi port...

— Cu Domnia voastră simt că am ceva ce-mi lipsea în relaţiile cu tatăl meu: încredere. Cu un asemenea părinte aş fi îndemnată să spun întotdeauna adevărul.

— Ştiu prea bine ce înseamnă să rămâi singur.

— Aşa e. E o durere pe care o împărtăşim. Soţul meu pleacă luni de zile în fiecare an atât de departe în nord, că rarele lui scrisori îmi parvin atunci când el s-a întors deja.

— Mă întreb de ce trebuie să plece mereu, ce-i lipseşte la Ferrara, în oraşul lui? Spune că eu îl trimit în străinătate ca să înveţe arta şi ştiinţa militară, dar nu-i adevărat...

— Ştiţi ce cred eu?

— Ce?

— Că în realitate suportă greu traiul alături de noi.

— Dar de ce, la Ferrara are tot ce-i trebuie, sunt nenumăraţi bărbaţi, chiar şi femei, atât de înzestraţi în arte şi-n ştiinţe.

— Păi, tocmai asta-l plictiseşte! Faptul că e înconjurat de minţi prea bogate, de palate cu o geometrie nesuferită şi de oameni care socotesc că în cunoaştere stă întreaga valoare a vieţii în societate.

— Exact, nu înţeleg cum poţi prefera tuturor acestor lucruri mortierele şi culevrinele!

— Mortierele?

— Bineînţeles, află că e un admirator fanatic al tuturor acestor tehnici, ba chiar a proiectat tunuri!

— E-adevărat, a încercat să-mi vorbească şi mie de pasiunea asta a lui, dar eu n-am suportat...

— Când mă gândesc că, după ce voi muri, Alfonso va

deveni ducele Ferrarei! Oare cum se pregăteşte el să aibă grijă de oraşul ăsta? Face proiecte de canale ca să dezvolte comerţul sau să crească fertilitatea câmpurilor, sau proiecte de medicină pentru sănătatea supuşilor? Nici vorbă, se pregăteşte de război, adică pentru arta distrugerii! Îi spuneam mai deunăzi: „Ce-ai prefera să faci din oraşul ăsta? Atena sau Sparta?“ Mi-a răspuns: „Sparta, bineînţeles! — Sparta? Ţi-ar plăcea să mergi s-o vizitezi? — Da! — Păi atunci, încearcă, n-ai să găseşti nicio piatră rămasă din ea, nici nu se ştie unde se afla!“

— Şi ce v-a răspuns?

— A rămas o clipă mut şi pe urmă mi-a zis cu furie: „Păi, mai bine eşti viu când eşti viu decât frumos când eşti mort!“ Apoi mi-a întors spatele şi a plecat.

— Frumos răspuns, uluitor! Ar trebui să se ia de mână cu fratele meu, Cesare, îmi şi închipui ce înfrăţire ar ieşi de aici: glorie şi pompe funebre!

— Să ştii că… am auzit vorbindu-se de Curtea ta de poeţi, de întâlnirile cu literaţii… spune Ercole.

Lucrezia se crispează şi-l fixează cu privirea îngrijorată, ducele îşi dă seama şi continuă:

— Nu, nu, te rog… N-am avut nicio clipă intenţia să-ţi fac un reproş… Te înţeleg… Nu se poate trăi fără cuvinte şi fără gândire. O femeie ca tine, care a studiat greaca în copilărie şi citea curent în latină, iar la Roma cunoştea nu doar palatele, ci şi istoria şi operele de artă care o împodobesc, are nevoie să se hrănească în primul rând cu frumuseţe…

— Mulţumesc. Aţi spus un lucru adevărat. Am multe cărţi acasă şi caut multe altele, cititul îmi oferă o mare satisfacţie. Dar am nevoie ca de aer să discut despre ce gândesc şi despre îndoielile care mă asaltează adesea cu privire la toate cele, şi mai ales la Dumnezeu. Am trăit întotdeauna înconjurată de episcopi, preoţi, cardinali şi în imediata apropiere a unui papă, dar trebuie să recunosc că mângâierea rugăciunii nu reuşeşte să-mi alunge deznădejdea. O idee nouă, exprimată de glasul unor bărbaţi şi femei plini de înţelepciune, mă eliberează

adesea ca prin farmec de ceea ce noi numim, în limba noastră, *sciacron*, adică durerea fără de speranţă.

Francesco Sforza

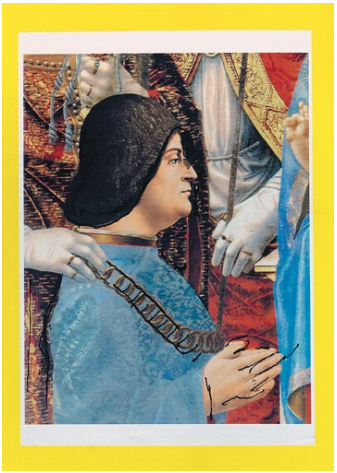

Lodovico il Moro

Rodrigo Borgia

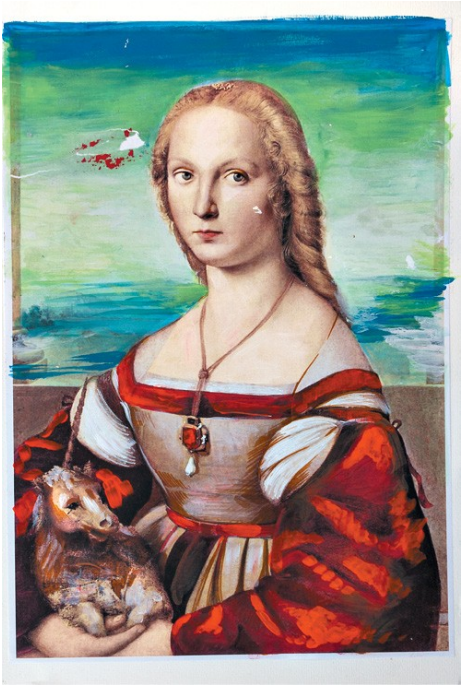

Giulia Farnese

Lucrezia

Juan Borgia

Cesare Borgia, „cumplitul fiu“

Ercole D'Este

Alfonso D'Este

Pietro Bembo

Papa Iuliu II

Partea a doua

Nu e suficient să ajungi la capătul vieţii ca să devii mai prevăzător

Ducele de Valentinois ocolise moartea, fie ea provocată de-un morb sau de-o otravă, dar acesta era ultimul dar pe care Fortuna îl făcea familiei Borgia. Zeiţa legată la ochi se distrează adesea bătându-şi joc de învinşi, cărora le flutură pe dinainte o ultimă favoare.

Într-adevăr, la circa o lună de la moartea lui Alessandro VI, a fost ales papă, sub numele de Pius III, Francesco Todeschini Piccolomini, care l-a numit pe Cesare în funcţia de căpitan general al Bisericii şi gonfalonier. Din nefericire însă, noul papă abia a apucat să-l însărcineze pe Pinturicchio cu decorarea Bibliotecii Piccolomini de lângă catedrala din Siena, când o ulceraţie

la un picior l-a dus în mormânt după o domnie de numai douăzeci şi şase de zile.

Numele papei rezultat din următorul conclav era pentru Cesare cel mai rău dintre toate cele la care se putea aştepta. Într-adevăr, după ce-şi petrecuse ultimii unsprezece ani încercând zadarnic să se opună papei Alessandro, pe tronul papal de la San Pietro se suie cel mai acerb duşman al familiei Borgia, Giuliano della Rovere, papa Iuliu II, care anulează imediat toate privilegiile acordate ducelui de Valentinois de predecesorul său. Exact ca la loteria milaneză, din urna pariurilor iese, pentru ultimul descendent al familiei Borgia, jetonul pe care stă scris „*minga*“, ceea ce înseamnă că jucătorul şi-a pierdut şi izmenele. Cesare, care sprijinise alegerea noului papă în speranţa de a-i obţine favorurile, încercă să ajungă la un compromis care să-i permită să păstreze măcar o parte a posesiunilor sale, cedându-i papei câteva castele în Romagna, dar totul s-a dus pe copcă.

Lipsit acum de puternicul sprijin al tatălui său, proiectele de cucerire ale lui Cesare, supremaţia sa în Romagna şi poate chiar viaţa îi erau din nou în primejdie. După brutala provocare venită din partea unor castelani fideli lui Cesare, care-l spânzuraseră pe trimisul papal venit să le ceară să se predea, Iuliu II a hotărât să curme ezitările. Pentru politica pe care înţelegea el s-o ducă, il Valentino nu era altceva decât un obstacol ce trebuia eliminat. Aşadar, cu sprijinul veneţienilor, care râvneau să-şi împartă prada acelor teritorii, papa îndeamnă la o cruciadă de recucerire.

Cesare încearcă să ajungă cu barca la liman astupându-i crăpăturile, se aliază mai întâi cu spaniolii, apoi cu francezii, în timp ce în Romagna izbucnesc răzmeriţe urmărind să-l alunge şi să-i repună pe tron pe vechii stăpâni.

Lucrezia (cine ar fi bănuit-o capabilă de un asemenea curaj?) se străduieşte să adune trupe şi încearcă să-şi salveze fratele de la prăbuşirea totală, deşi logic ar fi fost ca soţia lui Alfonso d’Este să se gândească la sine însăşi.

Dintr-odată, fiica papei se pomeneşte acum aproape singură şi, cu toate că era soţia viitorului duce, poziţia ei e destul de nesigură. Îi stau alături doar Ercole Strozzi şi Pietro Bembo, care aleargă s-o liniştească; dar când o vede stând pe întuneric, în fundul unei încăperi, literalmente sfâşiată de durere, simte că-i lipseşte forţa de-a spune ori de-a face ceva şi se gândeşte că mai bine s-ar întoarce de unde a venit.

Coborând scările însă, se opreşte şi zice cu jumătate de glas:

— Dumnezeule, ce-am ajuns să fac! Mă port ca un bufon de Curte. De cum evenimentele iau o întorsătură proastă şi apar semne de primejdie, îmi pun mantia, îmi trag gluga pe ochi şi fug din calea vitregiilor.

Face aşadar cale-ntoarsă şi urcă scările în fugă. Intră în cameră şi se postează în faţa Lucreziei, care se ridică brusc, uimită, şi-l îmbrăţişează:

— Mă temeam că n-am să te mai văd.

— E drept că adineaori, văzându-te aşezată pe patul ăsta, mi-a pierit graiul şi curajul de a-ţi aduce mângâiere.

— Nu doar vorbele tale îmi lipsesc, ci chiar prezenţa ta, îi spune ea mângâindu-l pe obraz.

— Aş vrea într-adevăr ca simpla mea prezenţă să-ţi alunge durerea.

— Te rog, strânge-mă-n braţe, ce-mi mai rămâne acum în afară de tine?

— Ce-ţi mai rămâne? Rămâi chiar tu, Lucrezia! Curaj ca al tău eu n-am mai întâlnit! Mă-ntreb dacă-ţi dai seama: într-un moment ca ăsta, în care totul se prăbuşeşte peste tine, tu reuşeşti să te gândeşti la ceilalţi!

— Cum adică? Ce vrei să spui?

Bembo zâmbeşte:

— Nu-ţi face griji, eu unul nu te-aş putea trăda vreodată.

— Vrei să spui că ştii?

— Da, şi îndată ce-am aflat iubirea şi admiraţia mea n-au mai cunoscut margini. Încă nu-mi vine să cred… Fratele tău ţi-a otrăvit întreaga viaţă cu atrocităţile lui, a

pus să fie omorât bărbatul pe care-l iubeai, iar acum, când riscă să se prăbuşească, tu, în loc să-l laşi în plata Domnului, ce faci? Pui pe picioare o armată, plătită din propriu-ţi buzunar, care să-i sară în ajutor!

— Te implor, şopteşte Lucrezia, vorbeşte mai încet! Dacă s-ar afla, aş fi pierdută şi eu!

— Iartă-mă, ai dreptate, dar ce-ai făcut tu e atât de frumos, atât de năvalnic!

— Dar cine ţi-a spus?

— Nu ghiceşti?

— Nu, am cerut să se păstreze secretul absolut.

— Mi-a zis maestrul de arme care te-a însoţit în ziua aceea la academia de război. Eu îi împărtăşesc temerile mele, îi cer sfatul cu privire la ce s-ar putea face, iar el îmi zâmbeşte şi zice: „Nu-ţi face griji, se ocupă ea de toate“.

— Da, recunoaşte Lucrezia, mă ajută foarte mult, el a stabilit contacte cu mercenarii, dar deocamdată nu trebuie să se afle nimic! Până acum am înrolat, cred, o mie de pedestraşi şi cinci sute de arcaşi, dar încă nu avem cavaleria…

— Cavaleria… o întrerupe Bembo. Dar tu te auzi, îţi dai seama cum vorbeşti? Parc-ai fi un căpitan de mercenari care pune pe picioare o armată! Eşti nemaipomenită Lucrezia, viaţa ta e o pildă, o învăţătură extraordinară pentru mine! Eşti… Eşti… şi spunând asta o ridică de subţiori şi o sărută.

— Păi, dacă sunt aşa de extraordinară, spune ea trăgându-şi sufletul, de ce mi te-arăţi aşa de rar?

— Ai dreptate, dar e din ce în ce mai greu să găsesc prilej… Mai ales acum că s-a întors ducele Ercole… Şi mai e şi tata care mă cheamă mereu la Veneţia…

— Bine, bine, îl întrerupe Lucrezia. Nu contează, să ne bucurăm de puţinele momente în care ne e dat să fim împreună, ştiam că o să fie greu… În fond, are dreptate bădăranul de bărbatu-meu, mai bine eşti viu cât eşti viu!

À la guerre comme à la guerre

Războiul începe şi au loc lupte. Una dintre ele este atacul castelelor apărate încă de acoliţii lui Cesare. Să nu

uităm că armata veneţiană era una dintre cele mai de temut dintre armatele oraşelor independente din Italia. Cu toate astea, trupele de mercenari strânse de Lucrezia şi conduse de Pedro Ramirez au reuşit să înfrângă trupele atacatoare. Nimeni n-ar fi pariat pe victoria acelei adunături de soldaţi. Lucrul total neprevăzut este însă că Iuliu II, prin reprezentanţii săi la Curtea din Ferrara, îl asaltează pe ducele Ercole cu plângeri vehemente:

— *Signore*, vi se pare că gestul vostru de a acorda personal susţinere şi bani pentru a finanţa o armată ce se dezlănţuie împotriva Sfântului Părinte şi a aliaţilor săi este un gest leal? Şi toate astea în vederea unei politici duse în detrimentul Bisericii, care nu face decât să-şi revendice drepturile cuvenite asupra acestor pământuri? Nu uitaţi că voi înşivă sunteţi supus al Romei.

— Ăsta e şi motivul pentru care eu, ca umil supus, mă feresc să susţin, cum spune Domnia voastră, interesele ducelui de Valentinois şi ale surorii sale. N-am dat niciun ban pentru afacerea asta! Nora mea are mijloacele şi capacitatea de a organiza singură ce crede de cuviinţă!

Era însă inevitabil ca generoasa iniţiativă a Lucreziei să fie zădărnicită de mersul evenimentelor. În faţa refuzului lui Cesare de a-şi ceda toate posesiunile, Iuliu II pune capăt ezitărilor şi, la 20 decembrie, îl arestează şi-l închide în turnul borgian. Da, exact în turnul în care locuia Lucrezia şi unde fusese ucis tânărul ei soţ.

Cesare măsoară în lung şi-n lat spaţiul îngust în care, după atâtea bătălii norocoase, a fost încarcerat.

— Borgia! strigă un guard care păzeşte coridorul. Ai o vizită!

Se aude scrâşnetul unor zăvoare, şi iată că apare ultima persoană pe care il Valentino se aştepta s-o vadă.

— Vă salut, murmură Bembo. Îmi pare rău să vă văd tratat în felul ăsta.

— Iertaţi-mă, dar nu cumva sunteţi Bembo, poet şi prieten al surorii mele?

— Ba da, eu sunt.

— Şi cum naiba aţi obţinut permisul de a mă vizita?

— Mă aflu la Roma în numele tatălui meu cu o însărcinare din partea Republicii Veneţia. Secretarul Suveranului Pontif a intervenit ca să vă pot vizita.

— Îmi închipui că vă aflaţi aici ca să-mi aduceţi salutul Lucreziei.

— Nu, Lucrezia nu ştie că mă aflu aici. Dar în drumul de întoarcere către Veneţia mă voi opri o clipă la Ferrara şi mi-ar plăcea să-i dau veşti bune despre Domnia voastră. Ba chiar sper să-i pot duce vestea că aşteptaţi să fiţi pus în libertate.

— Mă tem că această veste n-o să i-o puteţi da.

— Ba, eu personal, folosindu-mă şi de anumiţi prieteni de pe lângă Vatican, aş avea poate posibilitatea să vă obţin eliberarea. Totul depinde de disponibilitatea voastră de a vă ceda fortăreţele papei.

— Aţi înnebunit? E singura carte pe care o mai pot juca!

— Asta spun şi eu, jucaţi-o, şi mai ales ţineţi seama că, în situaţia de prizonier, în acest loc cu deosebire funest pentru voi, vă va fi greu să negociaţi un pact cu papa. Când veţi fi liber, balanţa poate înclina în favoarea voastră. În clipa asta însă nu vă riscaţi decât capul.

— Dar de ce faceţi toate astea? Din câte am aflat înainte de arestare… cum să zic… relaţia voastră cu sora mea era un foc mocnit…

— E-adevărat, flăcările s-au mai domolit, dar îi păstrez surorii voastre o mare afecţiune. E o femeie extraordinară. Sunteţi cumva la curent cu ce a reuşit să facă pentru apărarea teritoriilor aflate încă în posesia voastră?

— Nu, aflasem doar din auzite că se străduia să angajeze trupe.

— Exact, armata a fost pusă pe picioare şi a reuşit să înfrângă trupele veneţiene sprijinite de contingente ale papei, astfel că Cesena şi Imola sunt în continuare libere.

— A reuşit sora mea una ca asta?

— Da. Dar nu e singurul motiv pentru care o stimez. E greu să întâlneşti o femeie care să pună interesele

celorlalţi mai presus de ale sale. Dar, spuneţi-mi, ce-aveţi de gând să faceţi după ce veţi fi pus în libertate?

— Păi, am să părăsesc imediat Roma, pe care n-o mai suport, mai ales de când cu noul papă… Apoi voi pleca la Napoli.

— De ce la Napoli?

— Fiindcă la Napoli sunt acum spaniolii, adică oameni de neamul meu. De acolo voi putea să încep recucerirea domeniilor mele.

— Deci sunteţi de acord să faceţi ce v-am sugerat?

— Bineînţeles, m-aţi convins, e singura cale.

— Foarte bine, dar atenţie, nu vă încredeţi până la capăt, fiindcă, aşa cum se spune în valea Padului, un pact cu papa nu-i o înţelegere semnată cu un papă-lapte, aţi priceput, nu-i aşa?

Şi astfel, aşa cum era de prevăzut, Cesare Borgia a fost eliberat, şi-a făcut rost de-un cal şi a plecat imediat la Napoli. Acolo însă, lucrul de care se temuse Bembo s-a întâmplat. Capcana urzită de Iuliu II, cu complicitatea spaniolilor înşişi, de la care Cesare spera să obţină sprijin, îl prinde în fălcile ei de metal. Il Valentino e pus în lanţuri şi trimis pe o corabie în Spania, ca prizonier al aragonezilor…

Cortina când coboară nu reuşeşte să usuce lacrimile

În acest timp, la Ferrara, Lucrezia era din ce în ce mai singură. Alfonso călătorea prin Europa, în vizită pe la diferite Curţi, Bembo plecase, iar socrul ei, Ercole, mai ales, era grav bolnav.

În această atmosferă incertă, Lucrezia primeşte o scrisoare către „F.F.“, care o invită la o întâlnire, în aceeaşi seară, în afara zidurilor oraşului.

La ora stabilită, tânăra se află acolo, niţel temătoare. Aproape imediat i se alătură o siluetă.

— Pietro! şopteşte ea îmbrăţişându-l cu patimă.

— Iartă-mă că te-am făcut să vii până aici, dar era unicul mod de a te întâlni fără primejdii.

— De-ai şti cât mi-ai lipsit, iubite Pietro!

— N-avem prea mult timp, începe el. Trebuie să-ţi

dau o veste.

— O veste? murmură Lucrezia îngrijorată.

— Da, o veste bună.

— Ah, în sfârşit! Ce veste?

— Fratele tău a fost eliberat. A fost nevoit să renunţe la castelele din Romagna, dar important era să scape din ghearele papei.

Lucrezia i se aruncă de gât şi-l copleşeşte cu sărutări, apoi spune:

— Mulţumesc, mulţumesc! Ghicesc în spatele acestui deznodământ o intervenţie de-a ta!

— În parte, dar te rog, lasă-mă să termin de vorbit, altminteri nu mai reuşesc să scot o vorbă, emoţionat cum sunt. Ce încântare să mă las purtat de avântul tău!

— Şi pentru mine. Dar Cesare unde se duce acum?

— La Napoli, şi mă tem foarte tare pentru el.

— De ce? Sper că are un salvconduct din partea papei.

— Fireşte, dar, iartă-mă, cu îngăduinţa ta, nimeni nu ştie mai bine ca tine cât valorează o făgăduinţă a papei. La Veneţia se spune: „Un bun creştin nu jură niciodată credinţă pe Evanghelie“. Gândeşte-te un pic cât vă urăşte papa. Dar vino, aici suntem prea expuşi, în spatele nostru se află o adâncitură săpată în piatră, acolo vom fi mai în siguranţă.

Cei doi îndrăgostiţi se ascund în acel refugiu şi se aşază pe o bancă comodă.

Sărutând-o pe Lucrezia, Bembo spune:

— Ah, de s-ar opri timpul în această clipă. Am visat că Luna iese din crugul ei şi dispare de pe firmament.

— Şi ce înseamnă asta?

— Anticii spuneau că, dacă un asemenea fenomen ar avea loc, un om căzând dintr-un turn ar rămâne suspendat în gol, un copilaş aruncat în joacă de mama lui în sus ar trage-o şi pe mamă după el, iar doi iubiţi care se sărută ar pătrunde unul în celălalt, devenind un tot.

— Splendidă imagine, chiar dacă e absurdă.

— Din păcate este. Poate că ceea ce noi numeam

„cristalul“[24], adică însăşi inima noastră, este pe cale să se spargă. Greu de crezut şi de sperat că ne vom mai întâlni.

— De ce e greu?

— Ştii foarte bine. Tu m-ai învăţat să cântăresc situaţia iubitei înainte de a o cântări pe a mea, iar situaţia ta e plină de primejdii. Socrul tău e bolnav, fiul lui, soţul tău, se întoarce, iar tu, ghicesc asta, vei sta în curând nedezlipită la căpătâiul lui, şi merită cu asupra de măsură tot binele pe care i-l dăruieşti. Cum să riscăm un scandal în momentul ăsta? Ar fi un gest vinovat şi nebunesc. Viaţa ţi-e scrisă de-acum pe frunte, iar eu, în ce mă priveşte, mă îndrept în cu totul altă direcţie. Adu-ţi aminte însă că te-am iubit nebuneşte şi nu voi înceta să te iubesc.

În ciuda situaţiei politice incerte, Lucrezia reuşise totuşi să-şi asigure admiraţia şi dragostea poporului şi a Curţii. Farmecul ei şi înclinaţia de a asculta şi ajuta persoanele ce i se adresau înlăturaseră toate prejudecăţile şi bârfele care roiau în jurul numelui său, depăşind chiar graniţele ducatului Ferrarei.

Şi iată că, aproape printr-o întâmplare, Lucrezia are pentru prima oară prilejul să o întâlnească pe cumnata ei, Isabella, fiica ducelui aflat pe moarte.

Dintr-o animozitate între femei poate lua naştere şi o mare afecţiune

Tocmai pentru a-i fi de ajutor tatălui s-a întors marchiza de Mantova în oraşul ei natal. Cele două femei se întâlnesc fără suitele de curtezani. Schiţează mai degrabă o îmbrăţişare, abia atingându-şi una alteia obrazul într-o aparenţă de sărut. Apoi se privesc şi nu se pot abţine să nu râdă de pantomima la care s-au dedat.

— Din fericire, scumpă Lucrezia, n-ai auzit ce mi-am şoptit mie însămi în ziua când ai sosit la Ferrara ca să te măriţi cu fratele meu…

— De ce spui asta, Isabella, ce blesteme ţi-au scăpat din gură?

---

24 Pietro Bembo, Lucrezia Borgia, La grande fiamma. Lettere 1503–1517, Archinto, Milano, 1989, pp. 28–29.

— Vezi tu, în ochii mei, apăreai ca o femeie cam bârfită, care venea să-şi spele reputaţia căsătorindu-se cu moştenitorul unui ducat vechi şi prestigios… În plus, o doamnă vicleană care-şi permitea să-mi fure casa în care fusesem crescută, casa mamei mele.

— De fapt, şi tu credeai despre mine că sunt o mâncătoare de soţi luaţi cu japca.

— Mă văd silită să mărturisesc că aşa a fost.

— Mă rog, dar dacă ai venit să mă întâlneşti astăzi înseamnă că am reuşit să te fac să-ţi schimbi părerea…

— Fireşte! râde Isabella. M-a convins încredinţarea că nu ai pentru tatăl meu sentimente interesate, ci că-l stimezi şi că-i vrei binele cu-adevărat.

— Aşa e, şi trebuie să-ţi spun că şi el mi-a arătat aceeaşi afecţiune.

— Ce bine că tatăl meu, Ercole, care-şi merită numele pe care i l-au dat la naştere, are în aceste clipe alături de el două femei care-l iubesc. Din păcate, asta nu înlocuieşte absenţa fiului său, Alfonso, şi a soţului meu, Francesco.

— Îmi pare rău şi mie că nu sunt aici în momentul ăsta. Şi când te gândeşti că am crezut o clipă că am şters bârfele şi oribilul portret pe care mi l-au zugrăvit. A fost o luptă aprigă, în care Alfonso mi-a aruncat insulte foarte grele. Tatăl tău, către care m-am îndreptat în disperarea mea, m-a asigurat că, potrivit firii sale, Alfonso avea să-şi îngroape repede resentimentele. Dar ultima oară când a revenit la Ferrara abia am reuşit să-l văd de departe, călare, întorcându-se din călătoriile lui.

— Ce ciudat, asta mi se întâmplă şi mie când şi când… Ce soartă ne-a fost dată, Lucrezia, să ne măritǎm cu doi soldaţi. Totuşi, fratele meu cântă şi la violă din când în când.

— E-adevărat, ar fi putut deveni un excelent interpret.

— Aşa e, numai că singura muzică pe care o iubeşte cu-adevărat e bubuitul tunurilor care seamănă moarte, lucru adevărat şi-n cazul lui Francesco.

— Nu uita de vânătoare, adaugă Lucrezia.

— Chiar aşa, când nu pot ucide oameni, se consolează cu animale.

— A iubi frumuseţea e o suferinţă atunci când cei din jurul tău nu suportă nici măcar să vorbeşti despre ea.

— Nu ştiu dacă eşti la curent, dar după primele succese militare, l-am convins pe Francesco să-i comande unuia dintre cei mai renumiţi pictori de la Mantova, Andrea Mantegna, o suită de tablouri gigantice cu Triumful lui Cezar, în care evident se făcea aluzie la propriul său triumf. Şi, ce să vezi, entuziasmat de ideea de a fi pus pe piedestalul unei opere de artă aşa de maiestuoase, a acceptat. Am urmărit îndeaproape executarea tabloului, uimită de atâta ingeniozitate, dar mai ales l-am îndemnat pe Mantegna să pună în mijlocul imaginii de veselie generală scopul adevărat al vitejilor războinici, acela de-a jefui, de-a trece prin foc şi sabie cetatea învinsă, cărând cu ei, ca o bandă de tâlhari, tăvi pline ochi cu aur, statui de valoare şi câte o femeie, aşa, pentru plăcere. El, personajul principal slăvit în operă, a aruncat doar o privire, fără să prea înţeleagă ce vedea. Şi, mai cu seamă, de doi ani încoace nu-i dă un ban pictorului, care continuă să lucreze pentru el.

— Exact, comentează Lucrezia. Arta e pentru ei un lucru inutil.

— Mai mult, spune Isabella, se declară interesaţi de ea numai pentru a demonstra că sunt adevăraţi stăpâni, care apreciază arta şi cultura!

— Eu îţi mărturisesc că în anumite momente îmi dispreţuiesc soţul.

— Şi eu la fel, dar nu pot să mă abţin. E soarta noastră, a femeilor. Îmi vine mereu în minte Fedra: în tragedia lui Euripide ea se îndrăgosteşte de Hipolit, care dispreţuieşte femeile şi e cu gândul doar la vânătoare.

— Chiar există o asemănare aici, zâmbeşte amar Lucrezia.

— Şi ştii cum se sfârşeşte totul în tragedia greacă? întreabă Isabella.

— Nu, spune-mi, te rog.

— Când Fedra descoperă că n-o iubeşte, hotărăşte să se omoare.

— Dar tu, adaugă Lucrezia după câteva clipe, te gândeşti să te omori?

— Cred c-o să mai aştept un pic, spune Isabella zâmbind şi ea. Din când în când măcar, soţul meu se mai şi întoarce de la vânătoare.

Eliberarea deţinuţilor

De câteva luni, Ercole d'Este îi încredinţase Lucreziei o sarcină foarte delicată: să examineze jalbele şi cazurile care cereau intervenţie şi sprijin din partea Curţii. De unde până unde o asemenea misiune? În mod normal, unei doamne i se încredinţează îngrijirea grădinii, draperiile din saloane, cel mult alegerea bucătarilor şi a meniului la bucătărie; în niciun caz să administreze şi să controleze procesele şi condamnările. Ce-l făcuse pe duce să ia această hotărâre?

Evident descoperirea faptului că nora lui îşi demonstrase capacitatea şi voinţa de a organiza o armată şi chiar de a obţine victoria într-o luptă decisivă.

Multe dintre cererile primite de Lucrezia priveau eliberarea prizonierilor ţinuţi în închisorile din Mantova. Dimpotrivă, altele veneau din numeroase oraşe atât din Italia, cât şi din întreaga Europa. Lucrezia avusese deja prilejul să-l cunoască pe Francesco Gonzaga în 1496, când marchizul, învingător în bătălia de la Fornovo, trecuse prin Roma. În 1502 cei doi au început să-şi trimită scrisori.

Într-una din ele, Lucrezia solicita eliberarea unui biet cizmar, acuzat că a furat pâine de la un preot. Cazul nu era grav, aşa că Francesco a consimţit cu dragă inimă să satisfacă cererea frumoasei lui cumnate; în încheierea scrisorii sale însă, el scria: „Ieri a fost eliberat prizonierul pentru care Domnia voastră a cerut cu atâta graţie clemenţă. Dar am şi eu, cu toată umilinţa, o solicitare să fac Domniei voastre, care ţine închis pe cineva atât de drag inimii mele, încât parcă ar fi eu însumi, şi care imploră îngăduinţa voastră". Câteva zile mai târziu însă,

iată că se iveşte o chestiune mult mai serioasă, a cărei rezolvare e mult mai dificilă. E vorba despre o omucidere. Socotind că sentinţa e nedreaptă, rudele condamnatului, care provin de la Ferrara, au apelat la Lucrezia pentru a li se face dreptate. Iată faptele: un muncitor angajat la ecluzele de la Mincio a fost condamnat pentru uciderea unui coleg în urma unei altercaţii pe motive neînsemnate, un soi de ceartă între beţivani.

Cu ajutorul unui avocat aflat în slujba sa, Lucrezia cercetează documentele anchetei şi procesului, descoperind nepotriviri vădite, mărturii vagi şi lipsa oricăror dovezi valabile. De aceea, deşi i-ar putea cere direct cumnatului o reexaminare nepărtinitoare a faptelor, preferă să acţioneze pe cont propriu, dispunând o revizuire a celor întâmplate de către anchetatorii săi. Aceştia, deplasaţi pentru mai multă vreme la Mantova, reuşesc să reconstituie desfăşurarea crimei şi descoperă că, în realitate, autorii şi beneficiarii mai mult decât probabili sunt cu totul alţii, iar victima a fost ucisă, pesemne, fiindcă îşi împiedica propria fiică să întreţină relaţii cu un important personaj din oraş.

Atunci, Lucrezia îi scrie lui Francesco, solicitându-i să dispună o verificare judiciară a faptelor. Din păcate, trec zile la rând fără ca Francesco să trimită răspunsul cuvenit. Indignată, Lucrezia îi scrie pe un ton cam brutal, amintindu-i că la mijloc se află condamnarea la moarte a unui posibil nevinovat. În cele din urmă, marchizul de Mantova se pune în mişcare şi, manifestând un zel neaşteptat, reuşeşte chiar să-i trimită pe cei trei răspunzători cu ancheta să se întâlnească cu procurorii din Ferrara care au condus primele cercetări. La şedinţe participă şi Francesco, şi Lucrezia, care face dovada unei competenţe administrative cu-adevărat impresionante.

În scurt timp se ajunge la descoperirea adevărului. Sărmanul care urma să fie trimis la spânzurătoare nu e decât un ţap ispăşitor. Adevăratul responsabil se dovedeşte a fi Alberto da Castellucchio, nobil mantovan, care luase hotărârea să-l ucidă pe tatăl fetei pe care o sedusese şi

care amenințа să-l denunțe. Ca să-i acopere pe suspecți, puternicul nobil nu se dăduse în lături să-i corupă și să-i amenințe pe judecători în așa fel încât să condamne în locul său pe un coleg al victimei, om sărman și lipsit de apărare, căruia n-avea cine să-i poarte de grijă. Francesco Gonzaga poruncește eliberarea imediată a condamnatului și o informează de asta pe cumnată, printr-o scrisoare. Lucrezia radiază de fericire și, purtată de valul bucuriei, hotărăște să se ducă imediat la Mantova în persoană pentru a-i oferi mângâiere bietului om și a-l aduce înapoi la Ferrara, la familia sa. Aflând de această călătorie, Isabella îi propune prietenei sale să locuiască în propriul palat, fericită s-o poată avea alături.

Lucrezia și Francesco îl conduc pe prizonierul eliberat la Ferrara, unde populația îi face o primire sărbătorească. Francesco rămâne impresionat de această primire și în aceeași seară se duce la Palatul Rusco, unde o invită pe Lucrezia să vină a doua zi. În dimineața următoare, văzând-o venind, încalecă și pornește în galop s-o întâmpine. O clipă mai târziu pornesc alături pe drumul care duce la castel.

— Aveți un caracter minunat, scumpă cumnată, îi spune Francesco. La început am crezut că v-ați încăpățânat doar fiindcă voiați cu orice preț să aveți dreptate.

— Așa și e, râde Lucrezia. Și până la urmă am reușit!

— Da, numai ca m-ați făcut să asud ca un mistreț cu toți avocații și dosarele alea, așa că-mi datorați o compensație!

— Dar ce v-ați mai putea dori? Nu sunteți mulțumit că ați evitat execuția unui nevinovat?

— Domnia voastră se ocupă doar să-i ajute pe nefericiți, sau faceți ceva și pentru voi înșivă?

— Eu fac ce fac, îi las pe alții să vorbească despre asta.

— Nici mie nu-mi place să-mi pierd vremea pălăvrăgind, de aceea vă invit mâine să veniți cu mine la vânătoare, silindu-vă astfel să asistați la execuția unor

păsări absolut nevinovate, dar vă previn că şoimul meu nu va suferi nicio condamnare, ba chiar îl veţi mângâia pe creştet în chip de răsplată.

— Doar o mângâiere? spune Lucrezia. Jalnică răsplată pentru un nobil şoim!

— Depinde, scumpă cumnată, depinde cine o dă.

În dimineaţa următoare, nici nu răsărise bine soarele când Lucrezia şi Francesco Gonzaga, urmaţi de curtezani şi vânători, pornesc prin pădure.

— Ştiţi, e prima dată că merg la vânătoare, îi spune Lucrezia cumnatului.

— Cum aşa? întreabă el. Vrednicul vostru soţ nu v-a luat niciodată cu el? Ce, tot nu e-n stare să-şi tragă singur cizmele?

— Aşa vorbiţi de fratele soţiei voastre? răspunde un pic jignită Lucrezia.

— Fireşte că nu, vorbesc despre unul care având o soţie ca Domnia voastră n-a luat-o încă în pădure cu el, ca să-i arate că are alături un bărbat adevărat.

— Or fi şi alte feluri de-a o arăta, nu credeţi?

— Vă cam grăbiţi, scumpă cumnată. Nu vi se pare că ne cunoaştem de prea puţină vreme ca să vorbim de lucruri de-astea? spune Francesco, apoi scoate gluga impunătorului său şoim, care-şi ia imediat zborul.

Cei doi cumnaţi urmăresc tăcuţi din priviri răpitorul, care execută câteva cercuri în văzduh şi se aruncă fulgerător din înalt asupra unei raţe, înşfăcând-o în gheare. Apoi, potrivit rânduielii, mai execută un zbor în cerc şi aruncă prada spre şoimar. Acesta, văzând pasărea îndreptându-se către ei, îşi împinge însoţitoarea în lături ca să nu fie lovită.

— Ce faceţi? strigă Lucrezia.

Francesco o prinde înainte să cadă de pe cal.

— Daţi-mi drumul! porunceşte ea.

— Cer iertare, dar dacă vă dau drumul o să căderi în balta de alături. Dacă chiar vreţi să căderi, vă rog mutaţi-vă un pic mai încolo, aici la stânga locul e uscat.

— Iertaţi-mă, vânătoarea asta m-a tulburat niţel,

spune Lucrezia iritată şi indispusă, îndreptându-şi ţinuta.

— Aşezaţi-vă aici, îi răspunde Francesco, arătându-i un trunchi de copac căzut la pământ, de pe care mătură frunzele cu mănuşa.

Într-o clipă stau aşezaţi alături. El îi zâmbeşte, iar Lucrezia nu poate decât să-i răspundă cu un zâmbet.

— Proastă trebuie să vă fi părut, nu-i aşa? O puştoaică obraznică şi plină de ea.

— Adevărul e că eu v-am pus în situaţia asta. Vă mărturisesc că nu era nicio primejdie să vă loviţi. Eu am inventat totul.

— Chiar aşa? Ce neruşinat!

— Am făcut-o ca să scap de stânjeneala pe care mi-o provocaţi.

— Eu?

— Ştiţi, îi răspunde Francesco, când mi-aţi scris să revizuiesc procesul împotriva nefericitului ăluia condamnat la moarte, mă gândeam, iertaţi-mi brutalitatea, că era doar un pretext ca să mă agăţaţi şi să-ncercaţi să mă seduceţi.

— Nu zău!

— E adevărul adevărat. Ba chiar m-am umflat în pene: „Mare seducător mai sunt! Una nu-mi scapă!“ Domnia voastră însă mi-aţi scris în scurtă vreme o scrisoare de foc, nu amoroasă, ci plină de insulte la adresa micimii mele şi a dispreţului meu pentru oamenii lipsiţi de putere.

— O meritaţi din plin!

— Poate că da, fapt este însă că povestea m-a descumpănit. Prin urmare, mi-am zis: „Tâmpitule! Femeia asta e serioasă, nu joacă rolul bunei samaritene doar ca să dobândească putere“. Pe urmă, când ne-am întâlnit cu judecătorii şi avocaţii ca să rezolvăm problema şi când am văzut hotărârea şi seriozitatea aproape mistică cu care v-aţi implicat în salvarea unui nevinovat, mi-am amintit de o frază pe care o tot repeta maică-mea, Margarete de Bavaria, „nemţoaica“, cum îi spunea toată lumea: „Judecă un bărbat sau o femeie după ce e-n stare să facă pentru ceilalţi, nu după vorbe“.

— Şi atunci de ce m-aţi invitat la vânătoarea asta? Nu cumva ca să vă răscumpăraţi şi să mă includeţi în sfera cuceririlor voastre?

— Nu, atmosfera asta era, dar intenţia era cu totul alta.

— Anume?

— Să mă arăt în ochii voştri fără nicio mască pe chip sau pe suflet. Şi, poată că vi se va părea absurd, am venit aici ca să vă spun că vă iubesc.

— Oho, lovitură de teatru! răspunde Lucrezia, încercând să-şi ascundă emoţia.

— Nu tocmai! De fapt, dat fiind enormul respect pe care-l port azi persoanei voastre, n-aş mai încerca să vă determin să faceţi dragoste cu mine. Şi ştiţi de ce? Fiindcă ar fi o crimă mârşavă. Am sifilis.

— Sifilis? Şi mi-o spuneţi aşa, pe şleau, de parcă ar fi ceva firesc? „Ştiţi, sunt un pic răcit, m-a tras curentul, dar o să-mi treacă…“ La naiba: lues!

— Şi totuşi e-adevărat, am fost brutal, dar trebuia să v-o spun şi să-mi exprim toată deznădejdea.

— Înţeleg, dar… nu-mi vine să cred. Mi se pare cu neputinţă… N-am cunoscut personal bolnavi infectaţi de acest morb, dar am auzit vorbindu-se despre ei… Se mişcă anevoie, îşi pierd memoria, leşină brusc, cad la pământ şi nu mai ştiu ce-i cu ei… Domnia voastră bolnav! Eu când mă gândesc la un om sănătos, Domnia voastră îmi veniţi mai întâi în minte. Şi, mai presus de toate, aţi zămislit împreună cu soţia voastră nu mai ştiu câţi copii…

— Exact, şi s-au născut şi au crescut sănătoşi.

— Ştiaţi că vă expuneţi la un risc cumplit? Copiii se puteau naşte bolnavi deja, condamnaţi la o viaţă… care nici nu se poate numi viaţă…

— Bineînţeles, de asta mă şi simt în primul rând vinovat. În legătură cu îndoiala pe care o aveţi că v-aş putea induce în eroare, vă voi mărturisi că morbului cu care am fost infectat i se mai spune „*lo strabacco*“, care înseamnă că azi eşti strălucitor şi puternic ca soarele, iar mâine eşti o umbră târându-se în scârnă. În ziua când ne-

am dus împreună cu rudele şi prietenii la închisoare ca să-l scoatem pe bietul condamnat pe nedrept, şi apoi când am ajuns la Ferrara ca să-l ducem înapoi acasă, în faţa mulţimii care vă primea sărbătoreşte urlând de bucurie, mi-am zis: „Cine e oare sărbătoritul? Nevinovatul eliberat? Nu, e Lucrezia, pe ea o admiră“. Şi atunci m-am simţit la pământ, anulat: „Şi eu care plănuiam s-o cuceresc, fără să-mi treacă măcar o clipă prin gând că aş putea s-o molipsesc? Şi că pe urmă ea, fără să-şi dea seama, ar face acelaşi lucru cu soţul ei? Unde naiba mi-e conştiinţa, între fese? Risc să distrug o ţară întreagă cu principii ei cu tot, să arunc toate valorile la lada de gunoi a umanităţii! Frumoasă pildă de demnitate le-aş da fiilor mei“.

E important cum îţi începi viaţa, dar şi mai important e cum reuşeşti s-o închei

Ercole se simţea din ce în ce mai rău, medicii care-l îngrijeau nu mai vedeau nicio nădejde de scăpare, iar în oraş se vorbea fără înconjur despre succesiunea la tronul ducatului.

Aflând despre starea tatălui său, Alfonso se întoarce la Ferrara pe 8 august. Îl chemau înapoi în patrie, pe lângă dorinţa de a-şi cinsti tatăl aflat pe moarte, teama că fraţii vor profita de absenţa sa ca să încerce, beneficiind şi de ceva ajutor, să-l dea la o parte şi să ia puterea în locul lui.

În anticamera dormitorului ducelui, Alfonso o întâlneşte pe Isabella, care de câteva zile nu s-a dezlipit de căpătâiul tatălui. Cei doi se îmbrăţişează scurt:

— Bine că te-ai întors, îi spune Isabella.

— Cum se simte? întreabă Alfonso, arătând către uşa întredeschisă a dormitorului.

— Are febră mare, tremură încontinuu, e o privelişte cumplită, suspină Isabella.

— Şi nu e nimeni lângă el?

— Ba da, Lucrezia, nu-l lasă o clipă singur, de zile întregi e în preajma lui.

— Îţi mulţumesc că ai bătut drumul de la Mantova ca să-i aduci mângâiere.

— Nu vorbi aşa, e tatăl meu. Şi pe urmă, nu sufăr că

am plecat din Mantova.

— De ce spui asta?

— S-o lăsăm baltă. Îţi spun doar că de mai multă vreme soţul meu nu prea e în apele lui, nu e-n stare să stea cu mine, cu fiii lui, a devenit grosolan.

Alfonso lasă să-i scape un zâmbet şi răspunde:

— Nu pune şi tu la inimă, i s-o fi suit niţel la cap.

— Cum adică?

— Păi, ştii şi tu cum e, i s-or fi aprins călcâiele după vreo fetişcană. Nici mie nu mi-a fost niciodată simpatic, dar astea-s rătăciri trecătoare la urma urmei!

Isabella îşi fixează fratele cu un gest de dispreţ şi adaugă:

— Aşa o fi, numai că s-a săturat şi de fetişcanele de la ţară.

— Ce vrei să spui?

— Nimic, nimic.

Alfonso o ia de mână:

— Isabella, spune-mi, de când avem noi secrete unul faţă de altul?

— Iartă-mă, i-o taie Isabella, nu voiam să te amărăsc şi mai tare în clipele astea când trebuie să ne ocupăm doar de tata.

— Ascultă, insistă Alfonso, e inutil să te chinui în felul ăsta, iar dacă află tata o să-l afecteze şi pe el… Hai spune-mi totul şi o să te simţi mai bine.

— E greu, firește, să-i ceri unei păsări migratoare să vadă lucrurile noi.

— Vorbeşti despre mine?

— Bineînţeles.

— E-adevărat. Deci, spune-mi, care-s noutăţile?

Isabella îl priveşte, îşi trage sufletul şi începe:

— Nu ştiu dacă trebuie, dacă e bine, dar… Ai vorbit deja cu Lucrezia?

— Nu, am venit aici imediat. De ce?

— Stai pe cât se poate aproape de ea. Ascultă-mă, Francesco…

— Ce-i cu Francesco? sare ca ars Alfonso.

— Nimic, fii liniştit, nu s-a întâmplat nimic, cred… Dar e mai bine pentru tine dacă nu-l laşi, să zicem, prea mult timp să stea cu Lucrezia.

Pălind, Alfonso îi prinde mâinile şi urlă:

— Vorbeşte! Spune-mi totul imediat! Ce-a încercat să facă netrebnicul!

— Alfonso, te rog, mă doare! Lasă-mă să plec, şi mai ales nu uita că Lucrezia e alături!

Alfonso o eliberează din strânsoare şi repetă cu seriozitate:

— Spune-mi tot ce s-a întâmplat!

— Îţi jur, nu s-a întâmplat nimic, fii liniştit, aşază-te!

Alfonso se aşază şi coborând glasul întreabă:

— Deci e vorba de nevastă-mea… Sper că nu-mi ascunzi nimic.

— Nu, îţi jur. Îţi spun doar să fii atent. Nu mai sta atât de mult departe de Ferrara.

Întorcându-se către uşa camerei ducelui aflat pe moarte, Alfonso rosteşte apăsat:

— Din păcate am impresia, Isabella, că n-o să mă mai vezi în stolul păsărilor migratoare.

În clipa asta, Isabella îi ia mâna făcându-i semn să tacă: Lucrezia tocmai a ieşit din camera ducelui. Văzându-l pe Alfonso şezând alături de cumnata ei, scoate un ţipăt reţinut şi aleargă să-l îmbrăţişeze.

— Ce bine că te-ai întors!

— Simţeam şi eu nevoia, îi răspunde soţul privind-o cu afecţiune sinceră.

Lucrezia se uită la el cu duioşie, îl sărută şi apoi spune imediat:

— Hai, repede, du-te la tatăl tău, dar nu-l trezi, te rog, abia a aţipit, are mare nevoie de odihnă.

Pe chipul lui Alfonso se citeşte stânjeneala, Lucrezia îl împinge uşor şi-l duce până la uşă.

— Te aştept în grădină, îi spune.

Alfonso îi face semn că a înţeles şi intră, închizând uşa după el.

— Pot să te însoţesc? o întreabă Isabella.

— Cum să nu! Hai, un strop de aer proaspăt o să ne facă bine amândurora.

Cumnatele coboară câteva trepte. Isabella se sprijină de Lucrezia rugând-o:

— Dă-mi o mână de ajutor, te rog, de câtva timp am probleme cu greutatea.

— Ar trebui să mai ieşi la plimbare, călare de pildă.

— Călare pe ce, pe un elefant!? Uită-te la fundul meu: s-ar speria şi el!

Şi izbucnesc amândouă în râs.

— Ştii, spune zâmbind uşor Lucrezia, m-am întrebat întotdeauna cum eraţi tu şi Alfonso când eraţi copii, am fost întotdeauna curioasă să vă aud vorbind între voi, ca frate şi soră... Adineaori, când să deschid uşa, v-am auzit vorbind. Ce înduioşători eraţi! Am auzit şi ce-i spuneai despre mine.

Isabella o priveşte îngrozită şi se grăbeşte să spună:

— Ne-ai auzit? Îţi jur, Lucrezia, că... nu voiam decât... Am spus ce-am spus pentru el... pentru binele vostru, dar te asigur că ştiu foarte bine... Vreau să zic, Francesco... Ştiu foarte bine că nu s-a petrecut nimic...

— Ei bine, te înşeli, spune Lucrezia foarte serioasă. Ceva s-a petrecut.

— Ce s-a petrecut, când, unde? se crispează Isabella.

— Mi-a vorbit despre boala lui, mai bine zis despre drama lui.

Isabella rămâne mută o clipă, apoi spune iritată:

— De unde până unde tocmai ţie? Nu spune niciodată nimănui...

— De când ne ocupăm împreună de condamnaţi şi de procese, Francesco şi cu mine am ajuns să facem confesiuni despre unele lucruri delicate. Ca ăsta, de pildă. Îţi mărturisesc că atunci când s-a dezvăluit aproape că nu l-am crezut... Ba i-am şi spus-o: „Cum adică? Pari atât de sănătos...“ M-am simţit dintr-odată răvăşită, prinsă într-un vârtej de disperare.

— Exact aşa m-am simţit şi eu când am aflat. L-am auzit deodată vorbind ca un posedat... Pe urmă l-am văzut

clătinându-se, umblând ca un beţiv fără leac, dar nu mi-a fost milă de el, l-am urât, l-am dispreţuit, fiindcă nu-i puteam ierta că m-a lăsat grea ştiind totuşi că-mi riscă viaţa. Pe a mea şi pe a copiilor mei.

— Îmi închipui prea bine ce-ai simţit, scumpă Isabella.

— Nu! Imposibil! Nu se poate închipui! spune Isabella, scoţându-şi mantia de pe umeri şi aruncând-o pe trepte. Uită-te la mine, uite cum am ajuns. După ce-am aflat, m-am umflat ca o pânză de corabie în bătaia vântului. Ca o minge. Patruzeci de kile am pus pe mine! Acasă a trebuit să mă mut de la etajul al treilea la parter, în faţa grajdurilor, fiindcă nu mai pot urca scările!

Aici e neapărat nevoie de un comentariu. Citind sau mai bine zis analizând nenumărate scrieri dedicate familiei Borgia, şi mai ales Lucreziei, am descoperit un fapt fundamental: niciunul dintre numeroşii istorici, sau dintre povestitorii de întâmplări erotico-porno-obscene destinate publicului larg, nimeni n-a pus în centrul naraţiunii faptul că Francesco Gonzaga era bolnav de sifilis. Toţi autorii, *in corpore*, au ocolit problema, suprimând-o. Sifilisul – un fapt marginal. Cum vine asta? Se ştia prea bine pe vremea aceea că o femeie sau un bărbat care au făcut dragoste cu un bolnav de lues, cum se numea sifilisul pe atunci, numai cu mare greutate ar fi reuşit să rămână neinfectaţi. Aproape fără excepţie, asupra tuturor cădea monstruoasa condamnare. Lucru valabil şi pentru copii. Aşa se face că Federico, al doilea fiu al lui Francesco şi al Isabellei, avea lues congenital, adică moştenit de la tată. Cum ar fi putut Lucrezia, aflând de starea lui Francesco, să accepte să-i devină amantă? Ba mai mult: cum ar fi putut zămisli împreună cu soţul ei cinci copii sănătoşi tun? Avem de-a face aici cu obişnuita minciună culturală, împotriva căreia există un singur remediu: s-o povestim băgând de seamă să nu trădăm adevărul. Şi exact asta facem.

Cel mai tare doare despărţirea de omul înţelept care te părăseşte pentru totdeauna

Cu adâncă tristeţe, întreg poporul Ferrarei se

pregătea să-şi petreacă ducele pe ultimul drum. Starea lui Ercole, acum în vârstă de şaptezeci şi patru de ani, se înrăutăţea pe zi ce trece, cu rare clipe de luciditate între tot mai lungi crize de febră şi frisoane.

Plimbându-se îngrijorat pe coridoarele castelului, Alfonso o vede pe Lucrezia, care, aproape alergând, se îndreaptă către el.

— Repede! îi spune ea. Tatăl tău vrea să ne vorbească, amândurora.

Cei doi soţi parcurg în grabă sălile care-i despart de camera ducelui şi intră ţinându-se de mână. Văzându-şi fiul, chipul lui Ercole se luminează de-un zâmbet larg de uşurare şi ducele îi face semn să se apropie. Alfonso se aşază alături de el şi îi ia mâna în tăcere.

— Fiule, începe ducele cu glas obosit, dar fericit, în momentul ăsta, în care eşti pe cale să-ţi pierzi tatăl, ai datoria să te gândeşti la darurile pe care le-ai primit. Sunt nenumărate, puţini sunt cei care au avut parte de un asemenea noroc. Important este să înveţi să cunoşti acest noroc. E greu de crezut, dar uneori lucrurile cele mai minunate sunt cele pe care le recunoaştem cel mai greu. Tu, fiule, n-ai înţeles niciodată valoarea frumosului, şi totuşi e singurul lucru pe lumea asta care te poate salva cu-adevărat.

Nu reuşeşti să apreciezi splendoarea unui monument, a unui palat sau a unei catedrale, chiar dacă, din fericire, te pasionează muzica. De fapt, cânţi când îţi vine, şi cânţi minunat, dar nu-ţi cultivi înzestrarea care ţi-a fost dată. Şi, tot aşa, nu reuşeşti să apreciezi frumuseţea femeii pe care ţi-a dăruit-o zeiţa Fortuna, Lucrezia. Nu vorbesc aici despre părul ei, despre chipul sau trupul ei, ci despre ceea ce Lucrezia poartă înlăuntrul ei şi care se revarsă în afară. Generozitatea, avântul, pasiunea, spiritul de sacrificiu pe care e gata să le pună în slujba celor ce-i sunt dragi. Aş vrea să fiu un vrăjitor ca să te fac să pricepi pe loc tot farmecul care zace în femeia asta.

Iar ţie, Lucrezia, îţi recomand să nu-ţi laşi judecata să se ia după aparenţe. Acest fiu al meu, pe care acum va

trebui să-l sprijini în cârmuirea ducatului, e ca un tei uriaş năpădit de iederă, care-i ascunde mireasma. E foarte uşor să-l iei drept un copac mort, bun doar de pus pe foc, dar dacă-l vei privi, dacă-l vei cerceta în adânc, nu vei putea să nu-i dăruieşti o dragoste şi mai mare decât cea pe care i-o oferi deja.

Lucrezia şi Alfonso ascultă vorbele ducelui, stăpânindu-şi cu greu lacrimile şi privindu-se adânc în ochi.

Ercole rămâne tăcut o clipă, apoi, ca şi cum s-ar fi trezit, murmură:

— Acum daţi-mi mâinile şi juraţi-mi că vă veţi iubi şi ajuta unul pe celălalt. Şi aveţi grijă de oraşul meu, adaugă el după o pauză.

Alfonso izbucneşte într-un plâns nestăpânit, întregul trup îi e zguduit de sughiţuri. Lucrezia îi ia mâinile şi i le sărută, mângâindu-l pe creştet. În cele din urmă, fiul ducelui se linişteşte şi, întorcându-se spre tatăl său, îi spune:

— Tată, îţi voi păstra învăţăturile în suflet pentru totdeauna şi voi face totul ca să dea roade viguroase, pentru binele meu, al soţiei mele şi al ducatului. Dă-mi voie însă să-ţi fac un dar, ca pentru a începe să mă înconjur de frumuseţea despre care vorbeai.

Şi, spunând asta, iese pentru o clipă ca să dea poruncă unui servitor, în vreme ce Lucrezia se apleacă înspre duce şi-i şopteşte:

— Îţi mulţumesc, tată, îţi făgăduiesc să-l fac fericit.

— Eu îţi mulţumesc, fiica mea. Când te gândeşti că am pretins şi bani pentru ca tu să poţi veni aici! Ai fost una dintre marile bucurii din viaţa mea, adaugă râzând.

În clipa aceea, uşa camerei se dă de perete şi dintr-odată răsună un cântec acompaniat de sunetul unei viole. Alfonso e cel care cântă.

Lucrezia şi Ercole sunt fermecaţi. Toţi muzicanţii de la curte, strânşi în jurul patului, intonează: *„Când voi muri, vai, vreau să văd în jurul meu toţi oamenii dansând, cântându-mi călătorie lină. Nimeni să nu te plângă cu*

tristeţe, pe tine care ne laşi dulce bucurie şi dragi amintiri ale popasului pe astă lume. Nu se înşală cine l-a văzut fericit cu dreptate şi cu plăcere de a trăi“.

Lăsând din când în când viola din mână, Alfonso repetă strofele cântând cu voce amplă alături de muzicanţi. Când corul îşi încheie cântul, Ercole se ridică în şezut şi deschide braţele, iar fiul se aruncă la pieptul lui strângându-l cu putere. Lucrezia asistă înduioşată la scenă, iar când Alfonso se ridică îi sare literalmente în braţe şi-i dă o sărutare lungă şi pătimaşă, şoptindu-i:

— Trebuia să-mi fi spus dinainte că eşti şi tu poet! Păcat numai că te-am luat deja de bărbat, altminteri, pentru muzica asta pe care ne-ai oferit-o, tatălui tău şi mie, ţi-aş cere pe loc să-mi dăruieşti o primă noapte de iubire.

Peste câteva zile, lui Ercole i se agravează starea şi, pe 25 ianuarie 1505, moare în braţele nurorii şi ale fiului.

Urmând o veche tradiţie, potrivit căreia la încheierea funeraliilor rudele se adună laolaltă în jurul mesei pentru „praznicul de adio pentru defunct“, Lucrezia şi Francesco Gonzaga urcă la etajul întâi din Castello Vecchio de la Ferrara. Isabella a cerut să rămână la parter ca să nu fie nevoită să urce scările. Fratele ei, Alfonso, s-a oferit să-i ţină de urât. Cei doi cumnaţi îşi iau ceva de-ale gurii şi se aşază la masa lungă, singuri.

— Complimentele mele, ducesă, până la urmă ai reuşit.

— Ţii cu tot dinadinsul să mă jigneşti, ca de obicei, răspunde Lucrezia. Chiar crezi că scopul meu principal a fost să port coroana ducală?

— Nu, încercam doar să te provoc. Îmi plac ochii tăi când te enervezi, capătă luciri de fulger. De fapt, serios vorbind, mă gândesc la ce te aşteaptă acum că noul duce te-a numit din nou în fruntea comisiei de rezolvare a jalbelor[25] şi va trebui să te ocupi şi de relaţiile diplomatice cu statele cele mai îndărătnice, Veneţia, francezii, spaniolii şi mai ales papa. Te previn, o ştiu din sursă sigură, că intenţia papei Iuliu este de a lichida ducatul Ferrarei şi de

25 G. Chastenet, *op. cit.*, p. 263.

a-l anexa în întregime. Şi, bineînţeles, să vă alunge pe toţi de-aici.

— Îţi mulţumesc că m-ai prevenit, dar ştiam de mult. Sper ca atunci când papa va porni atacul să demonstrezi că ai aceeaşi afecţiune pentru noi.

A însemna ce ţi se întâmplă slujeşte adesea doar ca să-ţi aminteşti clipele fericite

Lucrezia ţinea un jurnal în care însemna diverse întâmplări din viaţa ei. Iată un fragment care ne interesează direct:

„Azi e vineri 7, şi am simţit un freamăt în vintre. Sunt sigură că sunt însărcinată. Mă încearcă o mare fericire, i-am strigat bărbatului meu, arătându-mă în curtea mare a grajdurilor: «Am reuşit, aştept un copil!»

Luni 12. Ciuma care a izbucnit în ţinutul anghilelor, Comacchio, se apropie de Ferrara. În zori, Alfonso a poruncit să mi se pregătească bagajele şi, pentru a evita zguduiturile, căci naşterea se apropie, m-a urcat pe o corabie mică de pescari, trasă de cai, cu care va trebui să ajungem la Guastalla, de unde porneşte un canal ce duce la Reggio Emilia. Acolo mă vor aştepta ca să mă cazeze într-un loc ferit.

Marţi 3 ianuarie 1505. Ieri la Ferrara a fost «cutremurare». Au fost morţi, multe case s-au dărâmat, iar altele se vor prăbuşi la viitoarea zguduitură. Întreaga populaţie părăseşte oraşul. Sunt peste patru mii de fugari[26]. Asta înseamnă că la Ferrara n-a mai rămas nimeni, nici măcar pisicile şi câinii vagabonzi. S-a prăbuşit şi palatul nostru, din fericire nimeni dintre noi n-a fost surprins înăuntru. E extraordinar, din pricina ciumei, eu, soţul meu şi odrasla noastră am scăpat să fim îngropaţi sub moloz.

Sâmbătă 19 septembrie 1505. Azi-dimineaţă m-au apucat durerile şi s-a născut copilul nostru, un băiat. Alfonso nu e aici, a fost nevoit să se întoarcă la Ferrara ca să vegheze la reconstrucţia oraşului devastat.

Sâmbătă 26. Dar după câteva zile e lângă mine! Eu

26 *Ibid.*, p. 265.

mă ridic deja în picioare şi-l întâmpin cu copilaşul ţinut strâns la piept. Ne îmbrăţişăm, strigând de bucurie. Încet-încet ne dăm seama că dansăm în ritmul sărutărilor“.

De câte ori însă zâmbetul nu se transformă în suferinţă!

„A trecut ceva mai mult de o săptămână. Mă podideşte plânsul. Pentru ce am fost pedepsită? De ce trebuia să moară copilaşul meu? Încă nu învăţase să-mi zică mama.“

La scurtă vreme, găsim în jurnalele Lucreziei o altă însemnare. Iat-o:

„4 noiembrie 1505. Ieri Giulio, fratele vitreg al soţului meu, a fost atacat de un grup de zbiri, între care se spune că era şi un alt frate al lui Alfonso, cardinalul Ippolito d’Este. Se ştia că şi cardinalul, şi Giulio erau îndrăgostiţi de aceeaşi fermecătoare femeie: Angela Borgia, verişoara mea, care îmi mărturisise alaltăieri că-l preferă pe Giulio, spunându-mi că ochii lui erau mai frumoşi decât cardinalul în întregul lui. Ippolito i-a luat-o în nume de rău. În urma atacului, bietul Giulio s-a pomenit cu oasele rupte şi şi-a pierdut un ochi. I-am cerut soţului meu, Alfonso, să poruncească pornirea unei anchete ca să se stabilească cine poartă răspunderea pentru această ambuscadă şi să se dea pedepse“.

Iar mai jos se poate citi:

„Mi se pare că sunt din nou la Roma. Credeam că am lăsat în urmă atmosfera aia de crime, conjuraţii şi trădări, că am găsit în sfârşit un loc luminos şi civilizat, dar descopăr că oamenii pot fi neomenoşi pretutindeni“.

O femeie care nu acordă circumstanţe atenuante şi absolviri de pedeapsă

Dar aşteptările Lucreziei faţă de soţul ei urmau să fie înşelate. Într-adevăr, dat fiind că Ippolito era cel mai important aliat al lui, Alfonso a preferat să îngroape totul, punând în circulaţie o versiune din care lipsea orice referire la răspunderea cardinalului.

Într-o seară, când ducele Alfonso cobora scara castelului ca să se ducă la grajduri, Lucrezia se înfige în

faţa lui şi-i spune indignată:

— De ce ai falsificat adevărul?

— Care adevăr? întreabă Alfonso, uşor jignit şi fără să înţeleagă.

— Ai îngăduit, continuă Lucrezia, ca fratele tău Ippolito să-l atace şi să-i scoată ochii lui Giulio fără să suporte consecinţele, iar tu te-ai mulţumit să stai şi să priveşti! La început, nu mi-a venit să cred că ai fost în stare de aşa ceva, credeam că ai să urmezi învăţămintele tatălui tău, dar tu… Eşti la fel ca fratele meu! De ce trebuie eu mereu să… urlă ea.

Între timp, Alfonso, îngrijorat că cineva ar putea auzi vorbele Lucreziei, o apucă de braţ şi o trage într-o încăpere alăturată.

— Să nu mai faci niciodată aşa ceva! îi spune el enervat. Îţi închipui ce scandal ar fi ieşit dacă te auzea cineva?

— Scandal! răspunde Lucrezia neîncrezătoare. Fraţii tăi îşi scot ochii şi pe tine te preocupă scandalul!

— Lucrezia, ascultă-mă, sunt lucruri pe care tu nu le poţi…

— Înţelege? îl întrerupe ea. Crede-mă că am avut parte de o şcoală cât se poate de bună în privinţa înşelătoriilor şi ororilor, aşa că sunt lucruri pe care le înţeleg prea bine. Ce nu înţeleg încă este cum pot fi exploatate şi relaţiile de familie în scopuri politice şi de putere, spune-mi cum ai putut s-ajungi aici până şi tu?

Alfonso o fixează fără a fi în stare să scoată o vorbă. Lucrezia îl priveşte şi ea şi încheie, ieşind din cameră:

— Fii cu băgare de seamă, că cine alege să-şi susţină propriile interese cu înşelătorii şi cu minciuni se distruge adesea pe sine şi-şi pierde încrederea celor pe care-i iubeşte.

Giulio şi-a recuperat parţial vederea, dar a rămas orbit de setea de răzbunare. Într-adevăr, în anul următor, a organizat o conjuraţie împreună cu fratele lui, Ferrante, ca să-l elimine pe Alfonso, soţul Lucreziei, şi pe fratele său Ippolito, dar din fericire lovitura nu şi-a atins ţinta.

Ferrante a fost prins, iar Giulio a reuşit să fugă la Mantova. Francesco Gonzaga însă, nevrând să-şi facă duşman cumnatul acordându-i protecţie celui ce atentase la viaţa lui, a acceptat să-l predea în schimbul făgăduielii că trădătorului i se va cruţa viaţa. Giulio fu condus sub eşafodul înălţat în curtea castelului din Ferrara, plină ochi de lume. Celălalt conspirator, Ferrante, se afla deja pe eşafod în mâinile călăului. Trimisul lui Francesco, care-l însoţise pe prizonier, îi înmânează scrisoarea ducelui, care-i rupe sigiliul, o deschide şi citeşte: „Ţi-l predau pe fratele care a încercat să te ucidă, dar îţi cer să-ţi respecţi cuvântul dat şi să nu-l execuţi“.

Atunci apare semeaţă pe calul său Lucrezia, care ridică mâna înspre soţul ei ca pentru a-l anunţa: „Sunt aici“.

Ducele înţelege imediat semnificaţia gestului. Ridică şi el mâna spre călău şi-i strigă:

— Duceţi-i pe amândoi la carceră!

Apoi, întorcându-se către public:

— Spectacolul s-a încheiat, întoarceţi-vă la casele voastre.

Veştile proaste vin adesea cu nemiluita. Unele amare, cele mai multe catastrofale

Câteva luni mai târziu, venind de la Mantova, Francesco descalecă şi urcă în goană scara principală ce duce la apartamentele ducesei de Ferrara. Intrând în vestibul, aude din salon glasurile şi strigătele de bucurie ale celor doi cumnaţi.

— Îmi pare rău să vă deranjez, dar am o veste foarte importantă să vă dau, spune el păşind hotărât înăuntru.

— O ştim deja, vine din Spania, nu-i aşa? îi răspunde Lucrezia veselă.

— Exact, mi-a adus-o trimisul pe care l-am expediat acolo chiar la dorinţa ta.

Alfonso se apropie de ei şi întreabă:

— Mai devreme mi s-a spus că s-a aruncat pe o fereastră aflată la cincisprezece braţe de pământ şi şi-a rupt un umăr şi-un picior. S-a făcut bine?

— Da, numai că…

— Important e că a scăpat! intervine Lucrezia.

— E o parte a veştii pe care n-aş fi vrut să v-o dau… zice Francesco.

— O, Doamne, ce s-a întâmplat? întreabă Lucrezia.

— Ştim că s-a înrolat în armata cumnatului său, regele Navarrei, spune Alfonso.

— Dar ce nu i-a plăcut? Armele au fost dintotdeauna meseria lui! adaugă Lucrezia.

— E-adevărat, răspunde Francesco, dar într-una dintre bătălii a primit comanda întregii armate şi în timpul asediului cetăţii Viana a căzut într-o ambuscadă… A fost ucis.

Lucrezia scoate un ţipăt, dar glasul i se frânge şi amuţeşte. Îi priveşte deznădăjduită pe cei doi bărbaţi, apoi se aruncă în braţele soţului.

În aceeaşi seară se retrage la mânăstirea Corpus Domini şi timp de o săptămână nimeni nu mai ştie nimic despre ea.

Întorcându-ne la jurnalul Lucreziei, găsim următoarea însemnare:

„5 aprilie 1508. Sunt peste măsură de fericită. Ieri s-a născut fiul meu şi al lui Alfonso. E sănătos şi vioi. Populaţia s-a adunat imediat sub ferestrele palatului strigând, aşa cum e tradiţia în Romagna şi Emilia: «Ol è né ’o pà. Ercule ol sciame», adică «Tatăl a renăscut, iată-l! Ercole îi e numele»“.

Oamenii de spirit se nasc din ce în ce mai rar

Mai trec câteva luni. Domneşte un calm desăvârşit, când, pe nepusă masă, Francesco intră în camera Lucreziei ca un turbat şi, fără măcar să schiţeze un salut, se năpusteşte asupra ei:

— Ţi-am zis să nu care cumva să te duci la întâlnire cu arme tăioase sau ascuţite.

— Ce tot spui acolo?

— Hai, nu mai face pe visătoarea care nu ştie nimic şi nu era de faţă, că a fost doar o încăierare, că ea n-a vrut şi că a fost doar un incident…

— Iartă-mă, dar habar n-am despre ce vorbeşti!

— Cum adică!? A fost găsit un bărbat înjunghiat, şi nu oricum, ci cu douăzeci şi două de superbe lovituri de cuţit. Eu înţeleg spiritul pătimaş al spaniolilor, dar în fond erau de-ajuns cinci-şase lovituri, de ce era nevoie de exagerarea asta?

— Ascultă, nu mi se pare deloc amuzant, sau îmi explici clar despre ce-i vorba, sau am plecat. Deci, spune-mi, cine a fost înjunghiat?

— Foarte bine, este vorba de Ercole Strozzi.

— Care? Şchiopul?

— Exact, şchiopul, până şi piciorul bolnav i-a fost străpuns. Nu te mai saturi!

— Dar când s-a întâmplat?

— Azi-noapte.

— Şi se cunosc făptaşii?

— Păi, dacă nu-i ştii tu!

— Ascultă, ori încetezi să-ţi mai baţi joc de mine, ori scot de-adevăratelea cuţitul, dar pentru tine!

— Bine, bine, te rog nu te enerva, glumeam şi eu un pic…

— Aha, glumeai! Ce glumă bună! Umor tipic soldăţesc… Asta numeşti tu glumă?! Dar de fapt despre ce-i vorba? Ai inventat totul, chiar şi omorârea lui Strozzi?

— Nu, din păcate ăsta-i singurul lucru adevărat, însă nu singurul, mai e şi faptul că nimeni n-are nici cea mai vagă idee despre asasini şi despre comanditari… Mă rog, asta e, venisem aşadar să-ţi dau o veste foarte importantă: peste câteva luni plec la război.

— Şi tu?

— Cum adică şi eu?

— Şi soţul meu mi-a spus de curând acelaşi lucru. Tu ce armată ai să comanzi?

— Voi fi în armata papei.

— Tu cu papa? Parcă erai de partea veneţienilor?

— Te rog, despre schimbarea asta de tabere nu trebuie să vorbeşti cu nimeni, nici măcar o aluzie! Pentru liga care se constituie, adversarul care trebuie înfrânt e

Veneţia: lichidarea totală a Serenissimei Republici.

— Şi care-i motivul? În fond, îşi vede de propriile interese, exact ca noi. Şi mai cu seamă papa, exact ca Republica Veneţiei, n-are altceva în cap decât să înghită toate domeniile noastre, inclusiv Ferrara şi Mantova, dintr-o îmbucătură.

— Aşa e, draga mea, dar tu nu poţi să înţelegi. Politica îţi impune să joci.

— În ce sens?

— Să nu stai pe loc. Azi aici, mâine dincolo, aşa că, te rog, îngăduie dansul ăsta! Şi nu uita, cuvântul de ordine al tuturor celor din ligă e: pace. Ne reunim la Cambrai doar ca să discutăm despre pace. Despre cum s-o apărăm.

Scoateţi tocătorul, distribuim bucăţile: cine-i mai rapid şi mai fără milă le capătă pe-ale mai bune

Cine sunt însă asociaţii dispuşi să facă front comun? Iată-i: Ludovic XII al Franţei, Maximilian I de Habsburg, împărat al Sfântului Imperiu Roman, Ferdinand II de Aragon, regele Neapolelui şi al Siciliei, Carol III de Savoia. Pe scurt, întreaga Europă, la care se adaugă la urmă Alfonso I d'Este şi Francesco II Gonzaga.

Toţi îşi împart între ei teritoriile stăpânite de Veneţia, inclusiv Dalmaţia şi insulele din Mediterana, până la Cipru şi Corfu. Fiecare cu îmbucătura lui, mai puţin Ferrara şi Mantova. Lor li se oferă doar propria supravieţuire.

Despre uriaşa bătălie de la Agnadello, zisă şi de la Chiara d'Adda, unde veneţienii au suferit o usturătoare înfrângere din partea trupelor comandate de Alfonso, avem o mărturie cu adevărat excepţională. Cel care ne vorbeşte la persoana întâi sub chipul unui soldat ţăran e Angelo Beolco, zis şi Ruzzante, care ne povesteşte şi ne explică adevăratele motive ce-au dus la măcelul în care Serenissima va suferi cea mai mare înfrângere din întreaga sa istorie.

Ce îndemna toate acele forţe strânse laolaltă, adică Liga de la Cambrai, să atace cu atâta zel Veneţia, un oraş singur, lipsit de aliaţi?

Răspunsul vine imediat: economia. Băncile veneţiene

inventaseră „le Maone“, cum am spune, titluri de credit. Orice cetăţean al Republicii, cumpărând respectivele titluri, putea participa la profitul uneia sau a mai multe operaţiuni comerciale, legate de achiziţia de domenii (care se întindeau din Dalmaţia până în Grecia şi în tot Orientul) sau de cucerirea lor pe calea armelor. Dar Serenissima urmărea rareori să cucerească la propriu teritoriile pe care voia să le exploateze. Mai degrabă lăsa administrarea lor politică pe mâna principilor locali, păstrând însă pentru ea exploatarea resurselor ţinutului şi plătindu-le chirie. Stăpânirea ei depăşea cu mult foloasele obţinute de celelalte puteri, care mai ales sufereau daune de pe urma atotputerniciei economice a băncilor, firmelor şi negustoriei veneţiene. Graţie acestei implicări directe a burgheziei întreprinzătoare pe cale de a se naşte, administrarea afacerilor nu se mai afla în mâna unui mic grup de *possessores*, ci a unei întregi populaţii care desfăşura un comerţ activ şi pe o scară tot mai largă.

Cum să ajungi într-o comedie grotescă, fără mască

În acei ani, în vreme ce statele ligii se bucurau de răsunătoarea victorie ce pusese la pământ Serenissima Republică şi se pregăteau să-şi împartă prada, la Ferrara o companie de actori profesionişti, condusă chiar de Lodovico Ariosto, care se ocupa de teatrul de la Curte, punea în scenă o pantomimă cu muzicanţi şi cu actori, în care se reproducea în cheie grotescă situaţia de-a dreptul haotică ce domnea într-o mare parte a Europei, cu evenimente neaşteptate şi adesea catastrofale.

Pe când se recita prologul, intrau în scenă bufoni cu costume şi măşti de războinici extravaganţi, care se luptau sălbatic, sfârtecându-i de-a dreptul pe învinşi. Fireşte, trucul masacrului consta în schimbarea rapidă, imperceptibilă, a actorilor cu păpuşi, care le luau locul.

Urma un dans de un macabru grotesc, executat de alţi bufoni intraţi în scenă, în costume de măturători, cu roabe şi cărucioare de gunoi, care, slujindu-se de furci, culegeau resturile eroilor măcelăriţi şi, tot dansând, le aruncau în tomberoanele de gunoi.

Din fundul scenei, pe tronuri împinse de episcopi şi alţi prelaţi, înaintau învingătorii. Iat-o pe regina Franţei, înveşmântată ca o războinică amintind de Ioana d'Arc. Imediat apare şi împăratul Maximilian ţinând în mâini globul de aur al planetei, pe care-l aruncă în aer exact în clipa în care primeşte altul, mult mai mare, aruncat din culise. De aici încolo începe o paradă de jongleri cu nenumărate mingi umplute cu petice care debordează scena. Printre jongleri se află şi regele Spaniei, iar lângă el Ioana Nebuna, care se distrează dând ocol scenei cu o ţepuşă de fier şi înşirând pe ea toate mingile. Aţi prins alegoria?

În marele final al paradei, intră în scenă dinspre fundul sălii însuşi papa, care poartă o mască reproducând, tot în chip grotesc, chipul lui Iuliu II. Ajuns în avanscenă, papa, urmat de cardinalii săi, se urcă pe o ridicătură şi îşi dă la o parte mantia de sub care apare armura de războinic, cu scut şi spadă. Agită spada în ritmul binecuvântărilor, iar cardinalii îşi pierd brusc capetele, unul după altul, şi ies dansând decapitaţi din scenă.

Apoi toţi mimii şi dansatorii se dau la o parte, iar în centru rămâne numai Ioana d'Arc, Franţa, căreia i se prezintă uriaşe suluri de pergament, evident fals. Sulurile sunt desfăşurate şi apar hărţi enorme ale Lombardiei: Brescia, Bergamo, Crema, Cremona şi, în încheiere, harta Milanului. Sfânta războinică a Franţei înghite, una după alta, toate hărţile, sfâşiindu-le şi scuipând din când în când bucăţile mai greu de mestecat. Pe măsură ce-şi azvârle în gâtlej hălci de teritorii, se umflă văzând cu ochii şi i se desface armura, care cade în bucăţi. Imediat i se pune alta mai mare, apoi alta, până ce devine uriaşă şi ocupă toată scena. Celelalte state din ligă încearcă să fugă care încotro, înainte de a fi strivite de pereţi de hulpava gigantică.

Papa reapare în avanscenă ieşind din prosceniu unde stau muzicanţii. Din fundul sălii, plutind peste capetele spectatorilor, vine o gondolă. O conduce dogele Veneţiei. Papa urlă:

„Serenissime principe, e momentul să facem pace între noi, dacă vrem să supravieţuim.“

„Cum aşa, Sfinte Părinte? urlă dogele. Mai întâi mă gâtui şi pe urmă îmi cer să te salvez?“

Şi papa: „N-ai văzut ce proporţii ia regina francilor?“

„Nu, n-am încredere în tine, întâi mă duci în pat şi pe urmă mă tratezi ca pe o curvă de la colţ de stradă. Vreau nuntă în faţa întregii lumi.“

Brusc scena se schimbă şi ne pomenim la o masă de nuntă. Fiecare are farfuria plină de mâncare. Păsări fripte, peşti la grătar, brânzeturi, fructe şi verdeţuri. Cei doi miri îşi smulg unul altuia mâncarea din mâini, ba chiar din gură. La sfârşit, în avantaj iese papa, care se îngraşă şi el văzând cu ochii. Dar, nenorocire!, explodează în bucăţi care se risipesc pretutindeni. De sus, cu mare iuţeală, coboară însă un alt papă, deja gigantic. Întreaga scenă e umplută de Franţa cea grasă, care încearcă să-şi facă drum cu burta. La fel, Veneţia şi papalitatea atacă cu burţile înainte. În cele din urmă, frânţi de oboseală, se prăbuşesc pe scenă şi adorm cu un sforăit sonor, aproape muzical.

În timpul acestei pantomime se petrec fapte reale, ce par totuşi desprinse din absurdul spectacol. Devenit comandat al trupelor ligii, Alfonso trebuie să se ocupe exclusiv de armată şi e silit să abandoneze cârmuirea Ferrarei. Hotărăşte deci să încredinţeze această sarcină extrem de delicată şi de dificilă singurei persoane în care se poate încrede total şi pe care o socoteşte pregătită în cel mai înalt grad: Lucreziei. Iat-o deci cârmuitoare absolută a ducatului Ferrarei. Este apoteoza pentru ea.

Puţin înainte de bătălia de la Chiara d’Adda, în care Alfonso d’Este se pregăteşte să conducă marele atac al forţelor ligii îndreptând spre inamic numeroase tunuri şi balestre, Francesco Gonzaga, care are şi el rangul de comandant în armata pontificală, e lovit de o cumplită criză a morbului de care suferă. Pierderea simţurilor şi a echilibrului, febră şi frisoane violente cu semiparalizia gambelor. Pe scurt, evident că nu poate conduce o bătălie.

Vestea se răspândeşte şi stârneşte gesturi de dispreţ în rândul soldaţilor şi al căpitanilor imensei desfăşurări de trupe. Faptul, era de aşteptat, devine subiect de farse şi comicării printre comicii tuturor oraşelor.

Peste două luni, depăşind criza, Francesco, însoţit de un grup de soldaţi, traversează graniţa ce desparte teritoriile sale de cele ale Veneţiei, dar din pricina ceţii nu-şi dă seama. Pică într-o ambuscadă întinsă de un detaşament de pedestraşi veneţieni care-l recunosc pe dată şi-l arestează strigându-i: „Trădătorule!“

E dus la Veneţia şi închis în *torretta*. Marchizul de Mantova se gândeşte că veneţienii l-ar putea chiar condamna la moarte. Trec zile de imensă teamă şi suferinţă fizică, fiindcă în situaţia dată boala se face puternic simţită. Francesco îşi dă seama însă că planul Serenissimei este să-l ţină ostatic, fireşte, în vederea unui schimb profitabil. Prin urmare, strânge din dinţi şi rezistă.

Isabella şi Lucrezia se mişcă cu repeziciune, trimiţând, fiecare de partea ei, cereri Serenissimei pentru a ajunge la un acord care să permită eliberarea lui Francesco. Mai presus de toate, Lucrezia îşi convinge soţul, care, să nu uităm, e comandant al trupelor pontificale, să devină mai activ şi să intervină în favoarea prizonierului.

Lucrezia ştie că Isabella a căzut pradă unei deznădejdi fără margini şi se duce la Mantova să-i aducă alinare. Coborând din mica corabie ce-a adus-o la debarcaderul marelui lac, o găseşte aşteptând în faţa porţii castelului. Imediat ce o vede, Isabella face eforturi să-i iasă în întâmpinare şi o îmbrăţişează:

— Aveam mare nevoie de cineva care să-mi fie prieten, şi numai tu mi-ai demonstrat că-mi eşti prietenă cu-adevărat.

După ce intră în castel, fireşte, la parter, cele două femei se aşază la masă:

— Ce veşti îmi aduci?

— Te-aş ruga să le spui tuturor servitorilor să iasă afară, dar fă-o cu mult tact.

— Imediat, dar de ce, ce se întâmplă?

— O clipă şi ai să înţelegi.

Isabella le porunceşte celor de faţă să iasă, apoi întreabă:

— Ce se întâmplă?

— Uite ce e, vestea pe care am să ţi-o dau e o veste foarte bună pentru soţul tău, dar e vai de lume dacă se află. Că tot veni vorba, eşti sigură că nu sunt urechi care ascultă la uşi sau la ferestre?

— Fii liniştită, nu e nimeni.

— Bine. Ştii că eu, personal, l-am implicat şi pe soţul meu în tentativa de a-l elibera pe Francesco.

— Ştiu şi-ţi mulţumesc. Am aflat de altfel că Alfonso se bucură de mult respect şi consideraţie din partea papei, care-l ţine pe lângă el drept consilier de mare prestigiu.

— Exact, de aici şi vestea cea bună.

— Spune-mi, te rog.

— Papa i-a destăinuit lui Alfonso în mare taină că vrea să schimbe iarăşi alianţele.

— Alianţele?

— Taci, e un lucru pe care eu n-ar trebui să-l ştiu, şi nici Alfonso. S-ar părea că papa Iuliu nu mai consideră Veneţia un pericol atât de mare.

— Cum adică, de vreme ce i se împart deja teritoriile?

— Păi da, dar în acelaşi timp se pregătesc să încheie o alianţă cu dogele.

— Cum aşa? De la o zi la alta? Azi sunt duşmani de moarte şi mâine devin aliaţi?

Lucrezia zâmbeşte:

— Am învăţat din proprie experienţă că nimic nu se schimbă mai uşor ca alianţele. În cazul ăsta însă, noi nu vom avea decât de câştigat.

— Şi ce se va întâmpla în noile condiţii?

— Nu ştiu, şi nici nu contează în momentul ăsta, important este că, atunci când Veneţia şi papa vor fi de aceeaşi parte a baricadei, avem certitudinea că soţul tău va fi eliberat!

Uitând aproape că se mişcă anevoie, Isabella îi sare de gât:

— Eşti îngerul meu, Lucrezia!

Totul merge ca uns. Are loc răsturnarea politică. Veneţia şi papa fac pace. Mai mult, fac o alianţă. Imediat este eliberat şi prizonierul, care, după un an de închisoare, se întoarce acasă cam şifonat, dar fericit. Îmbrăţişări, petrecere, cântări.

În acelaşi timp însă, se schimbă şi fronturile. Iar aici, mai ales pentru Ferrara, începe un dezastru în toată puterea cuvântului. Într-adevăr, papa, după cum am spus, a hotărât să facă pace cu Veneţia, dar totodată – şi aici stă noutatea – a început să se organizeze ca să înceapă războiul cu Franţa. Trebuie deci dizolvată Liga de la Cambrai şi formată o nouă ligă, sfântă de data asta, la care să adere şi germanii, şi Spania. Dumnezeu e cu noi.

Alfonso d'Este, gonfalonier în armata papei, refuză să întoarcă armele împotriva francezilor, care au fost dintotdeauna aliaţi ai familiei sale. Ai Ferrarei adică. Din pricina asta papa îl excomunică pe loc şi hotărăşte totodată să intre în război cu ducatul Ferrarei, pentru a-l readuce sub ascultarea Bisericii.

Paradox al paradoxurilor, comandantul noii armate care urmează să atace Ferrara va fi tocmai reabilitatul marchiz de Mantova, Francesco Gonzaga, ridicat la rangul de gonfalonier în locul lui Alfonso. În plus, drept chezăşie a propriei fidelităţi faţă de Suveranul Pontif, Francesco se vede silit să-l lase ostatic pe fiul său, Federico, de numai zece ani, chiar acela căruia, vai!, i-a transmis luesul.

Alfonso a luat deci hotărârea să lupte alături de francezi, împotriva Ligii Sfinte. Aşa cum am văzut, pe timpul absenţei sale, Ferrara e cârmuită de Lucrezia, care face dovada unei lucidităţi şi a unei hotărâri impresionante. Ducesa îi scrie mai multe scrisori cumnatului ei Francesco Gonzaga, devenit peste noapte inamic, pentru ca acesta să evite cu orice preţ să atace ducatul Ferrarei.

Primul ei gând a fost să-şi pună la adăpost copiii (cu

un an înainte mai născuse unul, Ippolito) ducându-i la Milano. Dar încrederea poporului în ea e atât de mare, încât o mare mulţime se adună la castel cerând să intre în curtea mărginită de porticuri. Lucrezia coboară în mijlocul ferrarezilor, şi un purtător de cuvânt îi cere să nu-i părăsească.

— Eşti unica noastră speranţă, cu tine aici ne simţim în siguranţă, dar dacă pleci vom fi siliţi şi noi să părăsim oraşul.

Lucrezia trage adânc aer în piept şi, tuşind mai întâi ca să-şi ascundă emoţia, zice:

— După gestul vostru, nu voi mai pleca din acest oraş niciodată, sub niciun motiv. Afară doar dacă mă capturează inamicii.

Aşadar, Lucrezia rămâne şi organizează apărarea zidurilor. Se construieşte un nou bastion, la înălţarea căruia participă atât femeile, cât şi bărbaţii.[27]

Conducerea acestor operaţiuni e permanent asigurată de Alfonso, despre care se povesteşte o anecdotă insolită. În timp ce sta pe un crenel ca să îndrume repartizarea întăririlor, se prezintă un trimis papal care-i înmânează un mesaj. Ducele rupe sigiliul şi citeşte cu glas tare ca să audă toată lumea: „Eu, Iuliu II, pontif al Bisericii romane, vă cer să-i predaţi cheile oraşului mesagerului pe care l-am trimis la voi, de nu, în câteva zile veţi vedea sosind întreaga armată a Sfântului Scaun, a spaniolilor şi a germanilor“.

— Perfect, spuneţi-i papei că m-a convins. De îndată ce voi vedea apărând trupele, cheile vă vor fi predate.

Apoi, Alfonso îl ia prieteneşte de braţ pe mesager, îl duce câţiva paşi mai încolo şi îi arată un tun uriaş, aşezat pe poziţii şi gata de tragere.

— Vedeţi maşinăria monstruoasă de colo? Se numeşte *mazadiàvul*, adică „ucigaş de diavoli“. Aruncă nu pietre, ci ghiulele de fier, spune Alfonso arătându-i proiectilul. Priviţi, are două părţi, interiorul e gol, închizătoarea e cu şurub, aşa că doar învârţi şi se deschide.

27 S. Bradford, *op. cit*.

Apoi, scoţând din buzunar o cheie:

— Pun cheia pentru papă aici, închid, vâr proiectilul pe ţeavă şi *bang!*, îi trimit cheia drept în braţe, în burtă adică. Dacă şi papa stă pe loc, fireşte.

La început era numit „boala franceză“, apoi „boala spaniolă“, în secolul al XVI-lea s-a numit „medalia generalului“

Dar papa nu stă o clipă locului. De la Roma a ajuns deja la Bologna, unde se află armata condusă de Francesco, căruia îi porunceşte:

— Hai, dă-i bătaie!

— Cer îngăduinţă, Sfinte Părinte, nu că mi-ar lipsi curajul sau voinţa, dar mă simt foarte rău: accesele morbului de care sufăr. Iau mercur din oră în oră, mă otrăvesc doar-doar mi-o trece un pic durerea. Domnia voastră, Sanctitate, mă veţi înţelege, căci aţi contractat luesul înaintea mea şi ştiţi prea bine ce chinuri provoacă.

Sfântul Părinte dă aprobator din cap:

— Aşa e. Odihneşte-te, şi cum te simţi mai bine atacă. Dar, te rog, nicio vorbă! Nici despre boala ta, nici despre a mea!

În acest timp, la Ferrara, Lucrezia face totul ca să îmbărbăteze populaţia şi să-i primească pe aliaţii francezi cu gesturi de recunoştinţă şi prietenie. Le organizează petreceri în piaţă iar pe căpitani îi invită în palatele sale.

Despre această primire şi despre personalitatea Lucreziei ne-a parvenit un comentariu scris de cel mai faimos cavaler al regelui Franţei, Pierre Terrail de Bayard, legendarul cavaler „neînfricat şi fără prihană“, care ne spune despre ea: „Era frumoasă şi curtenitoare şi blândă cu toţi. Eu, care am avut norocul s-o cunosc îndeaproape, pot spune că era o perlă în această lume“.

Ca din întâmplare, cele două armate se înfruntă în câmpia Ravennei, acolo unde acum un secol încă se mai putea zări lacul noroios ce înconjura cele cinci insule din care e alcătuit oraşul, iar forţele unite ale ferrarezilor şi francezilor, cu aportul artileriei comandate de Alfonso, înfrâng trupele ligii în mlaştina din jurul Ravennei.

Dar la sfârşitul bătăliei rămân pe câmp, de ambele părţi, mii de morţi. Francezii şi-au pierdut cei mai buni oameni, printre ei, Gaston de Foix, comandantul suprem al armatei (care are la Ravenna un uimitor portret sculptat în marmură ce reproduce trupul, cuirasa şi chipul războinicului mort). Din acest motiv, trupele franceze decid să părăsească câmpul de luptă şi se întorc la Milano. Aşa se face că ferrarezii, cu ducele şi ducesa în frunte, rămân singuri.

Nemaifiind în stare să-l înfrunte pe papă, Alfonso se duce la Roma în încercarea de a smulge un acord. Papa îi răspunde:

— Îţi acord iertarea, dar trebuie să renunţi la toate posesiunile.

— Lăsaţi-mi măcar noaptea asta ca să cuget. Trebuie să scriu şi o scrisoare ca să-mi anunţ supuşii.

Apoi se-ndreaptă spre Palatul San Clemente, unde e găzduit, dar la jumătatea drumului schimbă direcţia şi o ia pe cal spre Poarta San Giovanni. Aici dă peste o procesiune funebră ce purta cadavrele ciumaţilor afară din oraş. Se alătură cortegiului şi goneşte fără să-şi tragă sufletul până în valea Padului.

Înştiinţat despre fuga ducelui, papa înţelege că a fost tras pe sfoară şi porunceşte să se pregătească trupele pentru a urca în nord. Destinaţia: Ferrara.

Lui Alfonso îi trebuie trei luni ca să ajungă în oraşul lui, fiind silit să aleagă căi ocolite pentru a-i evita pe zbirii trimişi de papă pe urmele sale. Pentru asta, se lasă escortat de pe Fabrizio Colonna, care-l călăuzeşte prin trecători neştiute.

Între timp, la Ferrara, odată cu sosirea veştii că teribilii mercenari elveţieni sunt deja pe drum, oraşul se mobilizează pentru a organiza apărarea. În aşteptarea soţului, operaţiile sunt conduse tot de Lucrezia, care-i îmbărbătează pe toţi cu calm şi seninătate.

Isabella participă temătoare la soarta Ferrarei, şi într-una din scrisorile către fratele ei, cardinalul Ippolito, exclamă: „[Acest papă războinic] râvneşte să pună mâna

pe întreaga avere a familiei d'Este, dea Domnul să ajungă în sapă de lemn şi să moară, aşa cum nădăjduiesc că se va întâmpla".[28] Cum se spune la Ferrara, Domnul are o mie de urechi, dar ascultă întotdeauna cu cea bună. Şi iată că pe papă îl loveşte damblaua din urmă şi moare. Ştirea ajunge cu o iuţeală incredibilă până la Ferrara, unde lumea izbucneşte în strigăte, dansuri şi petreceri nemaipomenite.

Acel papă, pe care în pantomima grotescă l-am văzut coborând din înalt, e succesorul lui Iuliu II, Leon X, fiul lui Lorenzo de' Medici. Astfel, exact ca în finalul pantomimei pe care v-am povestit-o, papa Giuliano della Rovere, care, cum ştim, plănuia să pună mâna pe oraşul Ferrara cu toate posesiunile sale, îşi dă duhul.

Întreg poporul Ferrarei sărbătoreşte prin funeralii carnavaleşti pogorârea în infern a papei inamic, aplaudându-l în acelaşi timp pe noul pontif care se arată favorabil familiei d'Este. În spatele lui se află un personaj pe care-l cunoaştem foarte bine şi care l-a convins să-şi schimbe politica faţă de ducat. E vorba de Pietro Bembo, devenit secretar particular al Sfântului Părinte. E cu adevărat surprinzător, fiindcă ştiam că are reţineri faţă de politică, mai târziu însă vom fi de-a dreptul derutaţi văzându-l că îmbracă mantia şi însemnele de cardinal.

Ce plăcere e să fii bogat dacă nu ai săraci în jur, cărora să le plângi de milă

În aceeaşi perioadă, pentru a le veni în ajutor nevoiaşilor oraşului, Lucrezia hotărăşte să înfiinţeze pentru întâia oară la Ferrara Muntele de Pietate. Ce anume a determinat-o pe femeia pe care toţi o numesc de-acum „amabila ducesă" să organizeze această formă de ultim sprijin, exact în acel moment?

Războaiele necontenite provocaseră dezastre în toată valea Padului: câmpuri întregi devastate de armate, care-i sileau pe ţărani să-şi părăsească pământurile şi provocau penurie de grâne şi legume chiar şi pe pieţele oraşului. Şi, ca întotdeauna în perioade de criză, apăreau cămătarii, care, dată fiind situaţia, scoteau capul de pretutindeni. În

28 *Ibidem*.

planurile Lucreziei nu intra absolut deloc ideea de a întemeia o instituţie de credit de tipul băncilor obişnuite, apărute în mai toate oraşele, care ofereau bani cu dobânzi mai puţin jecmănitoare decât cămătarii tradiţionali, dar erau totodată pricina unor dezastre colective înspăimântătoare.

Într-adevăr, chiar la sfârşitul secolului al XV-lea, la Florenţa se prăbuşeşte cea mai importantă bancă de credit din toată peninsula, Banca Medici. Dezastrul îi loveşte mai ales micile negoţuri, pe meşteşugari şi negustori, ca şi întreaga sărăcime. Cine nu mai poate plăti chiria propriei case e silit s-o vândă şi să părăsească oraşul.

Aşadar, întorcându-ne la Ferrara, Lucrezia – care, să nu uităm, a rămas să se ocupe de jalbe – se pomeneşte cu un noian de cereri de intervenţie întru salvarea orăşenilor aflaţi în dificultate. De unde i-a venit ideea de a pune pe picioare o instituţie atât de complicată şi mai ales de oneroasă pentru încasările guvernului?

Cu siguranţă din scrierile unui adevărat inovator al timpului său, fra' Bernardino da Siena, ale cărui predici fuseseră adunate şi tipărite în italiană încă din timpul vieţii lui. S-ar putea ca Lucrezia să fi intrat în posesia acestor scrieri pe vremea când se retrăsese la mânăstire după despărţirea de primul ei soţ, Giovanni Sforza.

Temele mesajului lui Bernardino nu reprezentau o generică predică doctrinară, ci ţinteau chiar economia şi problema pieţelor şi a supravieţuirii. Călugărul a fost incredibilul autor al unei opere intitulate *Despre contracte şi camătă*, în care se apleacă cu pasiune asupra problemelor proprietăţii private, ale speculei şi exploatării muncii. Aproape că-ţi vine să bănuieşti că Marx l-a copiat. Predicile lui nu atingeau doar specula şi camăta, ci se dezlănţuiau şi împotriva unui fenomen care pe vremea aceea crescuse într-atât, încât ajunsese să afecteze întreaga societate. Vorbim despre jocurile de noroc. Cei care organizau aceste adevărate tâlhării nu erau doar grupuri private de bandiţi. În realitate, chiar şi cârmuitorii statelor, inclusiv ai Vaticanului, dobândeau profituri

enorme din exploatarea loteriilor şi a pariurilor colective.

Şi iată că, pare absurd, lui Bernardino i se intentează un proces de erezie, al cărui cap de acuzare era acela de a fi declarat moneda, chiar şi pe cea papală, un instrument al diavolului. Din fericire pentru el, procesul s-a soldat cu o absolvire.

Începutul acţiunii puse la cale de Lucrezia a fost de a scrie un text menit *strigării*, aşadar a însărcinat un mare număr de trâmbiţaşi să-i dea citire în târguri şi, cu binecuvântarea episcopului, chiar şi în biserici în timpul slujbelor. Iată ce spunea scrierea: „De ani întregi mişună în acest oraş un grup de oameni fără de lege care se dedau cămătăriei sau, dacă preferaţi, jecmănirii. Ciuma face cu siguranţă mai puţine ravagii decât acest împrumut gâtuitor, familii întregi au fost aduse în sapă de lemn de aceşti tâlhari care oferă bani cu treizeci la sută dobândă, iar dacă întârzii plata cresc dobânda întruna. Cu noua noastră bancă de caritate, îi vom înlocui, nu pentru a vă jecmăni în locul lor, ci pentru a-i împiedica pe aceşti tâlhari să vă jecmănească. Atenţie, la Veneţia, de ani de zile netrebnicii cămătari sunt puşi la stâlpul infamiei, atârnaţi zile întregi de turnul justiţiei într-o cuşcă, şi apoi lipsiţi de cetăţenie şi alungaţi în afara zidurilor pentru totdeauna. Îi prevenim deci pe aceşti netrebnici că vom da o asemenea lege şi la Ferrara. În acest scop, am înfiinţat o strajă anume, care ne-a oferit deja numele răufăcătorilor, unii dintre ei fiind deja la închisoare. La această bancă pe care am întemeiat-o se va putea împrumuta oricine, nu vă temeţi că nevoia voastră va fi socotită nedemnă, nu vi se va cere nicio garanţie pentru împrumut, dar va trebui să prestaţi în schimb servicii de utilitate publică câteva zile pe săptămână, până ce debitul va fi stins“.

Dar de unde i-a venit Lucreziei ideea acestei *strigări*? Foarte probabil tocmai de la una din predicile pe care sfântul Bernardino le ţinea în pieţele Sienei şi care erau republicate exact în acel timp.

Şi de unde apare acest călugăr cel puţin revoluţionar? Multe din ideile sale provin la rândul lor de

la Caterina da Siena, care predicase înaintea lui pe străzile acestui oraş al întrecerilor călare şi care intrase de tânără în comunitatea călugăriţelor Mantellate. Aici a avut parte de o întâlnire asemănătoare celei a sfântului Francisc: s-a apucat să ajute o leproasă, înţelegând astfel că propria ei cale era aceea de a se dedica dezmoşteniţilor.

În timpul numeroaselor epidemii, ajutorarea bolnavilor devenea dramatică. Caterina a reuşit să adune în jurul ei numeroşi băieţi şi fete, din care s-a alcătuit „Minunata ceată“. Aceşti voluntari s-au transformat în adevărate bande de tineri petrecăreţi care aveau grijă de nevoiaşi. De unde şi porecla lor glumeaţă. Totul a luat naştere din atmosfera pe care această tânără ştia s-o creeze în jurul ei.

E de ajuns să citim câteva rânduri din scrisoarea pe care le-o dicta adepţilor pentru a-i înţelege, uimiţi, limbajul insolit: „Nu-i greu să stăruim în sfânta iubire de Dumnezeu. Isus dulceaţă. Isus iubire. Aceia dintre noi care vor izbuti să-şi ducă viaţa cu ameţitoarea conştiinţă a trecerii noastre prin această lume, iute ca un vârf de ac purtat de vânt, nu căuta-vor nici onoruri, nici mărire, nici bogăţie; cu zgârcenie vor poseda; ba chiar, de bogăţie vor avea, vor dărui-o săracilor în numele lui Cristos“.

Acest fel al ei de a se exprima, simplu şi poetic în acelaşi timp, reuşeşte să uimească şi să emoţioneze chiar şi oameni de înaltă cultură sau cu mare putere, cum ar fi Bernabò Visconti, pe lângă episcopi şi chiar papi, cărora ea nu le arăta nicio supunere.

„Ce faci acolo, la Avignon? îi scria papei Caterina. Locul tău e la Roma de veacuri, iar tu l-ai lăsat gol. În ce scop? Ce foloase are de-aici Biserica? Oare acolo sus, în Provenţa, şi-a aruncat Petru năvoadele pentru întâia oară? Oare acolo s-a lăsat răstignit pe cruce cu capul în jos ca să nu imite jertfa lui Cristos? Într-o zi, dacă vei avea timp, va trebui să-mi explici de ce te-ai mutat la Avignon cu un alai de bancheri aşa de numeros, că-l depăşeşte pe acela al episcopilor care te-au însoţit.“

Ajungând la Ferrara, Lucrezia a adus cu sine, pe

lângă predicile lui Bernardino, devenit sfânt, şi scrisorile Caterinei, pe care reuşise să le adune din mânăstirile de la Roma. Încă de la începutul vieţii sale, aceste scrieri aveau să fie cheia felului ei de a fi şi de a acţiona. Prin exemplul său, ea reuşeşte să atragă de partea sa şi o parte a Curţii ferrareze, şi mai cu seamă pe Alfonso, cu care va reuşi să aibă o relaţie de dragoste adevărată.

În numele sfântului Bernardino şi al gândirii sfintei Caterina va întemeia chiar o mânăstire de maici dominicane, dar se va feri să facă din ea o casă a mortificării, dedicată exclusiv rugăciunii şi căinţei, precum şi unirii în refuzul a tot ce poate îndepărta de contemplaţie.

Şi, odată cu sfântul Bernardino, repeta întruna: „Tot ce-i sărbătoresc şi vine de la Dumnezeu nu e niciodată un păcat, e preamărirea naturii înseşi“. Sau: „Darul cel mai mare ce i se poate aduce lui Cristos este de a da, nu de a primi“.

La a noua aniversare a întemeierii mânăstirii, novicele şi maicile o invită pe Lucrezia să ţină un discurs care rămâne în amintirea acelei case care le adăposteşte.

Lucrezia spune: „N-am ridicat acest loc împrejmuindu-l cu ziduri care să ne apere de primejdiile fizice şi morale ale lumii, ci, cum spune sfânta Caterina, ca să ne deschidem spre lume şi pentru ca, în noi, iubirea să fie vie şi deplină. Iubire nu doar pentru Dumnezeu, ci pentru orice făptură care are trebuinţă de ea.

Iubirea este cea mai mare invenţie a Creatorului, şi asta, cum spunea sfântul Ambrozie, mai ales atunci când întreg spiritul şi întreg trupul ne e pătruns de această formidabilă sărbătoare care e naşterea noastră şi a urmaşilor noştri.

Iubitele mele surori, vreau să vă spun că acum câteva săptămâni am născut şi adus pe lume o făptură, o mică femeie, care s-a dovedit de îndată a fi pe deplin sănătoasă şi fericită. M-am gândit că voi împărtăşi cu drag tăria ei minunată. Dar lucrurile s-au petrecut pe dos, astfel că mă văd silită să mă supun naturii. Nu imediat poate, de vreme

ce, precum în aceste clipe, durerea mi s-a potolit. Dar ştiu că se va întoarce. Iar Creatorul s-a îndurat de mine într-atât, că mi-a făcut darul să-mi cunosc sfârşitul vieţii, şi simt că o voi părăsi curând[29]. Pomeniţi-i în rugăciunile voastre pe soţul şi copiii mei. Iar vouă vă urez ca viaţa aceasta să vă facă să vă gândiţi la sărbătoarea de a trăi“.

29 Scrisoare a Lucreziei Borgia către Leon al X- lea, citată de S. Bradford, op. cit., pp. 322–323.

Bibliografie

***, *Lucrezia Borgia. Storia e mito*, Leo S. Olschki editore, Florenţa, 2006.

Pietro Bembo, Lucrezia Borgia, *La grande fiamma. Lettere 1503–1517*, Archinto, Milano, 1989.

Sarah Bradford, *Lucrezia Borgia. La storia vera*, Mondadori, Milano, 2003.

Geneviève Chastenet, *Lucrezia Borgia. La perfida innocente*, Mondadori, Milano, 1995.

Alexandre Dumas, *I Borgia*, Sellerio, Palermo, 2004.

Roberto Gervaso, *I Borgia*, Rizzoli, Milano, 1980.

Ferdinand Gregorovius, *Lucrezia Borgia*, Salerno Editrice, Roma, 1983.

Marion Johnson, *Casa Borgia*, Editori riuniti, Roma, 1982.

Mulţumiri aparte se cuvin aduse Bibliotecii Malatestiana de la Cesena şi Bibliotecii comunale „Aurelio Saffi“ de la Forli.

Table of Contents

FIICA PAPEI
Preambul
Partea întâi
Partea a doua
Bibliografie